

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK EL SANATLARI ANASANAT DALI

ANAMUR İLÇESİ BAHŞIŞ KÖYLERİ
KOLAN DOKUMALARI

Serpil ERDELİĞ DEMİRBAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2022

©2021-Serpil ERDELİĞ DEMİRBAŞ

T.C
KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK EL SANATLARI ANASANAT DALI

ANAMUR İLÇESİ BAHŞIŞ KÖYLERİ KOLAN DOKUMALARI

**TABLET WEAVING OF ANAMUR DISTRICT BAHŞIŞ
VILLAGES**

Hazırlayan
Serpil ERDELİĞ DEMİRBAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Hande KILIÇARSLAN

KIRŞEHİR-2022

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Geleneksel Türk El Sanatları Anasanat Dalı yüksek lisans öğrencisi, SERPİL ERDELİĞ DEMİRBAŞ tarafından hazırlanan “*Anamur İlçesi Bahşiş Köyleri Kolan Dokumaları*”adlı tez çalışması16. 06. 2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman(İmza)

Doç.Hande KILIÇARSLAN

Üye.....(İmza)

Üye.....(İmza)

Unvanı Adı-Soyadı

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2022

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Hüseyin Şimşek

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

16/06/2022

Serpil ERDELİĞ DEMİRBAŞ

ÖZET

ANAMUR İLÇESİ BAHŞIŞ KÖYLERİ KOLAN DOKUMALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Serpil ERDELİĞ DEMİRBAŞ

Danışman: Doç. Hande KILIÇARSLAN

2022-(XVI+119)

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Geleneksel Türk El Sanatları Anasanat Dalı

Jüri

Danışman: Doç. Hande KILIÇARSLAN

Üye: Prof. Dr. Filiz N. ÖLMEZ

Üye: Doç. Dr. Feryal SÖYLEMEZOĞLU

Anamur Bahşış köyü, yörük kültürünü yaşayan ve yansıtan bir yöredir. Yörede, el sanatının önemli bir dalı olan dokumacılığın varlığı, geçmişe dayanmaktadır. Dokuma çeşitlerinden biri olan kolan dokuma, yörede yaygın olarak yapılmakta ve kullanılmaktadır. Taşıma ve taşınma işinde, çocukları sırta ya da beşiğe bağlamada, hayvancılık uğraşında, yük taşınmasında, giyim ve aksesuar alanında, cenazede kullanılan malzemelerde ve daha birçok alanda yörede kullanılan kolan, yöre insanının ihtiyaçlarını karşılamada yardımcı olmaktadır. Kolan dokumada iki adet çubuk (tezgâh), seren, gücü çubuğu, kılıç ve ipten oluşan araç-gereçler kullanılmaktadır. Dokumada kullanılan ipler, keçi kılı ve koyunun yününden elde edilmektedir. Genelde yün ip kullanılmakta olup kırmızı, kınalı sarı, sarı, beyaz, siyah, yeşil ve mor renkler tercih edilmektedir. Çalışma yöresinde 31 tane kolan dokuma ve bir tane çarpana dokuma tespit edilmiştir. Bu örneklerden 10 tanesi diğer örnekler ile aynı motif ve desen özelliğine sahiptir. Bu nedenle bu on örnek çalışma kapsamına dahil edilmemiştir. Çalışmada değerlendirilen kolan dokuma örneklerinde; yaybaşı, yılanbaşı, boncuk, koç boynuzu, keme dişi, baklava dilimi, üç gücü, bıçkı, su gibi farklı motifler bulunmaktadır. Yörede tespit edilen kolan dokuma örnekleri, geçmişte yapılmış olan dokumalar olup günümüzde, az kişi tarafından, aniden gelişen ihtiyaçlar için motifsiz ve basit kolanlar yapılmaktadır. Yeni nesil bu sanata ilgi duymamakta, sanayi ve teknoloji çağı, bu sanatı ötelemektedir. Ayrıca, yöre kadınları, hayvancılık uğraşı yanında tarımla da uğraşmakta olup kalan zamanını ev işlerine ayırmaktadır. Sürekli hareket halinde olan kadınlar, kolan ihtiyacını, satın aldığı hazır ürünlerden ve eskiden dokunmuş olan kolanlardan karşılamaktadır. Tüm bu sebepler, yörede özgün kolan dokuma örneklerinin sayısını azaltmaktadır. Yörede sayısı azalan kolanların incelenmesi, günümüzdeki durumu, yapılmasında kullanılan araç-gereçlerin tespit edilmesi, kolanlarda uygulanan teknik, kolanların kullanım alanları, renk, motif ve desen özelliklerinin belgelenmesi çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Ayrıca çalışma yöresinde bulunan kolanlarla ilgili alanda çalışma olmaması, bu çalışmanın önemini göstermektedir. Çalışmada yararlanılan veriler, konuyla ilgili literatür taraması yapıp yörede karşılıklı görüşme yöntemiyle toplanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Anamur, Bahşış Köyü, El Sanatı, Kolan Dokuma, Yörük

ABSTRACT

TABLET WEAVING OF ANAMUR DISTRICT BAHŞIŞ VILLAGES

M. A. Thesis

Preparer: Serpil ERDELIĞ DEMİRBAŞ

Advisor: Assoc Prof Hande KILIÇARSLAN

2022–(XVI+119)

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School Of Social Sciences

Traditional Turkish Handicrafts Mainart Branch

Jury

Advisor: Assoc Prof Hande KILIÇARSLAN

Member: Prof Dr. Filiz N. ÖLMEZ

Member: Assoc Prof Dr. Feryal SÖYLEMEZOĞLU

Anamur Bahsis village is a region that lives and reflects the nomad culture. The existence of weaving, an important branch of handicraft in the region, dates back to the past. Tablet weaving, one of the weaving varieties, is widely made and used in the region. The girdle, which is used in the region in transportation and transportation, in tying children to the back or cradle, in animal husbandry, in the transportation of loads, in the field of clothing and accessories, in the materials used in funerals and in many other areas, helps to meet the needs of the local people. In tablet weaving, tools consisting of two rods (looms), doretree, power rod, sword and rope are used. The ropes used in weaving are obtained from goat hair and sheep's wool. In general, wool rope is used and red, henna yellow, yellow, white, black, green and purple colors are preferred. In the region, the ropes are dyed with chemical dyes and the dyeing of the ropes is usually done for a certain fee by the person called the painter in the Barcin plateau, which is usually migrated in the summer months. In the study region, 31 tablet weaving and one girth weaving were detected. 10 of these examples have the same motif and pattern characteristics as the other examples. Therefore, these ten examples were not included in the scope of the study. In the tablet weaving samples evaluated in the study; there are different designs such as bowhead, snakehead, bead, ram horn, truffle tooth, baklava slice, three powers, knife, water. The examples of tablet weaving identified in the region are the weavings made in the past and today, pure and simple girth are made by few people for suddenly developing needs. The new

generation is not interested in this art, and the age of industry and technology postpones this art. In addition, local women are engaged in agriculture as well as animal husbandry and devote the rest of their time to housework. Women who are constantly on the move meet their need for tablet from ready-made products they buy and from the tablet that used to be touched. All these reasons reduce the number of original girdle weaving samples in the region. The aim of the study is to examine the decreasing number of tablet in the region, to determine the current situation, to determine the tools and materials used in the construction, the technique applied in the tablet weavings, the areas of use of the girths, the color, motif and pattern characteristics. In addition, the fact that there is no study in the field related to the belt weaving in the study region shows the importance of this study. The data used in the study were collected by mutual interview method in the region after a literature review on the subject.

Keywords: Anamur, Bahsis Village, Handicraft, Tablet weaving, Nomad.

ÖNSÖZ

Geleneksel el sanatlarımız içinde önemli bir sanat dalı olan dokumacılık ve bu sanatın bir çeşidi olan kolan dokumacılık, insanların ihtiyaçlarına çözüm bulmak amacıyla yaptığı bir dokuma çeşididir. Geçmişten günümüze varlığını devam ettiren kolan, insanoğlunun hayatında birçok kullanım alanı bulmuştur. Fakat modern yaşamın getirdiği gelişmeler, yeni neslin dokumacılık sanatına ilgisizliği, dokuma bilen bireylerin yaşlı ve sağlık sorunu olması gibi sebeplerle kolan dokuma sanatı giderek önemini kaybetmiştir. Çalışma yöresinde de benzer sebeplerden dolayı kolan dokuma işi yapılmamakta ya da aniden ortaya çıkan ihtiyaçtan ötürü, özensiz kolanlar yapılmaktadır. Giderek azalan örnekleri kalıcı kılmak ve yeni nesle yöre geleneğini anlatmak amacıyla Mersin İli Anamur ilçesi Bahşiş köyü kolan dokumaları araştırılmıştır. Araştırma, yöredeki bireylerle sözlü görüşme yapıp ilgili literatür çalışmaları taranarak yapılmıştır.

Bu çalışmada, yörede ulaşılan özgün kolan dokumalar incelenerek kayıt altına alınmıştır. Kolan dokumada kullanılan araç-gereçler, uygulanan teknik, renk, desen ve motif özellikleri ve kolan dokumaların kullanım alanları ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Ayrıca kolan dokuma uygulamasına yer verilerek dokumanın her aşaması fotoğraflarla desteklenip açıklanmıştır.

Bu çalışmanın yapılmasında bana yardımcı olan ve araştırmanın her aşamasında beni yalnız bırakmayan danışman hocam Sayın Doç. Hande KILIÇARSLAN'a, sadece eğitim hayatımda değil sosyal yaşantımda da örnek aldığım, bilgi ve deneyimlerini biz öğrencilerden esirgemeyen sayın hocalarım Prof. Dr. Filiz Nurhan ÖLMEZ'e ve Prof. Dr. Sema ETİKAN'a, alan araştırması sırasında beni evlerinde ağırlayan Bahşiş köyleri halkına, literatür taramaları sonucu bilgisine başvurduğum kaynak kişilere, maddi ve manevi desteğini esirgemeyen sevgili eşim Tarkan DEMİRBAŞ'a ve sevgili annem Zekiye ERDELİĞ başta olmak üzere tüm aile bireylerime teşekkür ederim. Ayrıca eğitimimi maddi manevi destekleyen fakat çalışmamı görmeye ömrü yetmeyen merhum babam Mustafa ERDELİĞ'i rahmetle anıp çalışmamı onun anısına literatürde görmekten gurur duyarım.

Kırşehir-2022

Serpil ERDELİĞ DEMİRBAŞ

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
BİLDİRİM.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER.....	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
KISALTMALAR ve AÇIKLAMALAR	xvi
BÖLÜM I	1
1. GİRİŞ.....	1
1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	9
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	11
1.3.ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	13
1.4. VARSAYIMLAR.....	13
1.5 TANIMLAR.....	14
BÖLÜM II.....	16
2. KAVRAMSAL/KURAMSALAÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR.....	16
2.1. ANAMUR’UN COĞRAFİ DURUMU, TARİHİ, SOSYAL VE EKONOMİK YAPISI.....	16
2.1.1.Coğrafi Durumu.....	16
2.1 2. Tarihi	17
2.1.3. Sosyal ve Ekonomik Yapısı.....	18
2.2.KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	21
BÖLÜM III	24
3. YÖNTEM	24
3.1. KOLAN DOKUMADA KULLANILAN ARAÇ-GEREÇLER.....	25

3.2. KOLAN DOKUMA TEKNİĞİ	25
3.3. KOLAN DOKUMALARIN TEKNİK ÖZELLİKLERİ.....	25
3.3.1.Kolan Dokumaların (Saçaksız) En-Boy Ölçüleri	26
3.3.2.Kolan Dokumaların Saçak Ölçüleri ve Saçak Örgü Çeşitleri.....	26
3.3.3.Kolan Dokumaların Püskülleri ve Süs Unsurları	26
3.4. KOLAN DOKUMALARIN RENK, MOTİF VE DESEN ÖZELLİKLERİ....	26
3.5. ARAŞTIRMANIN DESENİ/MODELİ.....	26
3.6. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ/ÇALIŞMA GRUBU	27
3.7. VERİ TOPLAMA ARACI.....	28
3.8. VERİLERİN ANALİZİ	28
BÖLÜM IV.....	29
4. BULGULAR.....	29
4.1. BAŞŞİŞ KÖYLERİ KOLAN DOKUMACILIĞININ GÜNÜMÜZDEKİ	30
DURUMU	30
4.2.BAŞŞİŞ KÖYLERİ KOLAN DOKUMACILIĞINDA KULLANILAN	31
ARAÇLAR	31
4.2.1. Tezgâh:	31
4.2.2. Kılıç:	31
4.2.3. Seren:	32
4.2.4. Gücü Çubuğu:.....	32
4.2.5. Mekik:.....	33
4.2.6. Kirmen (Eğırtmeç):	33
4.2.7. Makas:	34
4.3. BAŞŞİŞ KÖYLERİ KOLAN DOKUMACILIĞINDA KULLANILAN	34
GEREÇLER.....	34
4.3.1. İplik:	34
4.4. BAŞŞİŞ KÖYLERİ KOLAN DOKUMALARININ DOKUMA TEKNİĞİ....	39

4.4.1.Kolan Dokumanın Aşamaları	42
4.5. BAĞŞİŞ KÖYLERİ KOLAN DOKUMALARININ RENK, MOTİF VE DESEN ÖZELLİKLERİ.....	49
4.6. BAĞŞİŞ KÖYLERİ KOLAN DOKUMALARININ KULLANIM ALANLARI	49
4.6.1. Taşıma ve Taşınma İşinde Kullanılan Kolan Dokumalar	50
4.6.2. Bebek ve Çocuklar İçin Kullanılan Kolanlar	51
4.6.3. Hayvanlar İçin Kullanılan Kolanlar	52
4.6.4. Giyim ve Aksesuar Alanında Kullanılan Kolanlar.....	54
4.6.5. Yük Taşınmasında Kullanılan Kolanlar	54
4.6.6. Cenazede Kullanılan Kolanlar	55
4.6.7. Ev Eşyalarında Kullanılan Kolanlar	56
4.6.8. Diğer Alanlarda Kullanılan Kolanlar	57
4.7. BAĞŞİŞ KÖYLERİ KOLAN DOKUMALARI	57
BÖLÜM V	111
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	111
KAYNAKÇA.....	114
KAYNAK KİŞİLER.....	117
ÖZGEÇMİŞ	118
EK	119

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1.1.1 Anamur (E. Demirbaş, 2021)	16
Şekil 4.1. Bahşiş Köyleri Kolan Dokuma Genel Yapısı Çizimi (E. Demirbaş, 2021).....	30
Şekil 4.2.1.1. Ağaç Kolan Dokuma Tezgâhı (E. Demirbaş ve Kılıçarslan, 2021: 61).....	31
Şekil 4.2.2.1. Kılıç (E. Demirbaş ve Kılıçarslan, 2021: 57).....	32
Şekil 4.2.3.1. Seren (E. Demirbaş, 2021)	32
Şekil 4.2.4.1. Gücü Çubuğu (E. Demirbaş, 2021).....	33
Şekil 4.2.5.1. Melik (E. Demirbaş, 2021).....	33
Şekil 4.2.6.1. Kirmen (E. Demirbaş, 2021)	34
Şekil 4.2.7.1. Makas (E. Demirbaş, 2021).....	34
Şekil 4.3.1.1. İplik (E. Demirbaş, 2021).....	35
Şekil 4.3.1.2. Bükülmüş İplik (E. Demirbaş, 2021)	35
Şekil 4.3.1.1.1. Kırkım Makası (E. Demirbaş, 2021).....	35
Şekil 4.3.1.1.2. Koyun kırkımı(E. Demirbaş, 2021).....	36
Şekil 4.3.1.1.3. Koyun kırkımı (E. Demirbaş, 2021).....	36
Şekil 4.3.1.1.4. Kolçak (kolbağı) (E. Demirbaş,2021)	37
Şekil 4.3.1.1.5. İp Eğirme (E. Demirbaş,2021)	37
Şekil 4.3.1.1.6. Yumak (E. Demirbaş, 2021).....	37
Şekil 4.3.1.1.7. Gelep Yapma İşİ (E. Demirbaş, 2021)	38
Şekil 4.3.1.1.8. Gelep (E. Demirbaş, 2021).....	38
Şekil 4.3.1.1.9. Kimyasal Toz Boya Örneği (E. Demirbaş, 2021)	38
Şekil 4.3.1.1.10. Bahşiş Köyü Dokumalarında Kullanılan Renkler (E. Demirbaş, 2021) ..	39
Şekil 4.4.1. Boncuklu Kolan (E. Demirbaş, 2021)	40
Şekil 4.4.2. Çarpına Dokuma Kartları (E. Demirbaş, 2021).....	41
Şekil 4.4.3. Kolan Dokuma Gücü Çubuğu (E. Demirbaş, 2021)	41
Şekil 4.4.4. Kolan Çözüğü Yapan Kadın (E. Demirbaş, 2021)	42
Şekil 4.4.5. Bahşiş Köyü Dokumacı Kadınlar (E. Demirbaş, 2021)	42
Şekil 4.4.1.1. Kolan Dokuma Tezgâhı (E. Demirbaş ve Kılıçarslan, 2021: 61)	43
Şekil 4.4.1.2. Kolan Dokuma Atkı ve Çözüğü İpi (E. Demirbaş, 2021).....	43
Şekil 4.4.1.3. Çözüğü Hazırlama (E. Demirbaş ve Kılıçarslan, 2021: 61).....	43
Şekil 4.4.1.4. Çözüğü Sayısı Belirleme (E. Demirbaş, 2021)	44
Şekil 4.4.1.5. Çözüğü Aralığı Belirleme (E. Demirbaş ve Kılıçarslan, 2021: 61)	44
Şekil 4.4.1.6. İp Seçme ve Kenetleme İşlemi (E. Demirbaş ve Kılıçarslan, 2021: 61)	44

Şekil 4.4.1.7. Kenetlenen Çözümlerin Serene Bağlanması (E. Demirbaş ve Kılıçaslan, 2021: 62).....	45
Şekil 4.4.1.8. Gücü Çubuğuna İp Seçme (E. Demirbaş ve Kılıçaslan, 2021: 62)	45
Şekil 4.4.1.9. Güçleme (E. Demirbaş ve Kılıçaslan, 2021: 63).....	46
Şekil 4.4.1.10. Kolan Dokumaya Başlama (E. Demirbaş ve Kılıçaslan, 2021: 63)	46
Şekil 4.4.1.11. Kolan Deseni ve Kolanın Kılıç İle Sıkıştırılması İşlemi (E. Demirbaş ve Kılıçaslan, 2021: 64)	47
Şekil 4.4.1.12. Gücü Çubuğundaki İpin Sökülmesi(E. Demirbaş ve Kılıçaslan, 2021: 64)	47
Şekil 4.4.1.13. Serendeki İpin Sökülmesi (E. Demirbaş ve Kılıçaslan, 2021: 64).....	47
Şekil 4.4.1.14. Topak Örümleri (E. Demirbaş ve Kılıçaslan, 2021: 65).....	48
Şekil 4.4.1.15. Saç Örgüsü (Belik) (E. Demirbaş, 2021)	48
Şekil 4.4.1.16. Kolan Dokuma (E. Demirbaş ve Kılıçaslan, 2021: 66)	48
Şekil 4.5.1. Kıl İpten Kolan (E. Demirbaş, 2021)	49
Şekil 4.6.1.1. Çuval Dokuma (E. Demirbaş, 2021).....	51
Şekil 4.6.1.2. Torba Dokuma (E. Demirbaş, 2021).....	51
Şekil 4.6.2.1. Kundak Bağı (Bağırtlak) (E. Demirbaş, 2021).....	51
Şekil 4.6.2.2. Bağcık (E. Demirbaş, 2021)	52
Şekil 4.6.3.1. Semer (E. Demirbaş, 2021)	53
Şekil 4.6.3.2. Yular (E. Demirbaş, 2021)	53
Şekil 4.6.3.3. Koyunun Boynunda Bulunan Kolan (E. Demirbaş, 2021).....	54
Şekil 4.6.4.1 Uçkurluk (E. Demirbaş, 2021)	54
Şekil 4.6.5.1. Yük Taşınmasında Kullanılan Kolan (E. Demirbaş, 2021)	55
Şekil 4.6.6.1. Cenaze Kolanı (E. Demirbaş, 2021).....	55
Şekil 4.6.6.2. Kefen Bohçası (E. Demirbaş,2021).....	56
Şekil 4.6.7.1. Sofra Bezinde Kolan Dokuma (E. Demirbaş, 2021)	56
Şekil 4.6.7.2. Süpürge Süslemesinde Kolan (E. Demirbaş, 2021)	57
Şekil 4.7.1. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021).....	58
Şekil 4.7.2. Kolan Dokuma-Yılanbaşı Motifi Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021).....	58
Şekil 4.7.3. Kolan Dokuma Keme Dişi Motifi Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021).....	58
Şekil 4.7.4. Kolan Dokuma Saç Örgüsü (Belik) (E. Demirbaş, 2021).....	58
Şekil 4.7.5. Yılanbaşı Motifli Kolan Dokumanın Örgü Raporu (E. Demirbaş, 2022).....	59
Şekil 4.7.6. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021).....	61

Şekil 4.7.7. Kolan Dokuma-Baklava Dilimi Motifi Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021).....	61
Şekil 4.7.8. Kolan Dokuma Keme Dişi Motifi Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021).....	61
Şekil 4.7.9. Kolan Dokuma Saç Örgüsü (Belik) (E. Demirbaş, 2021).....	61
Şekil 4.7.10. Baklava Dilimi Motifli Kolan Dokumanın Örgü Raporu (E. Demirbaş, 2022)	62
Şekil 4.7.11. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021).....	64
Şekil 4.7.12. Kolan Dokuma-Üç Gücü Motifi Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021).....	64
Şekil 4.7.13. Kolan Dokuma Keme Dişi Motifi Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021).....	64
Şekil 4.7.14. Kolan Dokuma Saç Örgüsü (Belik) (E. Demirbaş, 2021).....	64
Şekil 4.7.15. Üç Gücü Motifli Kolan Dokumanın Örgü Raporu (E. Demirbaş, 2022)	65
Şekil 4.7.16. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021).....	67
Şekil 4.7.17. Kolan Dokuma-Boncuk Motifi Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)	67
Şekil 4.7.18. Kolan Dokuma-Boncuk Motifi Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021).....	67
Şekil 4.7.19. Kolan Dokuma Saç Örgüsü (Belik) (E. Demirbaş, 2021).....	67
Şekil 4.7.20. Boncuk Motifli Kolan Dokumanın Örgü Raporu (E. Demirbaş, 2022).....	67
Şekil 4.7.21. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021).....	69
Şekil 4.7.22. Kolan Dokuma-Kurbağacık Motifi Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021).....	69
Şekil 4.7.23. Kolan Dokuma-Keme Dişi Motifi Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021).....	69
Şekil 4.7.24. Kolan Dokuma Saç Örgüsü (Belik) (E. Demirbaş, 2021).....	69
Şekil 4.7.25. Kurbağacık Motifli Kolan Dokumanın Örgü Raporu (E. Demirbaş, 2022)...	70
Şekil 4.7.26. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021).....	72
Şekil 4.7.27. Kolan Dokuma-Koç Boynuzu Motifi Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021).....	72
Şekil 4.7.28. Kolan Dokuma-Keme Dişi Motifi Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021).....	72
Şekil 4.7.29. Kolan Dokuma -Saçak (E. Demirbaş, 2021).....	72

Şekil 4.7.30. Koç boynuzu Motifli Kolan Dokumanın Örgü Raporu (E. Demirbaş, 2022)	73
Şekil 4.7.31. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021).....	75
Şekil 4.7.32. Kolan Dokuma-Kuş Motifi Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)	75
Şekil 4.7.33. Kolan Dokuma-Kuş Motifi Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)	75
Şekil 4.7.34. Kolan Dokuma Saç Örgüsü (Belik) (E. Demirbaş, 2021).....	75
Şekil 4.7.35. Kuş Motifli Kolan Dokumanın Örgü Raporu (E. Demirbaş, 2022).....	75
Şekil 4.7.36. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021).....	77
Şekil 4.7.37. Kolan Dokuma-Güznü Motifi Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)	77
Şekil 4.7.38. Kolan Dokuma-Keme Dişi Motifi Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021).....	77
Şekil 4.7.39. Kolan Dokuma Saç Örgüsü (Belik) (E. Demirbaş, 2021).....	77
Şekil 4.7.40. Güznü Motifli Kolanın Örgü Raporu (E. Demirbaş, 2022)	77
Şekil 4.7.41. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021).....	79
Şekil 4.7.42. Kolan Dokuma-Aynalı Motifi Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)	79
Şekil 4.7.43. Kolan Dokuma Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)	79
Şekil 4.7.44. Kolan Dokuma Topak Örüm (E. Demirbaş, 2021)	79
Şekil 4.7.45. Aynalı Motifli Kolan Dokuma Örgü Raporu (E. Demirbaş, 2022).....	79
Şekil 4.7.46. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021).....	81
Şekil 4.7.47. Kolan Dokuma- Geometrik Bezeme Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021).....	81
Şekil 4.7.48. Kolan Dokuma- Keme Dişi Motifi Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021).....	81
Şekil 4.7.49. Kolan Dokuma Saç Örgüsü (Belik) (E. Demirbaş).....	81
Şekil 4.7.50. Kolan Dokuma Örgü Raporu (E. Demirbaş, 2022).....	82
Şekil 4.7.51. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021).....	84
Şekil 4.7.52. Kolan Dokuma-Keme Dişi Motifi Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021).....	84
Şekil 4.7.53. Kolan Dokuma- Keme Dişi Motifi Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021).....	84
Şekil 4.7.54. Kolan Dokuma Topak Örüm (E. Demirbaş, 2021)	84

Şekil 4.7.55. Keme dişi motifli kolan dokumanın örgü raporu	85
Şekil 4.7.56. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021).....	87
Şekil 4.7.57. Kolan Dokuma Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)	87
Şekil 4.7.58. Kolan Dokuma Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)	87
Şekil 4.7.59. Kolan Dokuma Saç Örgüsü (Belik) (E. Demirbaş, 2021).....	87
Şekil 4.7.60. 6 Adet Dikey Çizgiden Oluşan Kolan Dokumanın Örgü Raporu (E. Demirbaş, 2022).....	87
Şekil 4.7.61. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021).....	89
Şekil 4.7.62. Kolan Dokuma-Yaybaşı Motifi Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)	89
Şekil 4.7.63. Kolan Dokuma-Keme Dişi Motifi Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021).....	89
Şekil 4.7.64. Kolan Dokum Topak Örüm (E. Demirbaş, 2021).....	89
Şekil 4.7.65. Yaybaşı Motifli Kolan Dokumanın Örgü Raporu (E. Demirbaş, 2022)	90
Şekil 4.7.66. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021).....	92
Şekil 4.7.67. Kolan Dokuma-Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)	92
Şekil 4.7.68. Kolan Dokuma-Keme Dişi Motifi Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021).....	92
Şekil 4.7.69. Kolan Dokum Saç Örgüsü (belik) (E. Demirbaş, 2021)	92
Şekil 4.7.70. Kolan Dokumanın Örgü Raporu (E.Demirbaş, 2022).....	93
Şekil 4.7.71. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021).....	95
Şekil 4.7.72. Kolan Dokuma-Su Motifi Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021). 95	
Şekil 4.7.73. Kolan Dokuma-Su Motifi Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)	95
Şekil 4.7.74. Kolan Dokuma Topak Örüm (E. Demirbaş, 2021)	95
Şekil 4.7.75. Su Motifli Kolan Dokumanın Örgü Raporu (E. Demirbaş, 2022)	95
Şekil 4.7.76. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021).....	97
Şekil 4.7.77. Kolan Dokuma-Boncuk Motifi Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)	97
Şekil 4.7.78. Kolan Dokuma-Boncuk Motifi Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021).....	97
Şekil 4.7.79. Kolan Dokuma Saç Örgüsü (Belik) (E. Demirbaş, 2021).....	97
Şekil 4.7.80. Su Motifli Kolan Dokumanın Örgü Raporu (E. Demirbaş, 2022)	97
Şekil 4.7.81. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021).....	99

Şekil 4.7.82. Kolan Dokuma-Boncuk Motifi Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)	99
Şekil 4.7.83. Kolan Dokuma-Boncuk Motifi Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)	99
Şekil 4.7.84. Kolan Dokuma Topak Örüm (E. Demirbaş, 2021)	99
Şekil 4.7.85. Boncuk Motifli Kolan Dokumanın Örgü Raporu (E. Demirbaş, 2022)	99
Şekil 4.7.86. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021)	101
Şekil 4.7.87. Kolan Dokuma-Bıçkı Motifi Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)	101
Şekil 4.7.88. Kolan Dokuma-Bıçkı Motifi Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)	101
Şekil 4.7.89. Kolan Dokuma Saç Örgüsü (Belik) (E. Demirbaş, 2021)	101
Şekil 4.7.90. Bıçkı Motifli Kolan Dokumanın Örgü Raporu (E. Demirbaş, 2022)	101
Şekil 4.7.91. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021)	103
Şekil 4.7.92. Kolan Dokuma-Küpe Motifi Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)	103
Şekil 4.7.93. Kolan Dokuma-Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)	103
Şekil 4.7.94. Kolan Dokuma Saç Örgüsü(belik) (E. Demirbaş, 2021)	103
Şekil 4.7.95. Küpe Motifli Kolan Dokumanın Örgü Raporu (E. Demirbaş, 2022)	103
Şekil 4.7.96. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021)	105
Şekil 4.7.97. Kolan Dokuma-Keme Dişi Motifi Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)	105
Şekil 4.7.98. Kolan Dokuma- Keme Dişi Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)	105
Şekil 4.7.99. Kolan Dokuma Topak Örüm (E. Demirbaş, 2021)	105
Şekil 4.7.100. Keme Dişi Motifli Kolan Dokumanın Örgü Raporu (E. Demirbaş, 2022)	105
Şekil 4.7.101. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021)	107
Şekil 4.7.102. Kolan Dokuma-Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)	107
Şekil 4.7.103. Kolan Dokuma-Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)	107
Şekil 4.7.104. Kolan Dokuma Topak Örüm (E. Demirbaş, 2021)	107
Şekil 4.7.105. Kolan Dokumanın Örgü Raporu (E. Demirbaş, 2022)	107
Şekil 4.7.106. Çarpana Dokuma Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021)	109
Şekil 4.7.107. Çarpana Dokuma Ön Yüzü Göz ve Kelebek Motifi ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)	109

Şekil 4.7.108. Çarpana Dokuma Arka Yüzü (E. Demirbaş, 2021).....	109
Şekil 4.7.109. Saçak Örgüsü Topak Örümleri (E. Demirbaş, 2021)	109

KISALTMALAR ve AÇIKLAMALAR

Kısaltmalar

Açıklamalar

Akt

Aktarma

cm

Santimetre

edt

Editör

km

Kilometre

km²

Kilometrekare

m

Metre

mm

Milimetre

M.Ö

Milattan Önce

s.

Sayfa

TDK

Türk Dil Kurumu

vd.

Ve Diğerleri

vs.

Ve Saire

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Sanat, kişinin iç ve dış dünyasını anlatma şeklidir. Bu anlatım şekli, insanın içinde bulunduğu yaşamın izlerini, duyguları yoluyla sembollere dönüştürmesi şeklinde olmaktadır. Başka bir deyişle sanat, duygu ve düşüncelerin görünür bir varlığa dönüşmesi ve bu varlığın bir anlam taşımasıdır (Birol, 2017: 14).

Sanat kelimesi, Arapçada “*sunu*” kökünden gelmektedir. Sunu, bir işi yapma, amelde bulunma anlamını taşımaktadır. İnsan zihninde, sadece düşünceden ibaret olan soyut özellikteki bir tasarıya şekil vererek, ona somut özellik kazandırma halidir. Ayrıca sunu kelimesi, güzellik ve hayran olunan bir eser anlamına da gelmektedir. Öyleyse sanat, doğada kendiliğinden var olmayıp, insan zihninde tasavvur edilip yine insan eliyle yapılan iş demektir. İş ise, insanın aklı ve yaşadığı olaylar sonucu edindiği bilgi ve yetenek sayesinde ortaya çıkmaktadır (Arseven, 1952: 1752-1753).

TDK (1977)’ya göre sanat, “*Bir duygunun, bir tasarımın ya da güzelliğin anlatımında kullanılan yöntemlerin tümü, bu anlatım sonucu ortaya çıkan üstün yaratıcılık ve bir şeyi güzel yapmak için uygulanan kuralların tümü*” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 1977: 491). Öyle ki sanat, ait olduğu toplumun manevi değerlerini güçlendirip yücelten bir mesaj niteliğinde olup çizgi, şekil ve renk uzuvlarıyla vücuda gelmektedir. Daha sonra estetik bir düzen içinde bulunduğu çevrede kabul görmektedir (Birol, 2017: 14). Bu çevrenin inanç ve düşünce sistemiyle belirginleşerek gelişmekte ve kendi kültürünü oluşturmaktadır (Özkeçeci, 2017: 15).

Kültür, TDK (1977)’ya göre, “*Bir topluluğun tinsel özelliğini, duyuş ve düşünüş birliğini oluşturan gelenek durumundaki her türlü yaşayış, düşünce ve sanat varlıklarının tümü*” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 1977: 375). Erinç (1995)’e göre kültür “*insanoğlunun kendi için, kendi mutluluğu, rahatı ve potansiyel güçleri adına kendinin var ettiği, var edebildiği bir unsurdur*” olarak tanımlanmaktadır (Erinç, 1995: 10). Bu durumda, her topluluğun ya da ulusun kendine has bir kültür yapısı bulunmaktadır.

Türkler, ihtiyaçlarına kendilerinin çözüm bulduğu bir kültür yaratmıştır. Bu kültürü dünya coğrafyasında gittikleri her yere taşıyarak, buraları kendi kültürleri ile etkilemeyi başarmışlardır (Deniz, 2000: 3). Bu başarının altında, Türk kültürünün özünde bulunan konar-göçer yaşam tarzı bulunmaktadır.

Konar-göçer yaşam tarzı ile yörüklerin göç eylemleri ifade edilmektedir. Yörük göçleri, mevsimlere bağlı olarak diğer göç eylemlerinden farklılık gösterip belli zamanlarda döngüsel yer değiştirme ve sürekli hareket halinde olma esasına dayanmaktadır. “*Yürümek*”,

fiili ile bütünleşen yörük kavramı, çeşitli sebeplerle Orta Asya'dan Anadolu'ya gelip burayı kendine yurt edinen ve belli zamanlarda farklı yerlerde konaklayıp sürekli hareket halinde olan Oğuz boylarını ifade etmektedir (Eröz, 1991: 20). Ayrıca, Anadolu ve Rumeli'de konar-göçer halde yaşayan topluluklara genel anlamda Türk denilmekte (Nas, 2015: 26; akt. Kadri, 1942: 834) ve bu topluluklar kendi yaşam biçimleri olan konar-göçer hayat tarzını Anadolu'ya taşıyarak burada da devam ettirmektedir. Konar-göçer hayatın Anadolu'ya taşınması X. yüzyılda başlayıp XI. ve XIII. yüzyıl itibarı ile Horasan ve civarında bulunan Türklere hücum eden Moğol akınları ile başlamıştır. Moğol baskısından bunalan Türk aşiretleri Anadolu'ya gelip burayı yurt edinmiştir. Anadolu'da beylikler kuran Türkler daha sonra Anadolu Selçuklu Devletini ve Osmanlı İmparatorluğunu kurmuştur. Öyle ki, tarihte uzun bir yolculuğu olan konar-göçerlik kavramı, Türlerin Anadolu'ya göç etmesiyle gelmiş olan bir yaşam biçimidir (Işık, 2016: 186).

TDK (1988)' ya göre göç, *“Ekonomik, toplumsal veya siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, muhaceret”* olarak tanımlanmaktadır (TDK, 1988: 556). Bu tanımdan da anlaşıldığı üzere, Türk kültürünün zenginleşmesi ve daha geniş alanlara yayılma imkânı bulmasının temelinde göç eylemi bulunmaktadır. Türk kültüründe önemli bir yeri olan göç kavramı ise yörükler ile yakın ilişkilidir.

Yörükler; temel geçim kaynağı hayvancılık olan, göçebe halde yaşayan, uzun ve kısa mesafeli dağlık ve düz alanları çabuk ve hızlı yürüyen Türkmen guruplardan oluşmaktadır (Artun, 1996: 25). Bazı kaynaklarda aşiret, cemaat, oymak gibi isimlerle de ifade edilen konar-göçerlere “yörük” veya “Türkmen” ayrımı yapılmaktadır. Bir topluluğun yörük ya da Türkmen olduğu yaşadığı coğrafyadan anlaşılmaktadır. Kızılırmak sınır olmak üzere; Batı Anadolu bölgesi (Marmara ve Ege denizine kadar olan bölge) ve Rumeli'de yaşayan konar-göçer topluluklara “yörük”, Anadolu'nun doğu ve güney bölgeleri ile Suriye ve Irak'ta yaşayan konar-göçer topluluklara “Türkmen” (Armağan, 2008: 72), Osmanlı Devleti zamanında Anadolu'da yaşayan yörüklerle “aşiret” (Çetintürk, 1943:110) denilmektedir. Yörükler için yaygın olarak kullanılan konar-göçer kavramının yanında bunlara; “göçer-yörük”, “göçer-evliler” ve “göçerler” de denilmektedir (Aksoy, 2008: 16; akt. Şahin, 1997: 139). Genelde yörük olarak ifade edilen topluluklar, herhangi bir ırkın temsilcileri değildir. Yaşamlarının önemli bir parçası olan göç eylemi ise onlar için bir mecburiyet değil yaşam tarzıdır. Bu yaşam tarzı, yörüklerin geleneğini ve hayata bakış açılarını oluşturmaktadır (Akan, 2016: 41).

Yörükler, konar-göçer hayata bağlı olarak genellikle küçükbaş hayvan beslemektedir. Bu hayvanlardan elde ettikleri ürünler, onların yaşamlarını kolaylaştırmada ve devam

ettirmede çok önemlidir. Örneğin; ev hayatlarını sürdürdükleri çadırlar, bu çadırın içine serilen keçeler, devenin üzerine konulup bazı yüklerin taşınmasına yardımcı olan ve havut adı verilen dokumalar ve daha birçok dokuma ürünler (kilim, heybe, yular vb) hayvanların yününden, kılından elde edilen iplerle yapılmaktadır. Bu ipler, doğada bulunan bazı bitkilerden faydalanılarak boyanmakta ve renklendirilmektedir. Tüm bu uğraşlar, yörüklerin yaşam biçimi olan konar-göçer yaşamın kültürünü oluşturmaktadır (Ertürk, 2018: 16).

Konar-göçer yaşamda ve yerleşik köy hayatında güçlü bir kimliğe sahip olan yörükler için ortak bir soy ağacı veya kök duygusu yoktur. Onlar için “aşiret” ve “yörük” kavramları aynı anlamı karşılarsa da onlar daha çok “yörük” ifadesini kullanmaktadır. Kuramsal bir mekanizma ile yönetilmeyen yörüklerin doğal yapısında birbirlerine bağlılık ve yardımlaşma duygusu bulunmaktadır (Aksoy, 2008: 16). Ortak duygulara sahip olan ve göçebe hayat yaşayan her gurup, yörük değildir. Türk asıllı olmayan ancak, göçebe aşiret olarak yaşamını devam ettiren kıpti, çingene ve abdal olarak bilinen grupların yaşam tarzları ve kültürleri, yörüklerin yaşam tarzı ve kültürleriyle uyum göstermemektedir. Yörükler, kültürel kimlikleri ve yaşam tarzları bakımından yabancı unsurlara en az karışmış olan gruplar olup, bunlar Türk geleneği ile uyum göstermekte ve benzer özellikler sergilemektedir (Gökbilgin, 1957: 4,7) Yörüklerin, Türk gelenekleriyle olan uyumu, Osmanlı devletinde sosyal ve idari hayatta önemli bir unsur olmalarını sağlamıştır. Yaz mevsiminde yaylaya göç eden, yayladan geri kışlaklara dönen yörükler, bu hareketli yaşantıları dolayısıyla Osmanlı Kanunnamelerinde “konar-göçer taifedir, karada ikametleri yoktur” şeklinde ifade edilmektedir (Çetintürk, 1943: 114).

Osmanlı Devleti, konar-göçer aşiretleri bazı kanunnamelere göre vergiye bağlamıştır. Temel geçim kaynağı hayvancılık olan göçerler, hayvancılık uğraşı için devlete vergi ödemektedir. Az da olsa tarım faaliyetleriyle de uğraşan göçerler, bunun için de devlete “öşür” vergisi ödemektedir. Ayrıca, arıcılık uğraşı için “resm-i kovan”, bağcılık uğraşı için “harac-ı bağ” ve değirmen işletmeciliği için “resm-i asiyyâb” vergisi ödemektedir (Armağan, 2008: 85). Çeşitli alanlarda hizmet eden ve fayda sağlayan aşiretler; vergi yükünün ağırlığı, savaşlar, eşkiyaların kırsal kesimlerdeki baskısı, tarım arazilerinin boş kalması ve aşiretlerin yaylak kışlak yerler konusunda anlaşmazlık yaşaması gibi olumsuz sebeplerden dolayı Osmanlı Devleti, Türk aşiretlerine uzun süre devam edecek olan yerleştirme politikasını uygulamıştır (Gökçe, 1999: 9). Bu politikalar aracılığıyla iki ayrı iskâna tabi tutulan yörükler sayesinde, Osmanlı ekonomisinin canlanması ve bozulan düzenin sağlanması amaçlanmıştır. İskân uygulamalarından ilki; çeşitli sebeplerle kullanılamaz hale gelen yerlere yerleştirilen yörükler aracılığıyla, buraların tekrar üretime kazandırılması ve yaşanılır hale gelmesi hedeflenmiştir.

İkinci iskân uygulaması ise; coğrafi konum ve özellikleri itibariyle tarım, ticaret ve ulaşım açısından önemli olan yerlerin yeni yerleşim yerleri haline getirilmesi ve buralara yörüklerin yerleştirilmesi düşünülmüştür (Erdal, 2008: 3).

Osmanlı Devleti'nin yıkılışından cumhuriyetin kuruluşuna kadar ve daha sonra Türkiye Cumhuriyeti'nde de yörüklerin iskân edilmesi politikaları devam etmiştir. Nitekim bu süreç, sanayileşme ile birlikte şehir hayatının yaygınlaşmasıyla konar-göçerliğin bir kültürel yapıya dönüşmesine neden olmuştur (Erdal, 2008: 10-11). Bu kültürel yapının temelinde, insan için gerekli olan yaşamsal ihtiyaçların, zamanla farklı ihtiyaçlara dönüşmesi yatmaktadır. Örneğin, eski zamanlarda insanlar zorlu hava şartlarına karşı bitkiler yardımıyla korunurken zamanla bitkilerin yerini işlenmiş hayvan ürünleri almıştır. Ayrıca daha iyi şartlarda yaşama isteği, insanoğlunu her geçen gün farklı arayışlara götürmüştür (Anonim, 1985: 10). Bu arayışlar, konar-göçer halde yaşayan yörüklerin çeşitli sanatları icra etmesine de neden olmuştur. Öyle ki yörükler, zengin sanat anlayışına sahip olan topluluklardır. Yaşamlarının her alanına hizmet eden dokuma sanatı ise onlar için oldukça önemlidir. Kültürel kimliklerinin bir yansıması olan dokumaların hammaddesini kendi yetiştirdikleri hayvanlardan elde etmektedirler (Okca ve Genç, 2018: 46). Bu da hayvansal ürünlere olan ihtiyacı ve önemi arttırmıştır. Et, süt, peynir, yoğurt gibi besinsel gıdaların yanında post, kürk, deri, yün, kıl gibi dokumayı meydana getiren temel maddeler önemli hayvansal ürünlerdir (Uğurlu, 2020: 25).

Yörük yaşamında geniş yer alan dokuma ürünler; bazen yörüklerin çatısı, bazen bu çatının kapısı, bazen de bir mutfak eşyası görevini üstlenmiştir. Bu da gösteriyor ki, yörüklerin günlük kullanım eşyalarının çoğu dokuma ürünlerden oluşmaktadır. Taşınma işinde usta olan yörükler, taşınmanın her aşamasında olduğu gibi, taşınan ve taşınmaya yardımcı olan birçok eşyada da dokumalardan faydalanmaktadır (Akan, 2008: 23). Bu durum Yörük ve Türkmen toplumlarının uğraşı olan hayvancılığın doğal sonucudur. Hayvancılıkla iç içe geçen bir yaşam sonucu oluşan geleneksel el dokumacılığı, yörük topluluklarının hayatına şekil veren temel kültür uğraşısıdır. Özgün bir sanat eğitimi olan dokuma sanatı, Anadolu'da varlığını korumuş ve devamlılığını sağlamıştır (Uğurlu, 2020: 26).

Dokuma sanatı, geçmişle geleceği birbirine bağlayan varlığını ve devamlılığını Anadolu insanının duygularına, umutlarına, hayallerine, inancına ve yaşam biçimine borçludur. Anadolu kadınının ellerinde zamanla gelişen ve zenginleşen dokumalar el sanatlarının temelini oluşturmaktadır.

Tabiat şartlarına bağlı olarak ortaya çıkan ve sürekli gelişen el sanatları, ortaya çıktığı toplumun duygularını, beğenilerini ve kültürel özelliklerini yansıtmaktadır. Bu yansıma

zamanla “*geleneksel*” özellik kazanarak bir tarih yolculuğuna çıkmış ve farklı uygarlıkların kültürleriyle harmanlanmıştır. Daha sonra, öz değerleriyle kendi kimliğini bulan el sanatı, zengin bir mozaik oluşturmuştur (Hünerel ve Er, 2012: 181). Bu mozağin bir parçası olan dokuma sanatı ise kullanılan çeşitli araç-gereçler, uygulanan farklı teknikler ve çeşitli renklerin bir ahenge dönüştüğü motif-desen ilişkisi ile ortaya çıkmakta ve varlığını devam ettirmektedir.

TDK (1988)’ya göre; “*Tezgâhta dokunarak elde edilen kumaş*” olarak tanımlanan dokuma (TDK, 1988: 392), dikey ve yatay olan ipliklerin birbiri arasından geçmesi suretiyle gerçekleşmektedir. Daha sonra, bu ipliklerin arasına yatay olarak yerleştirilen ve en az üç iplik sistemine dayalı olan cicim, zili, sumak olarak ifade edilen dokuma çeşitleri yapılmıştır. Tüm bu uğraşlar, sürekli gelişen bir tecrübe oluşturarak dikey ve yatay olan iki ip üzerine üçüncü bir ip ile düğüm atılması sonucu halı dokuma sanatının ortaya çıkmasını sağlamıştır (Deniz, 1998: 8). Anlaşıyor ki dokuma sanatı, başladığı dönemden itibaren kademe kademe ilerleyen bir süreçte gelişme göstermiştir.

Çatalhöyük’te 1962 yılında yapılan bir kazı çalışmasında bulunan dokuma parçalarının Neolitik devire ait olduğu düşünülmektedir. Teknik olarak oldukça iyi durumda olan bu dokuma parçaları, daha ilkel tekniklerin de olabileceği düşüncesini kuvvetlendirmektedir. Bu düşünce dokumacılığın başlangıcının çok daha eski zamanları gösterdiğini işaret etmektedir (Kahvecioğlu, 2007: 730; akt. Yağan, 1978: 9). Öyle ki Anadolu Antik Çağ inanışlarında, dini ve mitolojik örneklerde dokumacılığın öneminden bahsedilmektedir. Bu dönemde dokumacılık; İhtar, Kybela, Athena gibi tanrıçalar tarafından korunduğu inancını taşımaktadır. Dokuma işini genellikle kadınlar yapmakta ve Meryem ana da dokuma yapan bireylerin piri sayılmaktadır. İsa peygamber’in kumaşları boyaması, Adem peygamber’in giysilerinin Havva Ana tarafından yün ve ketenden dokunması, Şit peygamber’e dokumacıların piri denmesi ve o dönemde insanların dokumayı bazı ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yapması geleneksel el dokumacılığın önemini ve dokumacılık mesleğinin kutsal dönemleri olduğunu göstermektedir (Uğurlu, 2020: 26). Bu da gösteriyor ki, geçmişi oldukça eskiye dayanan dokumacılık sanatı, insanlık adına önemli bir buluş ve zengin bir kültür hazinesidir. Günümüze kadar varlığını devam ettiren dokumacılık, toplum kültürüne malzeme veren bir beldedir.

Türk toplumunda güçlü bir kimliğe sahip olan yörük kadını, dokuma sanatını iyi bilmektedir. Yörük kadınının her biri dokumacılık yapılmıştır. Ayrıca, yörük kadınları arasında, diğer kadınlara dokumacılıkla ilgili konularda yardımcı olan; dokumacılığın püf noktalarını, renk ve motif özelliklerini bilen usta dokumacılar bulunmaktadır. Onlar dokumacılıkta kullanılan motiflerin anlamlarını diğer dokumacılar anlatmaktadır. Mesela;

koç boynuzu motifinin gücü, hayat ağacı motifinin mutluluğu ve elibelinde motifinin üremeyi simgelediğini iyi bilmektedirler. Görülüyor ki onlar, dokumacılığa önemli katkıları olan yaratıcı yörük kadınlarıdır (Seyirci, 2000: 78).

Yörüklerde kadın kimliği önemlidir. Kadın, evin bütün işlerini yapan, eşine yardım eden ve çocuklarına bakan güçlü bir bireydir. Ayrıca kadın, göç zamanlarında çadır kurmaya yardım etmekte, çadır içine eşyalarını yerleştirmekte, hayvanların sütünü sağımakta, onlardan kırılan kıl veya yünleri temizleyip ip yapmaktadır. Yün ve kıl iplerle kilim, çuval, heybe ve kolan gibi çeşitli dokuma ürünleri ortaya çıkarmaktadır (Aksoy, 2008: 22).

Hammaddesinde lif kullanılıp farklı teknik, renk, motif ve kompozisyon özellikleriyle yapılan dokuma sanatı; kirkitli, mekikli, mekiksiz ve çarpana dokumalar olmak üzere dört farklı teknikle yapılmaktadır (Onuk ve Akpınarlı, 2003: 17). Bunlardan çarpana dokuma; köşelerinde delik bulunan plaklar yardımıyla yapılan ve enleri dar olan dokuma tekniğidir. Bu dokumaların yapılmasında; ahşap, deri, kemik ve fildişi gibi yüzeyi sert maddelerden yapılan 6x6 cm ölçülerinde levhacıklar kullanılmaktadır. Her memlekette ya da yörede farklı yapı maddelerinden olan ve adına çarpana denilen bu levhacıklar; değişik şekillerde olmaktadır. Mısır'da fildişinden, Tunus'ta tahta ve kalın mukavvalardan, Kafkasya'da çeşitli oyun kâğıtlarından, Avrupa'da tahtadan, Anadolu'da ise at ve deve derisinden yapılmaktadır (Kosswig, 1969: 86). Çarpanalar; 3, 4, 6, 8 köşeli olmakla beraber genellikle dokumalarda 4 köşeli olan levhalar kullanılmaktadır (Atlıhan, 2017: 23; akt. Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, 1986: 2584). Günümüzde ise iki yüzeyi de pürüzsüz olan, sert plastik veya karton kartlardan yapılan malzemeler de kullanılmaktadır.

Çarpana dokumalarda kullanılan levhalar, yapılmak istenen renk, motif ve desen özelliğine ya da dokunacak olan şeridin enine göre farklı sayılarda olmaktadır. Öyle ki belli istikamette çözgü ipleri levhalardan geçirilip her iki ucu da bir yere sabitlenmektedir. Daha sonra, çarpana dokuma işlemine geçilmektedir. Dokuma, levhaların (çarpanaların) 90 derece döndürülüp çözgü ipi aralığından atkı ipinin geçirilmesi suretiyle yapılmaktadır. Her defasında yapılan bu işlem sonucu atkı ipi, kılıç denilen bıçak görünümlü bir araçla sıkıştırılmaktadır. Farklı sayılarda ve farklı şekillerde levhalar kullanılarak çeşitli renk, desen ve motifte sayısız çarpana dokuma yapılabilir (Kosswig, 1969: 84 -86).

Çarpana dokuma, çözgü yüzölçü dokumaların kartlarla dokunan örnekleri olup bu dokumalara “*kartlı kolan dokuma*” da denilmektedir. Dokumada kartların yerine gücü çubuğunun kullanıldığı, bu çubuk ile çözgü ipleri aralığından geçirilen atkı iplerinin sıkıştırıldığı çözgü yüzölçü, şerit görünümündeki dokumalara “*kolan dokuma*” veya “*kartsız kolan dokuma*” denilmektedir. Bu nedenle, her iki dokumada da kullanılan araca ve uygulanan

teknığe göre farklar bulunmaktadır (Kahvecioğlu, 2007: 731).

Görünüş olarak birbirine benzeyen çarpına ve kolan dokumalar bazı araştırmacılar tarafından aynı teknikle yapılmış gibi ifade edilmektedir. Oysa ki her iki dokuma da yerde yapılmakta olup bu dokumaların yapılmasında farklı teknikler uygulanmaktadır. Kolan dokumada kullanılan üç ayak tezgâhı, çarpına dokumada kullanılmamaktadır. Çarpına dokumada, desen kart yardımıyla yapılmakta, kolan dokumada ise kart kullanılmamaktadır. Her iki dokumada da atkı iplerini sıkıştırmak için kılıç adı verilen, bıçak görünümündeki alet kullanılmaktadır (Deniz, 2000: 89, Özbel, 1948).

Kolan ve çarpına dokuma Anadolu’da yaygın olarak yapılmakta ve kullanılmaktadır. Anadolu insanı, bu dokumaları gündelik hayatında pek çok alanda kullanmaktadır. Giyim ve baş süslemelerinde, çadırlarda, yük taşımada ve binek hayvanların koşum takımlarında yaygın olarak kolan dokuma kullanılmaktadır (Atlıhan, 2017: 103, E. Demirbaş ve Kılıçarslan, 2021: 67). Binek hayvanları, yörük göçlerinin önemli simgesidir. Mevsimlere ve yaşam şartlarına bağlı olarak sürekli hareket halinde olan yörükler, göç eylemlerini binek hayvanları ile yapmaktadır. Bu hayvanların başında deve gelmektedir. Deve, yörük göçünün tüm eşyalarını üstünde taşımaktadır. Eşyaların deveye yerleştirilmesi için bazı hazırlıkların yapılması önemlidir. İlk önce “*göybend*” adı verilen dokuma devenin üstüne serilmektedir. Göybend, keçi kılından elde edilen, boyanmamış (doğal) renkte iple yapılan dokumadır. Devenin terlemesini önleyen göybend dokuma üzerine, deve havudu yerleştirilmektedir. Havut, devenin yük taşımada kolaylaştıran semerdir. Havutun üstüne “*aşırtma*” denilen keçe örtü serilmektedir. Ayrıca devede süs unsuru olan çanlar ve kolanlar önemli donanım eşyalarıdır. Devenin süslenmesinde ve havutun bağlanmasında kullanılan kolanlara; göybend kolanı, kasık kolanı, dös kolanı, şeker ipi veya çeker ipi denilmektedir (Okca ve Genç, 2018: 37-38).

Binek hayvanlarından biri de attır. Atın sırtına konulan eyer, kolanla bağlanmaktadır. Buna “*eyer kolanı*” denilmektedir. Eyerin arkasına bağlanan heybe de kolan ile bağlanmakta ve buna da “*terki kolanı*” denilmektedir. Atın, kuyruğunun altından geçen kolana ise “*kuyruk kolanı*” denilmektedir (Atlıhan, 2017: 107). Burada bahsi geçen terimlerden; eyer, TDK (1977)’ ya “*binek hayvanlarının sırtına konulan oturmalık*” (TDK, 1977: 199) ve terki, TDK (1977)’da “*eyerin arka bölümü*” (TDK, 1977: 563) olarak açıklanmaktadır. Görülüyor ki, binek hayvanlarında kullanıldığı yere göre farklı isimler alan kolanlar kullanılmaktadır.

Kolan dokuma, giysi, mutfak kabı ve gıda ürünlerinin saklandığı dokuma çuvalların yan kısımlarına sap olarak yapılmaktadır (Anonim, 1985: 52-53). Bu saplara “*çuval kulpu*” denilmektedir. Çuval kulpu; çuvalın baş, orta ve aşağı kısmı olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Çuval kulpu olarak yapılan kolan, bazen iki kat olarak dikilmektedir. Alta

dikilen kolan, bir astar görevi görüp, genelde desensiz olmakta ve üste dikilen kolanda desen bulunmaktadır. Ayrıca çadırın iskeletini sağlamlaştırmak için, çadırın üstünden ya da yan taraflarından kolan geçirilmektedir. Ayrıca kolan, çocukları beşiğe ya da sırtta bağlamada kullanılmaktadır (Atlıhan, 2017: 104-105).

Kullanım alanları oldukça yaygın olan çarpına ve kolan dokumacılığı; Amasya, Ankara, Afyon, İçel (Mersin), Elazığ, Kayseri ve Karadeniz bölgesi gibi yörüklerin yoğun olarak yaşadığı yerlerde yapılmaktadır. Az da olsa bu bölgelerde çarpına ve kolan dokuma örnekleri bulunmaktadır (Sarıoğlu ve vd., 1981: 21). Yapıldığı bölgenin gelenek görenekleriyle, bölge insanının duygu, düşünce ve isteklerinin harmanlanmasıyla ortaya çıkan kolan dokumalar, özgün sanat eserlerinin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Kolan dokumaların yapıldığı yörelerden biri de yörük yaşantısının izlerini taşıyan Anamur ilçesidir. Anamur, zengin kültürel yapısıyla tam bir yörükler diyarıdır. Akdeniz bölgesinde bulunan ilçe, Mersin iline bağlıdır. Toros Dağları ve Akdeniz kıyısı boyunca devam eden il, yörük kültürünün izlerini yansıtmaktadır.

Mersin'in tarihte adının geçmesi 19. Yüzyıl ortalarına rastlamaktadır. Bu dönemde Mersin bölgesi bir köydür. Bu bölgede konaklayan bir Türkmen aşireti buraya adını vermiştir. Uzun yıllar İçel adıyla bilinen il, daha sonra merkeze bağlı bir ilçe olan Mersin'in adını almıştır (Kuzu, 2010: 2).

Mersin'in batısında yer alan Anamur ilçesinde birçok oymak bulunmakta olup, bunların birçoğu konar-göçer halde yaşamaktadır. Bu oymaklar; Köşelerli, Tekeli, Bozdoğan, Menemenci, Sarıkeçili, Hacıhüseyinli, Demirkapı, Elbeyli, Balabanlı, Genceli, Kürkcü, Hacahmatlı, Ceritler ve Bahşiştir (Deniz, 2000: 93) Bunlardan biri olan Bahşiş oymağı, Gercebahşiş, Güneybahşiş ve Karalarbahşiş köyü olmak üzere üç farklı yerleşime ayrılmaktadır. Genel olarak üç yöreye birden “Bahşişler” ya da “Bahşiş Köyü” denilmektedir. Bahşişler, yörüklerden oluşmakta olup temel geçim kaynakları tarım ve hayvancılıktır. Bahşiş yörükleri, yazın ilçeye yakın olan yaylalara göç etmektedir. Bu yaylaların başında Karaman il sınırı içerisinde yer alan Barcın yaylası gelmektedir. Barcın yaylasına göç eden yörüklere neden Bahşiş yörükleri denildiği ve neden bu yaylaya göç ettikleri konusunda şöyle bir rivayet vardır: “Horasan'dan yola çıkan bu yörükler, Karaman civarında çarpışan iki grup görürler ve bu gruplardan biri sarıklıdır. Sarıklı grubu Müslüman olduğu düşüncesiyle kendine yakın gören yörükler, onların yanında savaşa girip sarıklı gurubun savaşın galibi olmasına yardımcı olmuşlardır”. Yörüklerin yardımcı olduğu sarıklı grup Karamanoğulları' dır. Karamanoğulları'nın beyi yörüklere şöyle seslenir: “Barcın yaylasının vergisini halktan toplayın, bana gönderin. Yayladan ötesi benden size bahşiş olsun” der. Bu fermanla

yörüklerin adı, Bahşiş yörükleri olarak anılmıştır. Barcın yaylası ise, ilkbahar aylarında hayvanlarıyla birlikte göç ettikleri yerleşim yerleri olmuştur (Seyirci, 2000: 71-75).

Karaman ili Sarıveliler ilçesine bağlı olan Barcın yaylası; Sarıveliler, Ermenek, Mut ile Taşkent, Alanya ilçelerine gidilen yolların geçiş noktasında bulunmaktadır. Birçok ilçeye bağlı bazı köy ve kasabalar bu yaylaya göç etmektedir. Anamur'a bağlı olan bazı köylerde yaz aylarını bu yaylada geçirmektedir (Tapur, 2008: 34).

Gercebahşiş, Güneybahşiş ve Karalarbahşiş köyü olmak üzere alan araştırması yapılan bu yörelerde eski ve yeni özgün kolan dokuma örnekleri bulunmaktadır. Eski dokumaların birçoğu; güve yemesi, göç esnasında yıpranıp atılması veya kaybolması, yeni neslin sahip çıkmaması ve ya kolan dokumaya ilgi duymaması gibi nedenlerle örneklerinin azaldığı tespit edilmiştir. Genç nüfusun kolan dokumayı bilmediği bu yörede, az da olsa kolan dokuma yapan bireylerin olduğu bilinmektedir.

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Türk topluluklarının özünde özgürlük duygusu vardır. Bu duyguyla yaşamlarını devam ettiren topluluklar, yaşadıkları bölgelerde çeşitli sorunlarla karşılaşmışlardır. Bu sorunlara, kendileri çözüm bulmuş ve kendi kültürlerini oluşturmuşlardır. Sürekli göç halinde bulunan topluluklar, gittikleri yerlere kendi kültürlerini de yansıtarak buradaki kültürleri etkilemişlerdir. Bu etkileşim sonucu oluşan kültürel sentezler; çeşitli teknik, renk ve motif özelliklerinin bir kompozisyona dönüştüğü el sanatlarının oluşmasına zemin hazırlamıştır (Altuntaş, 2014: 1).

El sanatı, kişilerin yaşadıkları yerdeki olanaklar doğrultusunda bilgi ve yeteneklerini kullanarak ortaya çıkardığı uğraşlar bütünüdür. Makine gücüne fazla ihtiyaç duyulmadan yapılan bu uğraşlar, kişinin kendi ihtiyaçlarını karşılamakta ve aile ekonomisine katkı sağlamaktadır (Uğur, 1985: 18). Bazı hammaddeleri, kişinin el becerilerini kullanarak basit el araçları yardımıyla işlemesi olarak tanımlanan el sanatı, insanların, özellikle kış aylarında tarım uğraşından arta kalan zamanını değerlendirip ortaya koyduğu ürünlerdir. Atıl iş gücünü, el sanatına dönüştüren kişi, aile ve ülke ekonomisine de katkı sağlamaktadır (Anonim, 1985: 5). Ekonomik katkının en önemli payı, Anadolu kadınına aittir. Anadolu kadını, halk sanatlarının geleneksel yapısını ve sanat zevkini kendi duygu ve düşünceleri yoluyla figüratif veya soyut formlarla ifade etmektedir (Kaya, 1981: 17). Böylece, maddi kültürün temel yapısını oluşturan el sanatları ortaya çıkmaktadır. El sanatları, onu tasarlayan ve üretenin olduğu kadar toplumun da yaşam biçimini yansıtmaktadır. Bu yüzdendir ki, el sanatı sadece onu üretene değil topluma da aittir (Altuntaş, 2014: 1). El sanatları içerisinde birçok sanat dalı

bulunmakta olup bunlardan biri olan dokuma sanatı, bir toplumun önemli kültürel zenginliklerini oluşturmaktadır.

Dokumacılık; kirkitli, mekikli ve çarpana dokuma olarak ayrılmaktadır (Onuk ve diğerleri, 1998: 9). Ayrıca dokuma ürünler kilim, palas, geri, çuval, çul ve kolan dokuma gibi farklı isimler almaktadır. Bunlarda, görüntü olarak her iki tarafının da aynı olduğu, dokunmasında atkı ve çözgü ipinin kullanıldığı, düzgün yüzeyli, havsız dokumalara “kilim”; evin en çok ayak basılan yerlerine veya kapı eşiklerine serilmek üzere kötü iplerin değerlendirildiği dokumalara veya değerini kaybetmiş eski kilimlere “palaz” ya da “palas” denilmektedir. Keçi kılından eğrilmiş iplerle, genelde desen yapılmadan iliksiz kilim tekniğiyle dokunan, tahıl ürünleri ve ot gibi malzemeleri at arabası veya binek hayvanlarında taşımada kullanılan dokumalara “geri” denilmektedir. Taşımacılıkta kullanılan haral (çuval), heybe ve torba gibi dokumalara da “çul” ismi verilmektedir (Deniz, 1998: 1). Anadolu kadının bebeğini beşiğe bağlamada kundak bağı yaptığı, sırtında çocuk taşıdığı, yük taşımada ve çuvalların taşınmasını kolaylaştırmak için çuval kenarlarına kulp olarak diktiği dokumalar ise “kolan dokuma” olarak bilinmektedir (Deniz, 200: 89).

Kolan dokuma, çözgü yüzü, dar enli ve uzun şeritler halinde yapılan dokumalardır. Bu dokumalar; “tevnî”, “tavni”, “kondu” ve “üç ayak” adı verilen yer tezgâhında gücü çubuğu yardımıyla yapılmaktadır. Gücü çubuğuyla, çözgü aralığı açılmakta ve bu aralıktan atkı ipi geçirilip sıkıştırma işlemi yapılmaktadır. Çarpana dokuma ise, adını dokumada kullanılan araçtan almakta olup dokumanın yapılmasında tezgâh ve gücü çubuğu kullanılmamaktadır. Çarpana dokumada; gücü çubuğu yerine; “kart”, “tablet”, “plaka” ve “çarpana” denilen malzemeler kullanılmaktadır. Bu malzemeler genel anlamda “çarpana” olarak bilinmektedir (Sarioğlu ve vd, 1981: 14,16). Çarpana; camız, manda ve eşek gönünün kare ve kareye benzer şekillerde kesilip, kurutulması ve köşelerinden delikler açılmasıyla yapılmaktadır (Deniz, 2000: 89). Gön, TDK (1977)’e göre; “tabaklanmış kalın deri” (TDK, 1977: 228) olarak açıklanmakta ve günümüzde bu derilerin yerine, karton ve plastik ürünler de kullanılmaktadır. Ayrıca; üçgen ve çokgen biçiminde de olabilen bu levhalar için ahşap, fildişi ve boynuz gibi malzemeler de tercih edilmektedir. Bu malzemelerin köşelerinden, bazen de ortasından delikler açılmaktadır. Bir elin ayasını karşılayabilecek büyüklükte; ince, sert ve her iki yüzü de pürüzsüz olan bu levhalar elle döndürülerek çarpana dokuma işlemi yapılmaktadır. Dokuma yapılırken, yan yana duran ve sayıları yapılacak olan çarpana dokumanın desenine göre belirlenen levhalar, bazen guruplar halinde döndürülmektedir. Bu durum üretim hızını yavaşlatmaktadır (Atlıhan, 2017: 21).

Çarpana dokuma sanatı, 1940-1942 yıllarında Türk literatürüne Kenan Özbel'in çalışmalarıyla girmiştir (Kosswig, 1969: 89). Özbel (1948), bu dokumacılıkla ilgili bazı tespitlerde bulunup çarpana dokumacılığın, çeşitli hesaplar gerektiren büyük bir emek olduğunu belirtip bu sanatın köylüler tarafından yorucu olması sebebiyle terk edildiğini ifade etmektedir. Yörük ve aşiret kadınlarının yaptığı eski bir dokuma sanatı olan çarpana (Özbel, 1948: 3, 7) ve kolan dokumacılık, Anadolu'nun farklı yörelerinde eski bir gelenek olarak yapılmakta ve az da olsa günümüze dek varlığını devam ettirmektedir (Akpınar, 2012: 3).

Kolan dokumacılığın geçmişten günümüze kadar yapıldığı ve kullanım alanı bulduğu yörelerden biri de Mersin iline bağlı olan Anamur ilçesidir. Anamur el sanatları bakımından zengin bir yöredir. Anamur iline bağlı olan Bahşiş köyünde, yörük kültürünün temelinde var olan dokuma sanatının zengin örnekleri yer almaktadır. Dokumacılığın bir çeşidi olan kolan ise bu yörede yapılan ve kullanılan önemli el sanatlarından biridir. Ancak, yörede kolan dokumanın özgün örneklerinin tespit edilip kayıt altına alınmaması ve bunun bilimsel araştırmalarda yer almaması dokumacı bireylere verilen değeri azaltmaktadır. Bu da kolan dokumaların unutulmasına hatta tamamen yok olmasına sebep olmaktadır. Oysa ki kayıt altına alınan ve literatüre kazandırılan özgün kolan dokuma örnekleri, ait olduğu toplumun kültürel yapısını gelecek nesillere taşıma görevi üstlenmektedir. Bu amaçla yapılan literatür taramalarında yöreye özgü olan kolan dokumalarla ilgili yeterli bilimsel çalışmanın yapılmadığı belirlenmiştir. Bu problem neticesinde, çalışmanın alanda kaynak olması ve yapılacak olan başka çalışmalara yol göstermesi hedeflenmiştir.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

El sanatları ile kültür arasında birbirini tamamlar nitelikte güçlü bir bağ vardır. Birinin yokluğunda diğ erinden bahsetmek olanaksızdır. Türk topluluğunun geçmişi ve bu günleri, el sanatı ve kültür ile açıklandığında çok derin ifadeler çıkmaktadır.

Geçmişten günümüze aktarılmış olan el sanatı ürünler, maddi kültür değerleridir. Bunlar, geçmişteki üretim ve kullanım alanlarına ilişkin bilgi veren birer kaynak niteliğindedir. Genellikle bu tip ürünler, yerel özellikte olup toplumun bazı ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla herhangi bir tasarım çalışması yapılmadan üretilirler. Ancak aile içi eğitim ve usta-çırak ilişkisine dayalı bir öğretim modeli ile el sanatı ürününün üreticisinin aklında biçimlenmiş formlar ve desenler vardır. Bu da özgün el sanatı ürünlerin, nesiller boyu varlığını korumasına ve devam ettirmesini sağlamıştır (Öztürk, 2010: 71-72). Nesiller arasında; sosyal ve kültürel anlamda bir köprü görevi gören el sanatı ürünleri ve onları üretenlere ait bilgilerin yazılı kaynaklarda bulunması onların önemini korumakta ve onları

ölümsüz kılmaktadır.

Anadolu, üzerinde pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış, çok çeşitli uygarlıklara ve milletlere yurt olmuştur. Çeşitli hammadde kaynaklarına ve zengin motif-desen çeşitliliğine sahip olan Anadolu için el sanatı ve çeşitleri oldukça önemlidir. El sanatlarının üretiminde insan faktörü; el emeği, göz nuru ve alın teri demektir. Bunun içindir ki, milli kültür zenginliğimiz olan el sanatlarını korumak, tüm dünyaya tanıtmak ve ülkemize ekonomik açıdan katkıda bulunmak amacıyla el sanatı ve çeşitlerine gerekli olan ilgiyi ciddiyetle göstermek önemli ve gereklidir (Hünerel ve Er, 2012: 189).

El sanatı ürünleri, her yörede farklı yapıda çeşitlilik göstermektedir. Taş ve ağacın bol olduğu yerlerde, ağaç ve taş işlemeciliği yapılırken; hayvancılıkla uğraşılan yerlerde dokuma sanatının yaygın olarak yapıldığı bilinmektedir. Hatta yapılan dokuma ürünleri, yapıldığı yöre tarafından şekil, kalite ve belli isimlere göre de ifade edilmektedir (Hünerel ve Er, 2012: 182).

Günümüze kadar gelmiş olan Orta Asya kökenli dokuma çeşitleri, Türk kültürü açısından oldukça önemlidir. Bu dokumalar tüm dünyada renk, motif, desen ve sembolik dilleri ile oldukça dikkat çekmektedir (Aytaç, 2008: 205). Çünkü Anadolu dokumaları, renk çeşitliliği ve motif-desen ilişkisi ile bütünleşmiş bir kompozisyona sahiptir. Dünyaca kabul gören bu zenginliği unutmak, yozlaştırmak ya da önemsiz saymak mümkün değildir. Bu yüzden ki, yüzyıllar boyunca Anadolu Türkleri, gelenek ve göreneklerin güçlü bir simgesi olan el sanatlarını tüm yöresel özellikleriyle yeni nesillere aktarma uğraşısı içinde olmuştur (Uğur, 1985: 19). Bu el sanatlarından biri olan el dokumaları, üreticisi tarafından ticari beklenti taşımadan onun duygularını somutlaştırmaktadır. El dokuması ürünlerde, basit ve sıradan görünen bir detay bazen çok derin anlamlar taşımaktadır (Aytaç, 2008: 204-205). Bu dokuma örneklerinde bulunan en önemli özellik, geçmişte üretilmiş olup yöresel desen ve doku kalitesini taşımasıdır. Bu tip dokumalara, yıllarca sandıklarda saklanan çeyizlerde ve müzelerde rastlamak mümkündür (Uğur, 1985: 19).

Dokuma çeşitlerinden halı, kilim ve kumaş dokuma örnekleri Anadolu'nun her köşesinde bulunmakta iken kolan dokuma örneklerine daha az rastlanılmaktadır (Arslan, 2014: 125). Bu yüzden kolan dokumaların unutulmaması, değerini kaybetmemesi ve özgün örneklerinin kaybolmaması için üretiminin yapıldığı ve kullanıldığı yörelerde araştırılıp kaydedilmesi önemlidir.

Bu araştırmanın amacı, Mersin iline bağlı Anamur ilçesi Bahşiş köyünde (Gercebahşiş, Güneybahşiş ve Karalarbahşiş) yapılan kolan dokuma örneklerin tespit edilip incelenmesi ve belgelenmesidir. Bu genel amaca bağlı olarak; kolan dokumaların günümüzdeki durumu,

dokumada kullanılan araç-gereçler, uygulanan teknik, kolan dokumaların renk, motif ve desen özellikleri, kullanım alanları, kolan dokuma yapan bireylerin özellikleri ve kolan dokuma yapım aşamalarını saptamak ve belgelemek araştırmanın önemine ve amacına vurgu yapmaktadır. Bu amaç için yöredeki kolan dokuma örnekleri tespit edilip fotoğraflanmış ve kayıt altına alınmıştır.

Sosyal yaşam, kültürel değişimler ve teknolojik gelişmeler; kolan dokumacılığın unutulmasına, bu dokumaya duyulan ilginin ve dokuma yapan bireylerin azalmasına neden olmaktadır. Milli kültür değerlerimizden biri olan kolan dokumalara ait tespitlerin ve özelliklerin bilimsel çalışmalarda yeterince bulunmaması bu çalışmanın gerekliliğini ve önemini göstermektedir. Bu gereklilik, Türk kültürünün yaşatılması ve tüm dünyaya duyurulması açısından son derece önemlidir. Ayrıca kolan dokuma sanatının nesiller boyu devam etmesi, Türk kültüründeki yerinin bilinmesi ve bu sanata ait yozlaşmaların olmaması için literatür taramalarında bu konunun bilimsel açıdan yer alması önemli bir gerekliliktir. Bu konu ile ilgili yürütülen bu çalışmanın ilgili alanda yapılacak olan diğer çalışmalara yardımcı olması amaçlanmıştır.

1.3.ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Yapılan bu araştırma, milli kültürümüzü zenginleştiren ve yörük hayatının belirgin özelliği olan göçebe hayatı, hayvancılık faaliyetlerini ve dokuma sanatını devam ettiren Mersin ili Anamur ilçesine bağlı olan; Bahşiş (Gercebahşiş köyü, Güneybahşiş köyü ve Karalarbahşiş köyü) köyleri ile sınırlıdır. Bahşiş köyü insanları, yörük aşiretinin mensuplarıdır ve kış aylarında yerleşik hayat yaşayıp yaz aylarında hayvanlarıyla birlikte yaylalara göç etmektedirler.

Bu üç köy için halk arasında “Bahşiş köyleri” tabiri kullanılmaktadır. Her üç köyün de yaşam tarzları birbirine benzemektedir. Bahşiş köyleri, birbirlerinden kız alıp vermekte ve böylece akrabalık ilişkilerini yakın tutmaktadırlar. Geçim kaynakları hayvancılık ve tarıma dayalıdır. Yörük kültürünün temeli olan hayvancılık ve dokuma sanatı onlar için çok önemlidir. El dokumalarından biri olan kolan dokuma, yörede renkleri, farklı motif ve desenleri ile az da olsa günümüzde yapılmakta ve kullanılmaktadır.

Bahşiş köylerinde yapılan kolan dokumalar ve bu dokumaları yapan bireylerle yapılan sözlü görüşmeler sonucu alınan bazı teknik bilgiler bu araştırmanın sınırını oluşturmaktadır. Ayrıca, literatür taramalarında ulaşılan bilgiler de bu araştırmanın sınırlarına dahildir.

1.4. VARSAYIMLAR

“Anamur ilçesi Bahşiş köyleri kolan dokumaları” adlı çalışmanın yapılmasında önemli katkıları olan Bahşiş köyü sakinlerinin ve bu kişilerden alınan bilgilerin doğru, güvenilir ve tutarlı olduğu varsayılmaktadır. Ayrıca bu bilgilerin, çalışmada istenilen amaca ulaşmak için yeterli seviyede ve yol gösterici olduğu kabul edilmektedir.

Bahşiş köyü bireyleri ile yapılan karşılıklı sözlü görüşmeler sonucu oluşturulan bilgi formları, araştırmanın amacında belirlenen özellikleri ölçecek niteliktedir. Aynı zamanda bu yörede ulaşılan kolan dokuma örneklerinin bu çalışmanın kapsamında yer alan araştırma evrenini temsil ettiği varsayılmaktadır. Tüm bu çalışmanın yürütülmesinde belirlenen yöntem ve tekniklerin araştırmayı amacına ulaştırır nitelikte olduğu öngörülmektedir.

1.5 TANIMLAR

Atkı İpi: Düğümlü veya düğümsüz yaygılarda yan atılan iplere atkı ipi denilmektedir. Ayrıca bu iplere; yöresel farklılık olarak; “*melik*”, “*argaç*”, “*argeç*”, “*arageçki*” ve “*geçki*” de denilmektedir (Deniz, 2000. 64).

Ayrıca kolan dokumada, çözgü ipinin arasından geçen ve dokumanın devam etmesini sağlayan ipe atkı ipi denilmektedir.

Çadır: Turani (1980)’ye göre “üstü kubbe biçiminde olan kıl keçeden üstü ve etrafı kapalı ev” olarak açıklanmaktadır (Turani, 1980: 28).

Çözgü: Halı ve düz dokuma yaygıların iskeletini oluşturan ve dokuma tezgâhında dikine duran iplere çözgü ipi veya arış denilmektedir (Deniz, 2000: 64).

Ayrıca, kolan dokumada yere çakılan iki kazık (tezgâh) arasında, yatay duran iplere de çözgü ipi denilmektedir.

Dokuma: Osmanlı imparatorluğu döneminden günümüze kadar varlığını devam ettiren ve önemli bir el sanatı olan dokuma; farklı tezgâhlarda (yatay veya dikey) yapılabilen, çeşitli bitkilerden elde edilmiş olan boyalarla boyanmış yün, pamuk veya elyaf iplerin kullanıldığı, düğümlü ve düğümsüz olmak üzere iki farklı tekniğin uygulandığı yaygıların tümüdür (Barışta, 1988: 105).

TDK, (1988)’ e göre dokuma: “*tezgâhta dokunarak elde edilen kumaş*” ve “*minder örtüsü, yatak kılıfı gibi şeyler için kullanılan ve boyalı pamuk ipliğinden dokunan bez*” (TDK, 1988: 392) olarak açıklanmaktadır.

Evcik: 50cm kadar yapılan taş duvarın üstüpür (ladın yapraklı dal) dalları ile kapatılarak yapılan tek odalı yörük evidir (Kuzu, 2010: 315).

Güve: TDK, (1988)'ya göre “kurtçuğu deri, yapağı, yünlü kumaş ve dokuma yiyen pul kanatlılardan bir böcek” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 1988:587).

Havut: Devenin yük taşımalarını kolaylaştırmak için üzerine konulan deve semerine verilen addır (Okca ve Genç, 2018: 37).

Kirmen (Eğirtmeç): TDK (1977)'da “*Elde yün eğirmeye yarar araç*” olarak açıklanmaktadır (TDK, 1977: 344).

Kolçak: Arseven (1950)'e göre “Bileziğe takılan, yünden örme eldiven” (Arseven, 1950: 1108) olarak tanımlanmaktadır.

Kücü: Dokumacılıkta, çözgü iplerinin arasını açıp iplerin birbirine karışmasını önleyen ağaçtır. Çözgüler, dokuma tekniğine bağlı kalınip başka bir iple gücü ağacına bağlanmaktadır (Ölmez ve Aydoğan, 2008: 907).

Tuluk: Bütünlüğü bozulmadan yüzölüp, kıl veya yünden temizlenen ve kurutulan hayvan derisidir. Derinin içine yiyecek ve içecek konulmaktadır. İçine yoğurt veya ayran konulan tuluğa, yayık denilmektedir. Yayık, kolan ya da herhangi bir iple birbirine bağlanan ve “*yayık ağacı*” denilen üç ağacın arasına bağlanmaktadır. İçinde bulunan ayranı karıştırmaya yarayan ucu 15-20 cm daire biçiminde delik olan gerece “bişşek” denilmektedir. Bişşek yardımıyla ayran dövülerek tereyağ yapılmaktadır (Kerbali, 2021, Sözlü görüşme).

Tokuç (Tokucak): Kirli çamaşırları temizlemek için döverek yıkamakta kullanılan ağaçtan yapılmış gereçtir (Kerbali, 2021, Sözlü görüşme).

Varangelen: Çözgü ipliklerinin ön ve arka olarak ayrılıp birbirinin yerine geçmesini sağlayan tahtadır. Kücü ağacına bağlanmayan iplikler, varangelen üzerinde durmaktadır. Varangelen bir aşağı bir yukarı hareket ettirilip önde bulunan ipliklerle arkada bulunan ipliklerin yer değiştirilmesi sağlanmaktadır (Ölmez ve Aydoğan, 2008: 908).

Yular: Büyükbaş hayvanların başına bağlanan ip ve ya kolan dokumaya yular denilmektedir (Gündüz, 2021, Sözlü görüşme).

BÖLÜM II

2. KAVRAMSAL/KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR

Araştırmanın bu bölümünde; Mersin iline bağlı Anamur ilçesi ve bu ilçeye bağlı Bahşiş köyünün coğrafi durumu, tarihi, sosyal ve ekonomik yapısı üzerinde durulacaktır. Ayrıca çalışma konusuna ilişkin literatür çalışmalarından bahsedilip, bunların bu araştırmaya olan etkisi kısaca açıklanmaktadır.

2.1. ANAMUR'UN COĞRAFİ DURUMU, TARİHİ, SOSYAL VE EKONOMİK YAPISI

Çalışma yöresinin bağlı olduğu ilçenin coğrafi durumu ve tarihi, yörenin sosyal ve ekonomik yapısını etkilemektedir. Bu nedenle, çalışma yöresini daha iyi tanımak amacıyla yörenin bulunduğu coğrafi konum, tarihi, sosyal ve ekonomik yapısı açıklanmaktadır.

2.1.1. Coğrafi Durumu

Mersin iline bağlı olan Anamur ilçesi; Mersin'e 230 km uzaklıktadır. İlçenin doğusunda Mersin iline bağlı Gülnar ilçesi, kuzeyinde Konya iline bağlı Ermenek ilçesi, batısında Antalya iline bağlı Gazipaşa ilçesi bulunmaktadır. Uzunluğu 175 km, eni 90 km yüzölçümü 2005 km² olan ilçenin güneyinden 36 kuzey paraleli geçmektedir. Denize 3km uzaklıkta ve 20-30 metre yüksekliktedir (Anonim, 1991: 29).

Şekil 2.1.1.1 Anamur (E. Demirbaş, 2021)

Yüzey şekilleri engebeli olan ilçenin, merkezinden 7 km güneybatıyı gösteren yer; Türkiye'nin güneyinin en uç noktası olan Anamur burnudur. Anamur burnu; Karagedik dağının Akdeniz'de oluşturduğu bir uzantı olup birinci jeolojik zamanda kireçli kayalarla meydana gelmiş bir çıkıntıdır (Kuzu, 2010: 4).

Mersin'in batısında bulunan Anamur ilçesinin coğrafi konumu oldukça dağlıktır

(Onuk ve vd., 1998: 71). Karagedik dağından Akdeniz'in güney kısmına doğru uzanan ilçe, sahip olduğu tabiat örtüsü ve denizi ile bir turizm yöresidir. Doğusu, batısı ve kuzeyi yüksek dağlarla çevrili olduğu için kuzey yönünden gelen sert rüzgârlardan etkilenmemektedir. Bu nedenle, yörede oluşan iklim mikroklima sahası; subtropikal bitkilerin, çeşitli meyve ve sebzelerin yetişmesine olanak sağlamaktadır (Anonim, 1991: 31). Ayrıca, Türkiye'de en çok muz üretimi yapılan Anamur ilçesinde (Anonim, 2017: 89) muz başta olmak üzere, çilek, avakado ve yer fıstığı üretimi de gerçekleştirilmektedir (Anonim, 1991: 31).

Ardıç, çam, ladin ve köknar gibi iğne yapraklı ağaçların olduğu Anamur ve çevresinde Akdeniz iklimi görülmektedir. Buna göre; yaz mevsimi sıcak ve kurak, kış mevsimi ılık ve yağışlı geçmektedir (Anonim, 1991: 30).

İlçeye bağlı olan Karalarbahşiş köyü, Gercebahşiş köyü ve Güneybahşiş köyünde de karakteristik Akdeniz iklimi görülmektedir. Araştırma sahası olan bu köylerin yüzey şekilleri engebeli ve dağlıktır. Karalarbahşiş köyü, Anamur ilçe merkezine 9 km, Gercebahşiş köyü 10 km ve Güneybahşiş köyü ise 12 km uzaklıktadır.

2.1 2. Tarihi

Anamur ilçesinin içinde bulunduğu Mersin ili, Toros dağları ile Doğu Akdeniz arasında, arada ve iç kısımda kalan bir bölgedir. Girilmesi ve görülmesi zor olan bu bölgeye, Konya Selçukluları ilk kez “*iç-el*” adını vermiştir (Onuk ve vd., 1998: 5; akt. Demirtaş, 1995). Ancak bölge daha eski tarihlerde Kizuvatna olarak bilinmektedir. Hititler'in Kue adını verdiği bölgeye, Antik çağlarda ise Kilikya denmiştir. Burayı pek çok medeniyet yurt edinmiştir. Bunlar; Asurlar, Persler, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular, Ramazanoğulları, Karamanoğulları Beylikleri ve Osmanlı imparatorluğudur. Bu uygarlıkların her biri bölgeye, farklı kültürel izler bırakmıştır. Bu da gösteriyor ki, İçel ili tarihi eskilere dayanan bir yerleşim alanıdır (Onuk ve vd., 1998: 5). Günümüzde Mersin olarak bilinen il, Anamur ilçesini sınırlarında bulundurmaktadır.

Anamur adının, bazı görüşlere göre Orta Asya'da bulunan Amur Nehri'nden esinlenilerek (Erim, 2014: 47; akt. Kutlay: 1) “*Namur*” kelimesinden geldiği düşünülmektedir (Anonim, 1991: 21). Fenikeliler devrinde, “*Namur*” adı ile kurulan, Romalılar tarafından “*Namurium*” olarak bilinen ve bu yörede (Onuk ve vd., 1998: 71; akt. Demirtaş, 1995) yaşayan toplulukların, Amur Nehri civarında yaşayan Türk topluluklarının devamı olduğu tahmin edilmektedir (Erim, 2014: 47; akt. Kutlay: 1). Başka bir görüşe göre ise, Anamur adı, Anamur'a gelip burada, rüzgâra tapıldığını gören Yunanlılarca konulmuştur (Erim, 2014: 47). *Namurium* ve *Anamurium* adlarını taşıyan yöre en son Anamur adını almıştır. “*Anamurium*”

kelimesinde bulunan “Anem” kelimesi Latince burun; “ourium” kelimesi ise rüzgâr anlamındadır. Bu iki latince kelimenin birleşmesiyle ortaya “Anamurium” kelimesi, yani “Rüzgârlı burun” anlamını taşıyan bir kelime çıkmaktadır (Anonim, 1991: 21).

Anamurium’un kuruluş tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Liman kentleri listesinde adı geçen yörenin varlığı, M.Ö. 4. Yüzyılı işaret etmektedir (Erim, 2014: 51). Ancak yöre, bilinen en eski tarihe göre Kilikya bölgesi sınırlarında bulunmaktadır. Kilikya; Luviler, Arzavalar, Klikyahılar, Kueler, Kızvatnalılar, Selefkoşlar, Romalılar, Bizanslılar ve Araplar gibi birçok medeniyete ev sahipliği yapmış farklı kültürlerin merkezidir. Daha sonra bu yöre; Anadolu’ya hâkim olan Türk devletlerinden Oğuzlar, Selçuklular ve Osmanlı’ların hâkimiyetine girmiştir (Anonim, 1991: 21).

Eski bir ticaret iskelesi olan Anamurium’da, kazılarda ulaşılan Roma ve Bizans dönemine ait bazı kalıntılar buranın bir liman kenti olduğunu kanıtlamaktadır (Erim, 2014: 5). Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular, Karamanoğulları ve Osmanlıların hâkim olduğu kentte, antik temeller üzerine inşa edilmiş olan Mamure kalesi, Akdeniz kıyısında bulunmaktadır. 3. ya da 4. yüzyılda Romalılar tarafından yapıldığı düşünülen kalenin, kesin olarak kimler tarafından ve ne zaman yapıldığı bilinmemektedir (Anonim, 2017: 91).

Türkler, 12. yüzyılda Anamur’u ele geçirmiştir. Buraya gelen ilk Türk boylarının Orta Asya üzerinden İç Anadolu Bölgesine geldiği, buradan da Gülnar ilçesini geçerek Anamur’a ulaştıkları bilinmektedir. Türk boylarının geldiği yollara ve yerleşim alanlarına “Taşeli Bölgesi” denilmektedir. Taşeli Bölgesi ve Anamur’a yerleşen yörükler, 1200’lü yıllardan beri buraları kendilerine yurt edinmişlerdir (<http://www.anamur.gov.tr/anamurun-tarihi>, 27. 02. 2022).

2.1.3. Sosyal ve Ekonomik Yapısı

Bahşiş yörükleri, Akdeniz bölgesinde farklı yörelere yerleşmiş yörük aşiretlerinden oluşmaktadır. 1950 yıllarına kadar konar-göçer hayatı devam ettiren Bahşiş aşiretleri, yerleşik hayata en son geçen yörük topluluklarıdır. Bununla birlikte Alanya, Gazipaşa ve Anamur ilçesinde yerleşik hayata geçen yörükler de bulunmaktadır. Anamur ilçesine bağlı bahşiş köylerinde (Karalarbahşiş, Güneybahşiş ve Gercebahşiş köyü) yaşayan yörükler (Seyirci, 2000: 71), 1773 yıllarında yaz aylarını geçirmek üzere Barcın yaylasına göç etmeye başlamıştır. O yıllarda kaza olan Ermenek ve bu kazaya bağlı olan Barcın yaylası, Bahşiş yörüklerinin göç ettiği ve buralarda çadır kurup yaşamını devam ettirdiği bir yöredir (Yalman, 1977: 221). Günümüzde Karaman ilinin Sarıveliler ilçesine bağlı olan Barcın yaylasına Bahşişlerin göçleri hâlâ devam etmektedir. Bahşişler, ilkbaharda hayvanları ile birlikte

yaylaya göç etmekte ve yaz mevsimini burada geçirip, sonbaharın gelmesiyle burayı terk etmektedir. Kış mevsimini ise Anamur'da Bahşiş köylerinde geçirmektedir (Gündüz, 2021, Sözlü görüşme).

Yörük hayatında çadır önemli bir yer tutmaktadır (Kuzu, 2010: 23). Turani, (1980)' de *“üstü kubbe biçiminde olan kıl keçeden üstü ve etrafı kapalı ev”* (Turani, 1980: 28) ve TDK (1988)' de *“keçe, deri, kıl dokuma veya sık dokunmuş kalın bezden yapılarak direklerle tutturulan, taşınabilir barınak”* (TDK, 1988: 267) olarak açıklanan çadır, yöre yaşantısının ev yapısını oluşturmaktadır. Yörüklerin ilk yerleşim yeri olan çadır; kara, çul ve kıl çadır olarak ifade edilmektedir (Kuzu, 2010: 23). Çadır, keçi kılından yapılmaktadır (Yalman, 1977: 223). Keçi kılı, kirmende (eğirtmeç) eğrilip ip haline getirilmektedir. Genellikle siyah (kara) renkte boyanmamış (doğal renkte) olan kıl ipler, ıstarda dokunmaktadır. Çadır, zorlu hava şartlarına karşı dayanıklı olması için iple sarılıp yere çakılan kazıklara bağlanmaktadır (Erdeliğ, A. 2021, Sözlü görüşme).

Ev yaşantısını çadırdaki sürdüren yörükler, burada misafirlerini de ağırlamaktadır. Misafir, çadırdaki bulunan bir erkek ya da evin en yaşlı kadını tarafından karşılanmaktadır. Daha sonra evin gelini ya da kızları misafire *“hoş geldiniz”* diyerek ikram yapmaktadır (Erdal, 2008: 21). Bahşiş yörüklerinin misafirperverliğini ve görgüsünü beğenen Yalman (1977), onlar için; *“şimdiye kadar ilk defa yatağımda çarşaf, çadırın direğinde fener görüyorum. Bu aşiretin görgüsü de öbür aşiretlerden daha çoktur. Halkı uyanık, becerikli, konuşkan ve şirin dillidir”* diye ifade etmiştir. Ayrıca onları nazik ve düzenli bulduğunu söyleyen Yalman, Bahşiş yörükleriyle yaptığı sohbetten memnun kaldığı ifade edilmiştir (Yalman, 1977: 221).

Çadır yaşantısının çok eskilerde kaldığını söyleyen yöre halkı, yayla evini kendi imkânları ile yapmaktadır. Bunun için ev yapmaya yetecek kadar taş toplayıp bunlarla 60-70cm kadar duvar (betonsuz) yapan yörenin erkekleri birbiriyle yardımlaşmaktadır. Tek oda olarak yapılan taş duvarlı evlerin ortasına ağaç bir direk çakılmaktadır. Duvarın üstü *“pardı”* veya *“mertek”* denilen ağaçlarla kapatılıp kalın naylon ya da çadırla örtülmektedir. Bu örtünün üzeri pür (ladin, çam yaprağı veya sütlegan bitkisi) ile kapatılmaktadır. Pür, evi güneşten korumaktadır. Ayrıca ev, rüzgâra karşı dayanıklı olması için *“örken”* denilen kalın iplerle bağlanmaktadır. Yöre halkı, bu şekilde yaptığı evlere *“evcik”* ya da *“pür evcik”* demektedir. Evcik kapısı; eskimiş, rengi solmuş dokuma çullarla kapatılmaktadır. Evcik içinde *“yüklük”* denilen bir köşe bulunmaktadır. Yüklükte; yatak, yastık, yorgan, çarşaf ve yer yaygıları bulunmaktadır. Yüklüğün üstüne, *“battaniye”* ya da *“çatmalı çul”* olarak bilinen bir başka yer yaygısı örtülmektedir. Çatmalı çul, aynı zamanda evi güzel gösteren bir eşyadır. Ayrıca evcik

içine, ev halkı ve gelen misafirlerin oturması için yünden yapılan ve minder olarak kullanılan “tülüce” dokumalar serilmektedir. Evcığın ortasında bulunan ağaç direğe gaz lambası asılmaktadır. Evin duvarları, ev gereçlerinin konulduğu birer raf görevi yapmaktadır. Ayrıca arası açık olan taş duvarlar “*pirtıl*” veya “*partial*” denilen eskimiş, kullanılmayan giysi veya eşyalarla kapatılmaktadır (Gündüz, 2021, Sözlü görüşme).

Yörede evcik yaşıntısı 20-25 yıl öncesine kadar yaygın olarak devam etmekte iken günümüzde az da olsa sürdürülmektedir. Yöre halkı, yayla evlerini günümüzde modern yapılardan yapmaktadır.

Yörede dokuma, geçmişten günümüze değin farklı teknikler uygulanarak yöre kadınları tarafından yapılmaktadır. Dokuma, ıstar adı verilen bir tezgâhta yapılmakta olup ıstarın yan ağacında varangelen ve kücü bulunmaktadır. Tezgâhta yapılan düz dokuma yaygılar, ıstar tarağı (kirkıt) adı verilen bir aletle sıkıştırılmaktadır. Günümüzde yok denecek kadar azalsa da 15-20 yıl öncesine kadar her evin önünde bir ıstar bulunmaktadır. Istarda çeşitli yer yaygıları yapan kadınlar, en çok kilim dokumaktadır. Ayrıca; çuval, seccade (namazlık), tülüce, torba ve kolan dokuyan yöre kadınları yaptıkları dokumanın bazılarını Barcın yaylasında kurulan yörük pazarlarında satmaktadır. Bu şekilde mutfak ihtiyaçlarını karşılayan kadınlar, genç kızlarına çeyiz alışverişi de yapmaktadır. Ayrıca, genç kızların çeyizinde mutlaka bulunan yer yaygıları, hemen hemen her evde özenle saklanmaktadır. Ancak, günümüzde modern yaşamın yeni nesli etkilemesi ile yeni neslin dokumacılığa ilgi duymaması ve dokumacı kadınların yaşlanması ile artan sağlık sorunları ya da dokuma bilen bireylerin vefat etmiş olması gibi sebeplerle dokuma yapan bireyler eskiye oranla oldukça azalmış ve dokumacılık önemini kaybetmeye başlamıştır (Filiz, 2021, Sözlü görüşme)

Yörede, kadın ve erkek bireyler hem hayvancılık hem de tarımla uğraşmaktadır. Ancak, eski neslin yaşlanması veya sağlık sorunları yaşaması, yeni neslin okur-yazar olması, tarımcılığın ekonomik getirisinin hayvancılıktan fazla olması gibi sebeplerle hayvancılıkla uğraşanların sayısı her geçen gün azalmaktadır. Bu sebeple hayvancılık, eskiye oranla önemini yitirse de yöre halkı tarafından yapılmaya devam etmektedir (Kerbali, 2021, Sözlü görüşme).

Yöre, bulunduğu coğrafi konum ile sahip olduğu iklimik özellikleri sayesinde verimli tarım alanlarından oluşmaktadır. Bu nedenle bazen yılda birden fazla kez üretim yapılabilmektedir. Bu durum, halkın büyük bir çoğunluğunu tarımsal faaliyetlere yönlendirmiştir. Asıl mesleği farklı olan birçok kişi, ikinci bir iş olarak tarım ve tarım ticaretiyle uğraşmaktadır (Anonim, 1991: 34). Tarımsal faaliyetler genelde seracılık uğraşısını

da beraberinde getirmektedir.

TDK (1977)'da, “*turfanda sebze yetiştirmek için bitkiyi dış etkenlerden korumak amacıyla hazırlanmış özel yer*” olarak açıklanan sera (TDK, 1977: 501) ve bu yerde yapılan bitki üretim uğraşı yani seracılık işi yörede çok yaygındır. Seracılık ve muz üretimi yörenin tarım potansiyelini yükseltmiş ve başlıca gelir kaynağını oluşturmuştur (Onuk ve vd., 1998: 71). Seralarda ya da doğal üretimi yapılan çilek ve muz, yöre ekonomisine en çok katkı sağlayan tarım ürünüdür. Ayrıca, iklim ve toprak yapısı tarıma elverişli olan Anamur yöresinde farklı yöntemlerle çeşitli tarım ürünlerinin üretimi de yapılmaktadır. Tarla bitkileri olarak arpa, buğday, çavdar ve mısır; örtü altı sebze üretimi olarak fasulye, patlıcan, hıyar; açıkta yetişen sebze olarak marul, karpuz, soğan, sarımsak ve bakla gibi çeşitli tarım ürünleri yanında zeytin, badem, elma, limon ve portakal gibi ürünler de bol yetişmektedir (Kuzu, 2010: 8). Tarımsal ürünlerin çeşitliliği ve hayvansal gıdalar, yöreye özgü mutfak kültürünü de oluşturmaktadır. Ayrıca, yaz mevsimini Barcın yaylası dışında Kaş, Abanoz, Halkalı ve Akpınar yaylasında geçiren yöre halkı, burada hem hayvanlarını otlatmakta hem de kışlık yiyecek yiyeceğini hazırlamaktadır. Kışlık yiyecek listesinin başında; peynir, tereyağı, keş (çökelek) yapmak, pekmez ve salça kaynatmak, meyve ve sebze (domates, patlıcan, fasulye, bakla vb.) kurutmak gelmektedir (Aysabar, 2021, Sözlü görüşme).

Akdeniz kıyısı boyunca uzanan ve Antik bir kent olan Anamur'da yaz turizminin ülke ve yöre ekonomisine katkısı diğerlerine göre düşüktür. Çünkü yöreye gelen yabancı turist sayısı oldukça azdır. Bunun en önemli sebebi, kıvrımlı ve dar yolların şehir merkezine olan uzaklığı arttırmasıdır (Kuzu, 2010: 26). Yaylaya göç etmeyip yazın yörede kalan bazı kişiler ise yabancı turistlerin olmamasıyla denize girerek serinlemektedir.

2.2.KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Yapılan literatür araştırması sonucunda Anamur ilçesi Bahşiş köyü kolan dokumaların anlatıldığı yazılı bir kaynağa rastlanılmamıştır. Ancak aşağıda bahsi geçen araştırmalar, bu çalışmaya kaynaklık etmiştir.

ANONİM (1985), Mersin iline bağlı olan Mut ilçesi ve yakınlarında yapılmış ya da yapılmakta olan milli el sanatları incelenerek fotoğraflarla kayıt altına alınmış ve anlatılmıştır. Dokuma sanatı, dokumaya hazırlık, ıstar (dokuma tezgâhı), kilim dokuma tekniği ve kilimlerde kullanılan motifler fotoğraf ve çizimlerle anlatılmıştır. Ayrıca, kaynaktan geçen kolan dokumanın yapıldığı tezgâh ve kullanım alanı hakkında verilen bilgi çalışma yöresinde kullanılan kolan dokuma tezgâhı ve kullanım alanı ile aynı özelliktedir.

ANONİM (1991), kaynağı Anamur'un tarihi, coğrafi konumu, sosyal ve kültürel

hayatı, el sanatları ve yörük göçü hakkında bilgiler içermektedir. Ayrıca, Anamur giysilerinde kullanılan kolan dokumadan da bahsedilmektedir. Buna göre “*bel kuşağı*” ve “*bağcak*” olarak kullanılan kolanlar çalışma yöresinde az da olsa kullanılmaya devam etmektedir.

ANONİM (2017), Mersin ve ilçelerinin anlatıldığı kaynak, bu yerlerin coğrafi konumu ve kültürel yaşantısı hakkında bilgiler içermektedir.

ATLIHAN (2017), kitabında görünüş olarak kolan dokumaya benzeyen ancak; teknik olarak farklı olan çarpına dokuma sanatını anlatmaktadır. Yazar, çarpına dokumanın farklı biçimlerde (üçgen, kare, çokgen) ince ve düz yüzeyli malzemelerden (deri, ahşap, plastik, karton) yapılan, köşelerinde ya da ortasında delik bulunan levhalar yardımıyla yapıldığı bilgisini vermektedir. Bu levhalara “çarpına” denildiğini ve kolan dokumada levha (çarpına) kullanılmadığını ifade etmektedir. Çarpına dokumaların; yük ve binek hayvanların koşum takımlarında, dokuma çuvalların kulplarında, yük taşımada, çocuk taşımada, giysilerde, çeşitli eşyaların taşınmasında, çadırda ve silah taşımada kullanıldığını anlatan yazar, tüm bu kullanım alanların fotoğraflarıyla birlikte kitabında ayrıntılı biçimde vermektedir. Buna göre; çarpına dokumanın kullanım alanları, bu çalışmanın yapıldığı Bahşiş köylerinde bulunan kolan dokumaların kullanım alanı ile aynı olduğu ya da benzer yönde özellik gösterdiği tespit edilmiştir. Ayrıca yazar, çarpına dokumanın uç kısımlarına yapılan örgüleri de anlatmıştır. Bu örgüler, yörede kolan dokuma uçlarına yapılan örgülerle benzerlik göstermektedir.

BİROL (2017), çalışmasında, sanat kavramı üzerinde durmaktadır. Türk tezyini sanatlarında desen tasarımı alanında bilgiler vermektedir.

DENİZ (1998), kitabında Anadolu-Türk düz dokuma yaygılarının tarihçesi, yaygı çeşitleri ve teknik özelliklerini anlatmaktadır. Ayrıca, yazar Ayvacık yöresinde yapılan düz dokuma yaygılarının tarihçesini, teknik özelliklerini, dokuma çeşitlerini, desen ve motif özelliklerini fotoğraflarla destekleyerek açıklamaktadır. Ayvacık’ta yapılan dokumaların malzemesinin yün olduğu belirtilen kaynakta, yünün dokumaya hazır ip haline gelmesi için geçirdiği aşamalar da ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Çalışma yöresinde, kolan dokumaların yapılmasında genellikle yün ip kullanıldığı ve yünün dokumaya hazır ip haline gelmesi için geçirdiği aşamaların, Ayvacık yöresindeki aşamalarla benzerliği görülmektedir.

DENİZ (2000), yayınında, Türk dünyasında halı ve düz dokuma yaygılarının tarihçesi ve teknik özelliklerini ait olduğu yörelere göre anlatan yazar, Anadolu insanının kültürel yaşantısında önemli bir yeri olan kolan ve çarpına dokumaya da yer vermiştir. Bu iki dokumanın görüntü benzerliği olduğunu ancak tekniklerinin farklı olduğunu ifade etmiştir. Her iki dokumanın da “*kılıç*” denilen bir aletle sıkıştırıldığını belirtmiştir. Çalışma yöresinde

de kolan dokumanın sıkıştırılmasında kullanılan alete de “kılıç” denilmektedir. Ayrıca yazar, kolan ve çarpana dokumanın Anadolu’daki kullanım alanlarına da değinmiştir.

ERİNÇ (1995), yayınında tanım olarak farklı olsa da birbirinden ayrı düşünölemeyen “*költür*” ve “*sanat*” kavramları açıklanmaktadır. Buna göre, iki kavram arasında birbirini tamamlar nitelikte sebep-sonuç ilişkisine dayalı bir bağ bulunmaktadır.

ONUK vd. (1998), İçel (Mersin) ili ve 10 ilçesinde tespit edilen el sanatı ürünlerinin özellikleri araştırılmıştır. Çalışma yöresi olan Bahşış köyünün bağlı olduğu Anamur ilçesi hakkında bilgi veren yazar, Karalarbahşış köyünde de araştırma yapmıştır. Bu araştırma sonucunda yörede çeşitli dokuma ürünlerinin renk, motif ve desen özellikleri hakkında bilgi verilmiş, fakat yörede yapılan kolan dokumalarla ilgili bilgiye hiç değinilmemiştir.

ONUK ve AKPINARLI (2003), Karakeçili aşiretinin varlığı Osmanlı Devleti’nin kuruluş yıllarından günümüze kadar devam etmektedir. Günümüzde Şanlıurfa’da yerleşim halinde olan Karakeçili aşireti hakkında bilgi veren kaynak, karakeçili kilimlerinin yapılmasında kullanılan araç-gereçler, uygulanan teknikleri, renk, motif ve desen özelliklerini açıklamaktadır. Ayrıca yörede oluşturulan katalogda karakeçili kilimlerinden özgün örnekler yer almaktadır.

ÖZBEL (1948), kitabında kolan ve çarpana dokumaların yapılışı ve kullanım alanlarını ayrıntılı olarak anlatmaktadır. Ayrıca bu dokumaların; renk, desen, motif ve teknik özelliklerini de anlatan yazar, kitabında makromeler hakkında da bilgilere yer vermektedir.

ÖZKEÇECİ (2017), sanat ve anlam üzerine tanım ve açıklama yapmakta, sanat içinde var olan motif ve kurgular üzerine tespitlerde bulunmaktadır.

YALMAN (YALKIN) (1977), Anadolu’nun güneyinde bulunan Türkmen ve yörükler hakkında önemli bilgiler içeren ve bir betimleme çalışması olan kaynak, araştırma yapılan her yörede, o yörenin insanları ile yapılan sözlü görüşme yöntemi ile yerinde inceleme yapılarak yazılmıştır. Birçok yörük ve Türkmen obasını anlatan yazar, bu obaların evine konuk olmuş, sofralarına oturmuş, yataklarında yatmış, el sanatlarını yakından incelemiş, dokuma sanatına ait bilgi ve özelliklere ulaşmış ve oba halkı ile uzun sohbetler yapmıştır. Bu çalışmanın yöresi olan ve yörük yaşantısının izlerini günümüze kadar devam ettiren Bahşış yörükleri ile de tanışan yazar, onlar hakkında olumlu tespitlerde bulunmuştur. Bahşış yörüklerinin sosyal yaşantısında, hayvancılık ve yaylacılığın önemini ifade eden yazar, onların görgölü ve duygulu kimseler olduğunu yayınında ifade etmektedir.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Araştırma, literatür tarama ve yerinde belgeleme yöntemlerinden yararlanılarak yapılmıştır. Anamur ilçesine bağlı Bahşiş köyünde evler ziyaret edilip yöre insanları ile sözlü görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde, dokumacılık sanatının bir çeşidi olan kolan dokumalarıyla ilgili bazı teknik, renk, motif ve desen özellikleri hakkında bilgilere ulaşılmıştır.

Araştırma yapılan tarihe kadar yörede bulunan birçok kolan dokuma çeşitli sebeplerle kaybolmuştur. Bu sebeplerin başında; kolan dokumaların güve yemesi sonucu kullanılamaz durumda olması gelmektedir. Güve yemesi sonucu yıpranan kolanlar, sağlam olmamaktadır. Bu nedenle yöre halkı bu kolanları atmıştır. Bir diğer sebep ise; yaz mevsiminde yaylaya yapılan göçler esnasında, kolanlar yolda düşmüş, kaybolmuş ya da atılmıştır. Ayrıca yeni neslin, eski zamanda yapılan ve atalarından kalmış kolan dokumaları saklamaması, onlara değer vermemesi yöreye ait özgün örneklerin azalmasına neden olmuştur. Günümüze ait özgün örnekler yeterince yapılmamakta olup az da olsa yapılan bazı kolan dokumalar aniden gelişen ihtiyaçlar için yapılan basit (özensiz) kolanlardır. Yörede dokuma yapan bireylerin yaşlanmış olması, sağlık sorunları yaşamaları kolan yapmalarına engel olmakta ya da daha özensiz kolanlar yapılmasına neden olmaktadır. Kolan dokuma yapan bazı kadınların vefat etmiş olması da dokuma yapan bireylerin sayısını azaltmaktadır. Tüm bu nedenlerden ötürü, yörede özgün kolan dokuma örnekleri azalmış, yok olmuş ya da kolan yapılmaz olmuştur. Bu da, alan araştırmasında gezilen birçok evde kolan dokuma olmamasına sebep olmuştur.

Yörede yapılan alan araştırması ve sözlü görüşmeler sonucunda; 31 adet kolan dokuma ve bir adet çarpına dokuma tespit edilmiştir. 31 adet kolan dokumanın 10 tanesi tespit edilen dokumalara renk, motif ve desen özelliği bakımından benzerlik göstermesinden dolayı araştırma kapsamına dâhil edilmemiştir. Bu nedenle 21 adet kolan dokuma ve bir adet çarpına dokumanın genel görünümü, ön ve arka yüzeyi ve saçak örgüsü ayrıntılı olarak bazı teknik özellikleri incelenerek, fotoğraflanmıştır. Kolanın ön ve arka yüzeyinde yer alan motif ve desenlerin “autocad” programı ile yüzey şemaları çizilmiştir. Araştırma kapsamında yer alan kolan dokuma desenlerinin örgü raporu “microsoft paint” programında çizilip “adobe illustrator” tasarım programında düzenlenmiştir. Ayrıca yöreye özgü kolan dokumaların genel yapısının çizim hali, “solidworks” tasarım yazılımında yapılmıştır.

Yörede yapılan kolan dokumaların günümüzdeki durumu, dokumada kullanılan araç-gereçler, dokuma tekniği, ipliklerin temin edilme şekli ve boyama yöntemi, kolan dokumaların kullanım alanları konusunda alınan bilgiler karşılıklı görüşme yöntemiyle

dokumacılarından öğrenilmiştir.

Çalışma yöresinde yapılan alan araştırması esnasında, kolan dokumalara bazı teknik özellikleri oluşturan ölçümler yapılmıştır. Buna göre; kolanların en-boy ölçüsü ve saçak uzunluklarının ölçümleri yapıp bazı yöntemler uygulanmıştır. Bu yöntemler aşağıda açıklanmıştır.

3.1. KOLAN DOKUMADA KULLANILAN ARAÇ-GEREÇLER

Karşılıklı sözlü görüşme yöntemiyle yöredeki dokumacı kadınlardan alınan teknik bilgiler neticesinde kolan dokuma uygulaması yapılmıştır. Çözüğü hazırlama, dokumaya başlama, devam etme ve dokumayı bitirme işlemlerinde kullanılan araç ve gereçler tespit edilip bunlar hakkında bilgi alınmıştır. Araç-gereçlerin yöredeki isimleri, kullanım yerleri ve hammaddeleri yerinde tespit edilip fotoğrafları çekilmiştir. Ayrıca, kolan dokumada kullanılan araç-gereçlerin tanımları yapılmıştır.

3.2. KOLAN DOKUMA TEKNİĞİ

Yöredeki dokumacı kadınlardan; kolan dokumanın işlem basamaklarından olan; iplik hazırlama, boyama, çözgü hazırlama, çözgüde renk ayarlama, ip seçme ve kenetleme, kenetlenen çözgülerin serene bağlanması, gücü çubuğuna ip seçme, gücüleme, dokumaya başlama ve dokumanın bitmesi işlemi, saçak örgüsü, püskül bırakma ve kolan dokumanın tamamlanması işlemiyle ilgili bilgilere ulaşıp bu bilgilerin her aşaması fotoğraflanıp kayıt altına alınmıştır.

3.3. KOLAN DOKUMALARIN TEKNİK ÖZELLİKLERİ

Kolan ve çarpana dokuma görüntü olarak birbirine benzemekte ancak ikisi de farklı tekniklerle yapılmaktadır.

Çarpana dokuma; genellikle 1-3 mm kalınlıkta, 50x50 mm ile 70x70 mm arasında değişen kenar ölçülerine sahip levhalar (çarpanalar) ile yapılmaktadır. Bu levhaların her biri aynı ölçüde olup, çözgü ipleri levhaların köşesinde bulunan deliklerden aynı yönde geçirilmek suretiyle çarpana, dokumaya hazır hale getirilmektedir. Daha sonra, çözgü içine geçirilen atkı ipleri, kılıçla sıkıştırılmaktadır (Atlıhan, 2017: 36, 38, 40).

Kolan dokuma, adına mini ıstar da denilen (Anonim, 1985: 53) basit yer tezgâhında gücü sistemiyle yapılmaktadır. Çarpana dokumada olduğu gibi çözgü ipi arasından geçen atkı ipleri, kılıç denilen aletle sıkıştırılmaktadır. Her ikisi de çözgü yüzölçümlü olan bu dokumalar ortaya çıkmaktadır (Sönmez, 1995: 65).

Çalışma yöresi olan Bahşiş köyünde az da olsa kolan dokuma yapılmakta ancak; çarpana dokuma yapılmamaktadır. Karalarbahşiş köyünde, dokuyucusu belli olmayan bir adet çarpana dokuma tespit edilmiş ve çalışma kapsamına alınmıştır.

Yörede çalışma gurubunu temsil eden kolan dokumaların ve bir adet çarpana dokumanın; en-boy ölçüleri, saçak uzunlukları, saçaklara yapılan el örgülerinin çeşitleri, saçak uçlarındaki püsküller ve süsleme unsurları yerinde tespit edilmiş ve incelenmiştir. Tüm bu ayrıntılar fotoğraflanarak gerekli açıklamalara yer verilmiştir.

3.3.1.Kolan Dokumaların (Saçaksız) En-Boy Ölçüleri

Kolan dokumaların en-boy ölçüleri bir metre yardımıyla yapılmıştır. Kolanın iki ucundan tutularak toplam uzunluğu (dokunmuş olan kısım + saçak uzunluğu) ölçülmüştür. Daha sonra, kolan dokumanın eni ölçülmüştür.

3.3.2.Kolan Dokumaların Saçak Ölçüleri ve Saçak Örgü Çeşitleri

Kolan dokumaların her iki ucunda da bulunan saçak örgülerinin uzunluğu ölçülmüştür. Ayrıca saçak örgüsü olarak yapılan örgü çeşitleri hakkında dokumacı bireylerden, karşılıklı görüşmelerde, bilgi alınmıştır.

3.3.3.Kolan Dokumaların Püskülleri ve Süs Unsurları

Kolan dokumada bulunan püsküller ve süs unsurları tespit edilmiştir.

3.4. KOLAN DOKUMALARIN RENK, MOTİF VE DESEN ÖZELLİKLERİ

Çalışma yöresinde tespit edilen kolan dokumalarda kullanılan renk, motif ve desen özellikleri incelenip fotoğrafları çekilmiştir. Dokuma bilen bireylerle karşılıklı görüşmeler yapıp kolanların renk, motif ve desen özellikleri hakkında bilgiler alınmıştır.

3.5. ARAŞTIRMANIN DESENİ/MODELİ

Bu çalışmaya, çalışma alanını kapsayan yörede bulunan kolan dokuma örnekleri ile bu örneklerle ilgili her türlü bilimsel bilgi olma tutarlılığında ve ölçüsünde olan veriler, araştırmanın modeline kaynaklık yapmış ve literatüre katkı sağlamıştır. Bu amaçla, 2020'nin ilk altı ayında ön araştırması yapılan çalışma daha sonraki aylarda ortaya çıkan covid-19 salgın hastalığı nedeniyle durdurulmuştur. 17 Mayıs 2021 tarihinde alan araştırmasına devam edilip, kolan dokumalar yerinde incelenmiştir. Yöreden alınan örneklem ve çalışma gurubu, 2020'nin ilk altı ayında yapılan ön araştırma sürecini de kapsamaktadır. Daha sonra 1 Haziran 2021- 30 Eylül 2021 tarihleri arasında yörede yapılan alan araştırması ile sadece bu tarihler arasındaki kolan dokumaların durum incelemesi ve değerlendirmesi, anlık durum saptaması olarak

yapılmıştır. Burada yapılan sözlü görüşmeler ve kaynak taraması sonucu ulaşılan bilgilerle çalışma devam etmiştir.

Çalışma yöresinde eski ve yeni dokumalardan oluşan 31 adet kolan dokuma ve bir adet çarpana dokuma olmak üzere toplam 32 adet dokuma örneğine ulaşılmıştır. Bunlardan 10 adet kolan dokuma örneği diğer örnekler ile aynı; renk, desen, motif özelliklerine sahiptir. Bu nedenle, araştırma kapsamında 22 adet dokuma örneği değerlendirmeye alınmıştır. Bunların 6 adeti Gercebahşiş köyüne, 6 adeti Güneybahşiş köyüne ve 10 adeti (1 adet çarpana dokuma örneği dâhil) Karalarbahşiş köyüne aittir. Bu özelliklere yönelik alan araştırması niteliğinde bir betimleme çalışması olan bu çalışmada yöredeki dokuyucu kadınlardan, teknik bilgiler alınmıştır.

Gercebahşiş, Güneybahşiş ve Karalarbahşiş olmak üzere, üç köyden oluşan Bahşiş köyleri birbirine yakın mesafededir. Bu yörelerin arasında yakın akrabalık ilişkileri bulunmakta olup gelenek ve görenekleri aynıdır. Gelenek; Arseven (1957)'de *“uzun bir zamandan beri ağızdan ağza nakledilegelen hikaye, adet v.s. gibi şeyler; nesilden nesle intikal eden usuller, fikirler, giyiniş ve yaşayış tarzları”* (Arseven, 1957: 628) olarak açıklanmaktadır. Bu tanımında da olduğu gibi, çalışma yöresinin her birinin yaşam tarzı, giyimi, günlük uğraşları v.s. gibi şeyler, yani gelenekleri aynı ya da benzer yönde olup nesilden nesile devam etmektedir. Bu ortak özellikler kolan dokumalara ait renk, desen ve kompozisyon özellikleri ile kullanım alanlarında da kendini göstermektedir.

Dokumacılık uğraşı ve dokumacılığın bir türü olan kolan dokuma sanatı yörede geçmiş zamanda yaygın olarak yapılmış günümüzde ise eski önemini kaybetmiştir. Ancak eski zamanda yapılan kolanlar yörede az da olsa halen kullanılmakta olup günümüzde aniden çıkan ihtiyaçlar için basit (özensiz) kolanlar yapılmaktadır. Çeşitli sebeplerle azalmakta olan kolan dokuma örnekleri ve yörede tespit edilen kolan dokuma örneklerinin unutulmaması amacıyla, her birinin yüzey şeması çizilip, desen-motif ilişkisi ön plana çıkarılmıştır.

3.6. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ/ÇALIŞMA GRUBU

Bu çalışmanın evreni, Mersin ili Anamur ilçesi Bahşiş köylerinde (Gercebahşiş köyü, Güneybahşiş köyü ve Karalarbahşiş Köyü) tespit edilen 31 adet kolan dokuma ve bir adet çarpana dokumadan oluşmaktadır. Tespit edilen dokumaların 10 tanesi, diğer örnekler ile aynı renk, motif ve desen özelliğine sahip olduğundan araştırma kapsamına alınmamıştır. 21 adet yöresel dokuma özelliklerine sahip renk, motif ve desen özelliği gösteren kolan ve bir adet çarpana dokuma araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

3.7. VERİ TOPLAMA ARACI

Literatür taraması yapılarak başlanan araştırmanın verilerini, daha sonra araştırma yöresinde tespit edilen ve araştırmanın örneklemini oluşturan kolan dokumalar ile bu yöredeki dokumacı kadınlar belirlemiştir. Dokumacı kadınlarla yapılan karşılıklı sözlü görüşmeler, kolan dokumanın her aşamasını anlatan uygulama çalışması, yörede ulaşılan özgün örneklerin ayrıntılı teknik özellikleri ve fotoğrafları, bu araştırmaya kaynaklık eden veri toplama araçlarıdır. Ayrıca sözlü görüşmeler esnasında yörenin yaşam tarzı, bu yaşam tarzı içinde kolan dokumanın önemi, kullanım alanları ve günümüzdeki durumunu öğrenmeye yönelik veriler, yöre insanları ile yapılan görüşmeler neticesinde elde edilmiştir.

3.8. VERİLERİN ANALİZİ

Kolan dokumalarda kullanılan araç-gereçler, uygulanan teknikler, renk, desen ve motif özellikleri ile kolan dokumaların en-boy ölçüleri, saçak örgülerin uzunluğu, örgülerin yapılışı ve çeşitleri, püsküller, süsleme unsurları hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca, bu dokumaların kullanım alanları, ömrü ve günümüzdeki durumu hakkında, yörede yapılan sözlü görüşmeler yoluyla bilgi alınmıştır. Bu bilgiler ve literatür taramaları sonucu ulaşılan bilgiler harmanlanmış ve uygun başlıklar altında açıklanmıştır. Yörede yapılan görüşmeler, dokumacı bireyleri ve çalışma yöresinin sosyal hayatını tanımaya yönelik bilgiler de içermektedir.

Çalışmanın sonlandırılmasıyla; sonuç, tartışma ve önerilere yer verilip literatüre katkı sağlanması ve alanda yapılacak olan çalışmalara yardımcı olması amaçlanmıştır.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

Araştırma yöresi olan Bahşış köyü, yörük olmasından dolayı dokuma sanatı ve bu sanatın bir çeşidi olan kolan dokumacılıkla uğraşmaktadır. Ancak dokumacılığa ilk ne zaman başladıkları kesin olarak bilinmemektedir. Temel uğraşları ve geçim kaynakları olan hayvancılığın doğal sonucu gereği, ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kolan dokumaya yönelmişlerdir.

Yörede tespit edilen kolan dokumalar, eski zamanlarda dokunmuş olup, günümüzde eskisi kadar dokuma yapılmamaktadır. Geçmişte kolan dokuma yapan bireylerin sayısı fazla iken, günümüzde bu sayı oldukça azalmıştır. Bazı dokumacı kadınlar vefat etmiştir. Ayrıca günümüzde halen yaşayan dokumacı kadınların yaşlı olmaları ve sağlık sorunu yaşamaları nedeniyle artık kolan dokuma fazla yapılmamaktadır. Yörede, son yıllarda tarım sektörü canlanmış, tarımdan elde edilen gelir yörenin temel geçim kaynağı olmuştur. Bu nedenle yöre kadınları, eşleriyle birlikte tarım ve tarım ticaretiyle uğraşmakta ve zamanının çoğunu tarla-bahçe işlerinde geçirmektedir. Tarım uğraşısı yanında hayvancılıkla da uğraşan kadınlar, sürekli hareket halinde olmuşlardır. Genç kadınlar ya da genç kızlar dokumaya ilgi duymamaktadır. Teknolojik gelişmeler ve internet çağı, genç nesli el emeği olan ürünlerden uzaklaştırıp, dokuma sanatına yabancılaştırmaktadır. Geçmişte yapılmış olan kolan dokumalar ise yeni nesil tarafından muhafaza edilmemiş ve yok olmuştur. Tüm bu sebepler, yörede az sayıda kolan dokuma örneğinin bulunmasına sebep olmuştur. Ayrıca, yörede yaşayan orta yaş üstündeki bazı kadınlar kolan dokuma yapmayı bilmekte, ancak yoğun hayat temposu içinde olduklarından dokuma yapmamakta ya da aniden ortaya çıkan bir ihtiyaç için hızlı, özensiz (basit) kolanlar dokunmaktadır. Bazı durumlarda, kolan dokumanın uç kısımlara elde örme tekniği ile yapılan “*topak örüm*” ve ya “*saç bağı örgüsü*” denilen ipler örülmekte olup yöre halkı bunlara da kolan demektedir.

Yörede tespit edilen kolan dokuma örnekleri, genelde iki yüzü de farklı olan dokumalar olup bazı kolanların iki yüzü de aynıdır. Çalışma yöresindeki kolan dokumalar renk, desen ve motif özellikleri bakımından farklılık göstermekte ancak genel yapısı (Şekil 4. 1) ‘de görülmektedir.

Şekil 4.1. *Bahşiş Köyleri Kolan Dokuma Genel Yapısı Çizimi (E. Demirbaş, 2021)*

Yörede tespit edilen 31 adet kolan dokuma örneği yöreye özgü örnekler olup bunlardan 10 tanesi diğer örneklerle aynı renk, motif ve desen özelliğine sahiptir. Çalışmada 21 adet yöreye özgü kolan dokuma örneği bulunmaktadır. Ayrıca, yörede bulunan bir adet çarpana dokuma örneğinin dokuyucusu bilinmemektedir. Bu örnek de çalışma kapsamına dâhil edilmiştir.

4.1. BAHŞİŞ KÖYLERİ KOLAN DOKUMACILIĞININ GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

Kolan dokumacılık, çalışma yöresi olan Bahşiş köyünde eskiden beri yapılan ve kullanılan bir dokuma türüdür. Taşıma ve taşınma işinde, çocuklarda, hayvancılıkta, yük taşınmasında, dokuma ürünlerde, ev eşyalarında ve giysilerde başta olmak üzere çeşitli alanlarda kullanılmaktadır. Daha eski zamanlarda çadırların sarılmasında, süslenmesinde ve sağlamlaştırılmasında kullanılan kolan dokumalar, günümüzde ise süs ve aksesuar unsuru olarak kullanılmaktadır. Kolanın yapılmasında kullanılan tezgâhlar, geçmişte kullanılan tezgâhlarla aynı olup kullanılan ipler farklılık göstermektedir. Geçmişte kıl ve yün ipliklerden yapılan kolanlar, günümüzde sentetik (orlon) ipliklerle yapılmaktadır. Kolan dokumada kullanılan desenler, günümüzde yapılanlarla benzerlik gösterse de bazı farklılıklar bulunmaktadır. Günümüzde dokuyucunun zevkine göre yaptığı daha sade örnekler görülmektedir. Geçmişte kırmızı, beyaz, sarı, kınalı sarı, yeşil, mor ve siyah yoğunlukta kullanılan renkler iken günümüzde mavi, turuncu, bordo ve pembe gibi renkler de kullanılmaktadır. Geçmiş zamanlarda orta yaş ve üzerinde olan kadınların yaptığı kolan dokumaları günümüzde gençler yapmamaktadır. Yörede, gençlerin ilgisini kolan dokumaya çekecek herhangi bir kurs açılmamıştır. Bu da geleneksel el sanatlarımızdan dokuma sanatının bir türü olan kolan dokumanın zamanla unutulma tehlikesi yaşadığının bir göstergesidir.

4.2.BAHŞIŞ KÖYLERİ KOLAN DOKUMACILIĞINDA KULLANILAN ARAÇLAR

4.2.1. Tezgâh: Kolan dokumanın uzunluğuna göre yere çakılan iki ağaç kazık ya da demir çubuktan oluşan basit bir yer tezgâhıdır (Şekil 4.2.1.1). Çözü işleminde bu çubuklar arasına gerilen iplerle yapılmakta ve daha sonra kolan dokumaya geçilmektedir (E. Demirbaş ve Kılıçarslan, 2021: 58). Basit bir düzenek olan kolan dokuma tezgâhını, yöre halkı kendisi yapmaktadır. Genellikle 40-45cm boyunda bir ağaç parçasının uç kısımları yontularak sivriltilmektedir. Ayrıca, hayvanlarını bağlamada kullandıkları demir çubukları da tezgâh olarak kullanan dokumacılar, tezgâhın 10-15 cm'sini yere çakmaktadır. Tezgâhın sabitlenmesi ve sağlam olması kolanın kalitesi açısından önemlidir. Çünkü sağlam olmayan tezgâh, çözgü iplerinin gerginliğini bozmaktadır.

Şekil 4.2.1.1. Ağaç Kolan Dokuma Tezgâhı (E. Demirbaş ve Kılıçarslan, 2021: 61)

4.2.2. Kılıç: Kolan dokumacılığında, çözgü ipi arasından geçen atkı ipini sıkıştırmak için kullanılan kılıç, malzemesi ağaç olan ve genellikle yöre halkının kendi imkanları ile yaptığı bıçak görüntüsünde basit bir araçtır (Şekil 4.2.2.1).

Kılıç, belli bir uzunluğu olmamakla birlikte, yaklaşık 20 cm uzunluğunda (bir elin kavrayabileceği kadar) sap kısmı ile, 25 cm uzunluğunda uç kısımdan (çözgü ipi arasından geçen atkı ipini sıkıştıran kısım) oluşan yaklaşık 45 cm uzunluğunda dokumaya yardımcı bir araçtır. Kılıçla vurma işinin kuvvetli olması için, kılıcın malzemesi olan ağacın sağlam ve ağır olması önemlidir.

Şekil 4.2.2.1. Kılıç (E. Demirbaş ve Kılıçarslan, 2021: 57)

4.2.3. Seren: İki farklı iplik gurubuna (alt ve üst) ayrılan çözgü iplerini kenetlemeye yarayan ve gücü görevi yapan bir araçtır (Şekil 4.2.3.1). Çözgü ipi gruplarından seçilen ipler, serene bağlanmaktadır. Yörede kolan dokumacılar, sereni uygun buldukları bir ağaç parçasından yapmaktadır. Bu basit araç, çözgü aralığını açmada kolaylık sağlamaktadır. Belli bir ölçüsü yoktur. Dokunmak istenen kolanın enine göre yapılmaktadır.

Şekil 4.2.3.1. Seren (E. Demirbaş, 2021)

4.2.4. Gücü Çubuğu: Serene bağlanan çözgü ipi düzeneğine bağlı kalınarak, alt grupta kalan ipler, üst grupta kalan ipler arasından seçilmektedir. Bu şekilde bir başka iplik grubu oluşturulmaktadır. Yeni oluşturulan bu ip grubu, gücü çubuğuna bağlanmaktadır. Gücü çubuğunun yukarı doğru kaldırılması ile çözgü aralığı açılmakta ve atkı ipinin geçirilmesi sağlanmaktadır. Belli bir ölçüsü olmayan gücü çubuğu, 10-15 cm uzunluğunda kalemnden biraz daha kalın bir ağaç dalıdır (Şekil 4.2.4.1).

Şekil 4.2.4.1. Gücü Çubuğu (E. Demirbaş, 2021)

4.2.5. Mekik: Çözü ipleri arasından atkı ipinin kolayca geçmesini sağlayan iki ucu oyuntulu ağaç parçasıdır. Bazen düz bir ağaç dalı ya da bir plastik de mekik görevini yapmaktadır. Mekik, kolan dokumanın yapılmasında çözgü iplerinin hareketini sağlayan basit bir yardımcı araçtır. Yörede mekik kullanımı yaygın değildir. Genellikle atkı ipleri melik yapılarak, çözgü ipleri arasından geçirilmektedir (Şekil 4.2.5.1).

Şekil 4.2.5.1. Melik (E. Demirbaş, 2021)

4.2.6. Kirmen (Eğirtmeç): Yün ve kılın eğrilip ip haline gelmesini sağlayan araçtır (Şekil 4.2.6.1). Kolan dokumada kullanılan atkı ve çözgü iplerini de yapmaya yarayan kirmen, birbirine geçen ortası delik iki kanattan ve bu iki kanadı birbirine sabitleyen ince bir çubuktan oluşmaktadır. Bu çubuğa, kirmen oku denilmektedir. Kirmen okunun, kirmen kanatlarının altında kalan kısmı kalın, üstünde kalan kısmı incedir. Kirmenin bu kısmına “*kirmen kertiği*” veya “*ok kertiği*” denilmektedir. Kirmen kertiği, kirmen kanatlarının oktan aşağı kaymasına engel olmaktadır. Kirmen okunun uç kısmında, eğrilen ipi takmaya ve kirmen kanatlarını dengede tutmaya yarayan bir oyuntu vardır. Bu oyuntu, ip eğrilme işinin devamlılığı için önemlidir.

Kirmenin sabit bir ölçüsü yoktur. Ancak yörede 3cm kanat eni, 20-22 cm kanat uzunluğu ve 24cm ok uzunluğu olan kirmenler bulunmaktadır. Kirmen kanatları üzerinde

süsleme yapıldığı da görülmektedir.

Şekil 4.2.6.1. Kirmen (E. Demirbaş, 2021)

4.2.7. Makas: Kolan dokumada hazırlanan çözgü ve atkı iplerini kesmek ve dokuma işlemi bittikten sonra temizleme yapmak için kullanılan keskin araçtır (Şekil 4.2.7.1).

Şekil 4.2.7.1. Makas (E. Demirbaş, 2021)

4.3. BAHŞİŞ KÖYLERİ KOLAN DOKUMACILIĞINDA KULLANILAN GEREÇLER

4.3.1. İplik: Kolan dokumada atkı ve çözgü ipi olmak üzere iki ip kullanılmaktadır (Şekil 4.3.1.1). Kullanılan her iki ip de, çift bükümlüdür. İpleri çift büküm yapmak için, tek büküm olan iki ip birleştirilmekte olup buna yörede “goçlama” denilmektedir. Goçlanan ip, kirmende tekrar bükülmektedir. Böylece kolan dokuma yapımında kullanılan atkı ve çözgü ipi meydana gelmektedir (Şekil 4.3.1.2). Çünkü; kolan çözgüsü iplerin gerdirilmesi ile yapılmakta olup, ipin sağlam olması için gereklidir.

Kolan dokuma ipinin malzemesi olan kıl ve yünü, yöre halkı geçim kaynağı olan koyun ve keçilerden elde etmektedir. Yün ve kıl ipten başka, yakın zamanda dokunan kolanlar, sentetik iplerle (orlon) de yapılmaktadır. Yörede bu iplere “hazır ip” ya da “çarşı ipi” denilmektedir.

Dokuma işlemine başlanmadan önce, ipin hammaddesi olan yün veya kılın dokumaya hazır ip haline gelmesi için bazı uğraşlar yapılmaktadır.

Şekil 4.3.1.1. İplik (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.3.1.2. Bükülmüş İplik (E. Demirbaş, 2021)

4.3.1.1. Dokumaya Hazırlık, İplik Hazırlama ve Boyama

Genellikle kolan dokumacılığında yün ip kullanılmaktadır. Yünün ip haline gelmesi için koyunun yünlerinin kesilmesi gerekmektedir. Yörede, koyunun yünleri yılda iki defa kesilmekte ve kesme işlemine “*kırkım*” denilmektedir. Yaz mevsimini yaylada geçiren yöre halkı, koyunlarını dere sularında yıkayarak temizlemektedir. Kırkıma hazır olan koyunlar, özel bir makas ile kırılmaktadır. Bilinen makas ölçüsünden daha büyük olan bu makasa “*kırkım makası*” denilmektedir (Şekil 4.3.1.1.1).

Şekil 4.3.1.1.1. Kırkım Makası (E. Demirbaş, 2021)

Koyun, yere yatırılıp ön ve arka ayakları çapraz olarak bağlanmaktadır. Boyun bölgesinden başlanarak koyunun tüm vücudu kırılmaktadır (Şekil 4.3.1.1.2 ve Şekil 4.3.1.1.3). Keçi kırkımı ise, keçiler yere yatırılmadan ayakta yapılmaktadır. Bir kişi keçinin

başını tutmakta, diğer kişi keçinin sırt kısmından başlayarak aşağı doğru kırım yapmaktadır.

Şekil 4.3.1.1.2. Koyun kirkımı(E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.3.1.1.3. Koyun kirkımı (E. Demirbaş, 2021)

Kırkımdan elde edilen yünler, kirlerin akması için bir çuval içine konulup, çuvalın ucu bağlanmaktadır. İçi yün dolu olan çuval, akarsu veya dereye taşla bastırılmaktadır. Bazen de içi su dolu kazan ya da varillerde 1-2 gün boyunca bekletilmektedir. Böylece yünlerin ön yıkaması yapılmakta ve daha sonra, “tokucak” denilen kalın tahtalarla vurularak yün temizlenmektedir. Yıkanan yünler, temiz taş ya da ağaç dallarına serilip kuruyana kadar bekletilmektedir. Yünler kuruduktan sonra silkelenip atılmaktadır. Yün atma işlemi, yünün bir çubuk vasıtasıyla eşelenmesi şeklinde olmaktadır. Atılan yünler, çuvallara konulup Konya’da büyük yün bobinlerine dönüştürülmektedir. Bu bobinlere yöre halkı “sömek” demektedir. Sömek halindeki yün, birbirini içinden geçirilerek yuvarlak şekilde örülmektedir. Bu yün örgüye “kolçak”, “golçak” veya “kolbağı” diye söylenmektedir (Şekil 4.3.1.1.4.). Kolçak, kola takılıp kirmenle eğrilmekte ve ip haline getirilmektedir (Şekil 4.3.1.1.5.).

Şekil 4.3.1.1.4. Kolçak (kolbağı) (E. Demirbaş,2021)

Şekil 4.3.1.1.5. İp Eğirme (E. Demirbaş,2021)

Kirmende eğrilen ipler, yumak halinde kirmenden çıkartılmaktadır (Şekil 4.3.1.1.6) Yumak, boyanmak üzere gelep (kelep) yapılmaktadır. Gelep yapacak olan kişi, kollarını 70-80 cm mesafe ile açmakta ve ipin bir ucunu başparmağına bağlamayıp iki başparmak arasında ipi sarmaktadır (Şekil 4.3.1.1.7) Yumağın bu şekilde boyamaya hazır hale getirilmesine “gelep (kelep)” denilmektedir (Şekil 4.3.1.1.8).

Şekil 4.3.1.1.6. Yumak (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.3.1.1.7. Gelep Yapma İşi (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.3.1.1.8. Gelep (E. Demirbaş, 2021)

Gelepleri “boyacı” olarak ifade edilen kişi belli bir ücret karşılığında boyamaktadır. Boyama işlemi, genellikle yaz aylarında Barcın yaylasında yapılmaktadır. Boyacı, Sarıveliler ilçesinden ya da Karaman’dan gelmektedir. Boyama için gerekli olan kazan ve odunu yöre halkı temin etmektedir. Boyacıya yardım eden yöre halkı, boyanan gelepleri kuruması için ağaç dallarına ya da ipe sermektedir. Boyama, kimyasal toz boyalarla yapılmaktadır (Geçmiş yıllarda boyacıdan alınan kimyasal toz boya örnekleri şekil 4.3.1.1.9 da görülmektedir). Kuruyana kadar açık havada bekletilen gelepler, kuruduktan sonra tekrar yumak haline getirilmektedir.

Şekil 4.3.1.1.9. Kimyasal Toz Boya Örneği (E. Demirbaş, 2021)

Yörede, kırmızı (al), sarı, kınalı sarı, mor, yeşil, siyah ve beyaz dokumacılıkta yaygın olarak kullanılan renklerdir. Geleplerin boyanmasında en çok bu renkler tercih edilmektedir. Yöre kadınları; kırmızı renge “gırmızı”, yeşil renge “mavili”, siyah renge “gara”, beyaz renge

“ak”, beyaza yakın renge “akça” ve gri renge “kırçıl” (boyanmamış) demektir. Aynı renkte boyanan gelepler arasında ton farkı olabilmektedir. Bunun nedeni, ipin elde edildiği yünün doğal renginin açık ya da daha koyu tonlarda olmasıdır.

Yörede, dokumalarda yaygın olarak kullanılan renkler şekil 4.3.1.1.10’da verilmiştir.

Kırmızı

Sarı

Kırmızı Sarı

Yeşil

Mavi

Beyaz

Siyah

Siyah(Doğal)

Şekil 4.3.1.1.10. Bahşiş Köyü Dokumalarında Kullanılan Renkler (E. Demirbaş, 2021)

4.4. BAŞŞİŞ KÖYLERİ KOLAN DOKUMALARININ DOKUMA TEKNİĞİ

Anadolu’da varlığı çok eskilere dayanan dokuma sanatının bir türü olan kolan dokumacılık, Başşiş yöresinde eski zamanlardan günümüze kadar yapılmakta ve kullanılmaktadır.

Yaşı bir hayli ilerlemiş, torun sahibi olan yaşlı yörük kadınları bir yere oturup kolan dokuma yapmaktadır. Duygularını, hayallerini ve düşüncelerini kolan dokumalara motif olarak yansıtan dokumacı kadın, bunları torunları için yapmaktadır. Hatta torunlarını nazardan korumak için kolan dokumanın ucuna mavi boncuklar takmaktadırlar (Şekil 4.4.1). Torunlarının, annelerinin sırtında kolanla bağlanıp gezmesini ve uyumasını isteyen yaşlı kadınlar, dokumaları canlı renk ve motiflerle yapmaktadır. Ayrıca kadınlar, beşiğe kolanla bağladığı bebeğini ninni söyleyerek uyutmakta, söylediği ninnilerin içinde “kolan” terimi geçmektedir. Arslan (2011) ’de yer alan ninni şöyledir:

“Al bağartlak doladığım

Ay Allahtan dilediğim

Neni a gücüğüm neni

Neni neni neleyelim neni neni

Al bağartlak dolayalım

Ay Allaktan dileyelim

Neni a gücüğüm neni” (Arslan, 2011: 90).

Şekil 4.4.1. Boncuklu Kolan (E. Demirbaş, 2021)

Yöre yaşantısında kolan dokuma çok önemlidir. Öyle ki genç kızlara, annesi veya bir büyüğü tarafından çeyizine kolan dokuma yapılmaktadır. Cenaze defin işlemlerinde de kullanılan kolan, yöre insanının ihtiyaçlarından ötürü ortaya çıkmış ve doğumdan ölüme kadar yaşantısının birçok alanında kullanılmış bir dokuma türüdür.

Yörede kolan dokuma tekniği, yer tezgâhında yapılmaktadır. Yer tezgâhı, yapılması veya temin edilmesi kolay olan, yere çakılabilecek iki çubuktan oluşmaktadır. Tezgâhı ve diğer araçları (seren, gücü çubuğu, kılıç) yöre halkı kendisi yapmaktadır. Kolanın uzunluğuna göre tezgâhın mesafesi belirlenmekte ve çubuklar, belirlenen mesafe aralığına göre yere çakılmaktadır. İki çubuk arası, çözgü ipi ile belli sayıda sarılıp çözgü işlemi yapılmaktadır. Çözgü ipi, iki kat bükülmüş bir ip olup, sağlam olmaktadır. Çözgü sayısı, yapılmak istenen kolanın desenine ya da enli-ensiz olmasına bağlıdır. Çözgüde kullanılan renkler, bu renklerin sayısı ve dağılımı, kolanın desenine göre yapılmaktadır. Belli sayıda çözgü ipi tezgâha sarıldıktan sonra, dokuyucu saçak payını ayarlayıp dokuma işlemine geçmektedir. Dokumada seren ve gücü çubuğu kullanılmaktadır. Bunlar, çözgü aralığının açılmasını ve bu aralıktan atkı ipinin kolayca geçmesini sağlamaktadır. Ayrıca, çözgü iplerini belli bir düzende ayıran seren, çözgüde tarak görevi de yapmaktadır.

Kolan dokumanın sıkıştırılmasında kılıç kullanılmaktadır. Kılıç, dokumacının vuruşları ile atkı ipini dokuma yüzeyine belli bir düzende yerleştirmektedir. Çarpana dokumada da kılıç kullanılmaktadır. Ancak istenilen desenin yapılması için çarpana dokumada kullanılan çarpanalar, (kartlar) (Şekil 4.4.2) kolan dokumada kullanılmamaktadır.

Kolan dokumada kartların yerine gücü çubuğu (Şekil 4.4.3) kullanılmaktadır. Her iki dokumada da çözgüler tezgâhta sabit kalırken, çarpana dokumada, dokuyucu çözgünün bir ucunu beline bağlamaktadır. Bu şekilde çarpanaları istenilen yönde döndürmektedir. Kolan dokumada ise, dokunan kısım geride kalmakta ve dokuma ilerledikçe (gücü çubuğu ve seren hareket ettirilip) aynı seviyede dokuyucu da ilerlemektedir.

Şekil 4.4.2. Çarpana Dokuma Kartları (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.4.3. Kolan Dokuma Gücü Çubuğu (E. Demirbaş, 2021)

Yörede, kolan çözgüsü hazırlanırken bir kişi tezgâha çözgü ipini sarmakta (Şekil 4.4.4), diğer aşamalarda da dokumacı kadınlar birbirine yardım etmektedir (Şekil 4.4.5). Ancak kolan dokuma işini aynı kişi yapmakta ve dokumayı bitirmektedir. Yörede, “*herkesin eli ayrı*” diyen dokumacı kadınlar, kolan dokumanın kişiye özgü olduğunu belirtip bu sanatı, küçük yaşlarda aile bireylerinden öğrendiklerini belirtmektedir. Kolan dokuma esnasında desen veya motifi, bir başka kolan örneğine bakarak yaptıklarını söyleyen kadınlar, çoğu zaman da desen ve motifi ezbere bilmektedir.

Şekil 4.4.4. Kolan Çözgüsü Yapan Kadın (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.4.5. Bahşiş Köyü Dokumacı Kadınlar (E. Demirbaş, 2021)

Taşınabilir özellikte olan ve bir tahta platform üzerine çakılmış çubukların olduğu “*kondü tezgâh*” (Altuntaş, 2014: 18) tipi yörede kullanılmamaktadır. Genellikle üç metreden az olmayan kolanlar, 1-2 gün içinde dokunabilmektedir. Çözügünün uzun süre yerde kalmasını tembellik ve uğursuzluk olarak ifade eden yöre kadınları, kolan bitmeden çözügünün üzerinden kimsenin geçmesine izin vermemektedir. Yöredeki inanışa göre herhangi biri, çözügünün üstünden geçerse (atlarsa) atkı ipleri, kolanın dokunmasına yetmemekte ve kolan yarım kalmaktadır. Dokuması tamamlanamayan kolan, yapılacak işlerin yarım kalmasına ya da yapılamamasına sebep olmaktadır. Herhangi biri, kolan dokuma esnasında dokumanın üstünden geçerse, kişi tekrar geri döndürölüp aynı yerden geçirilmektedir.

4.4.1.Kolan Dokumanın Aşamaları

Yörede, kolan dokuma sırasıyla yapılan bazı aşamalar ile yapılmaktadır. Bunlar aşağıdaki gibidir.

Kolan dokuma çözügüsü için; tezgâh (iki adet çubuk) şekil (4.4.1.1.) ile atkı ve çözüğü ipi (iki kat bükölümüş ip) olarak kullanılacak olan ipler (yeşil ve beyaz ip) hazır olmaktadır (Şekil 4.4.1.2).

Şekil 4.4.1.1. *Kolan Dokuma Tezgâhı (E. Demirbaş ve Kılıçarslan, 2021: 61)*

Şekil 4.4.1.2. *Kolan Dokuma Atkı ve Çözüğü İpi (E. Demirbaş, 2021)*

Tezgâhın mesafesi, belirlenip çubuklar belirlenen yerlere çakılmakta ve çözgü işlemi yapılmaktadır (Şekil 4.4.1.3) İki çubuk arasına sarılan ipler, çözgü ipi olup bunlardan (dokunacak olan kolanın motif-desen ilişkisine göre) hangi renkte ve kaç sayıda olacağı belirlenmektedir (Şekil 4.4.1.4’e tezgâhta 14 yeşil ve 7 beyaz çözgü ipi sarılmaktadır). Çözgü ipi çubuklara, aşağıdan (yeşil ipten) yukarıya doğru (beyaza doğru) gel-git yapıp sarılmaktadır. Bu işlem, belirlenen çözgü ipi sayısınca tekrar edilmektedir.

Şekil 4.4.1.3. *Çözgü Hazırlama (E. Demirbaş ve Kılıçarslan, 2021: 61)*

Şekil 4.4.1.4. Çözü Sayısı Belirleme (E. Demirbaş, 2021)

Çözgüsü tamamlanan kolanın, çözgü aralığı belirlenmekte ve biri üstte diğeri altta olmak üzere iki grup çözgü ipi oluşturulmaktadır (Şekil 4.4.1.5). Her iki guruptan da aynı renkte iki ip seçilmektedir. Buna “*ip seçme*” işlemi denilmektedir (E. Demirbaş ve Kılıçaslan, 2021: 61).

Şekil 4.4.1.5. Çözgü Aralığı Belirleme (E. Demirbaş ve Kılıçaslan, 2021: 61)

Şekil 4.4.1.6. İp Seçme ve Kenetleme İşlemi (E. Demirbaş ve Kılıçaslan, 2021: 61)

İp seçme işlemi, her iki gruptaki çözgü ipleri bitene kadar, bir alttan bir üstten aynı renk ip seçilerek devam etmektedir. Her ip seçiminde, seçilen ipler başka bir iple birbirine kenetlenmektedir. Buna “*ip kenetleme*” denilmektedir (Şekil 4.4.1.6). Kenetlenen çözgüler, serene bağlanmakta (Şekil 4.4.1.7) ve seren, kenetlenen çözgü iplerini aynı dengede tutmaktadır. Aynı zamanda çözgü ipleri arasında bir düzen oluşturan seren, dokuma esnasında ileriye doğru hareket ettirilmektedir.

Şekil 4.4.1.7. Kenetlenen Çözümlerin Serene Bağlanması (E. Demirbaş ve Kılıçaslan, 2021: 62)

İp kenetleme işlemi tamamlandıktan sonra, serendeki ip düzeneğine bağlı kalınarak bir başka ip seçme işlemi yapılmaktadır. Çözgünün alt gurubunda kalan ipler, üst gurubunda kalan iplerin arasından seçilmekte (Şekil 4.4.1.8) ve başka bir iple gücü çubuğuna bağlanmaktadır. Bu işleme “gücüleme” denilmektedir (Şekil 4.4.1.9). Gücüleme ile oluşturulan ip grubu, çözgü aralığını ifade etmektedir. Öyle ki gücü çubuğu, dokuma esnasında yukarı doğru kaldırıldığında çözgü aralığı (ağızlık) açılmaktadır. Açılan ağızlıktan atkı ipinin geçmesini sağlayan gücü çubuğu, dokuma ilerledikçe ileri yönde hareket ettirilmektedir. Çözgünün tüm aşamaları tamamlandıktan sonra kolan dokuma da desen oluşum aşamasına geçilmektedir.

Şekil 4.4.1.8. Gücü Çubuğuna İp Seçme (E. Demirbaş ve Kılıçaslan, 2021: 62)

Şekil 4.4.1.9. *Gücüleme* (E. Demirbaş ve Kılıçaslan, 2021: 63)

Çözügünün dokunulmak istenen yerden atkı ipi ile bağlanması dokumanın ilk basamağını oluşturmaktadır (Şekil 4.4.1.10).

Şekil 4.4.1.10. *Kolan Dokumaya Başlama* (E. Demirbaş ve Kılıçaslan, 2021: 63)

Dokuyucunun gücü çubuğunu kaldırması ile çözgünün alt grubunda olan ipler, üste gelmektedir. Bu şekilde atkı ipinin geçmesi gereken çözgü aralığı açılmaktadır. Atkı ipi bu aralıktan (ağızlık) geçmektedir. Çözgü aralığından geçen atkı ipi kılıçla sıkıştırılmakta ve dokuma düzeni (deseni) oluşmaktadır (Şekil 4.4.1.11). Dokuyucu, dokuma sürecini aynı işlemleri tekrarlayarak deseni oluşturmakta ve kolan dokumayı tamamlamaktadır. Dokuma, bitirilmek istenen yerden sıkıca bağlanmaktadır.

Şekil 4.4.1.11. Kolan Deseni ve Kolanın Kılıç İle Sıkıştırılması İşlemi (E. Demirbaş ve Kılıçaslan, 2021: 64)

Dokuması tamamlanan kolan, tezgâhın iki ucundan makasla kesilip çıkartılmaktadır. Daha sonra, gücü çubuğundaki ip sökûlmekte ve gücü çubuğu çözgüden çıkartılmaktadır (Şekil 4.4.1.12). Serene kenetlenen ip çözûlûp, kenetlenmiş olan ip düzeneği çözgüden çıkartılmaktadır (Şekil 4.4.1.13).

Şekil 4.4.1.12. Gücü Çubuğundaki İpin Sökûlmesi (E. Demirbaş ve Kılıçaslan, 2021: 64)

Şekil 4.4.1.13. Serendeki İpin Sökûlmesi (E. Demirbaş ve Kılıçaslan, 2021: 64)

Kolan; gücü çubuğu, seren ve iplerden temizlendikten sonra kolanın saçak payına örgü yapılmaktadır. Kolanın başlangıç ve bitiş kısımlarında, “saçak payı” olarak bırakılan çözgü iplerine çeşitli örme teknikleri uygulanmakta olup buna yörede “saçak” denilmektedir. Saçakların örülmesinde, genellikle iki çeşit örme tekniği yapılmaktadır. Bunlar; “topak örüm” ve “saç örgüsü (belik)” dır.

Topak örüm, en az dört gruba ayrılmış olan çözgü iplerinden oluşmaktadır. Bu ipler,

belli bir uyum içinde birbiriyle karşılıklı olarak yer değiştirmektedir (Şekil 4.4.1.14) Beyaz ve yeşil ipler karşılıklı olarak kendi içinde (beyaz beyazla, yeşil yeşille) değişim yapmaktadır. Bu işlemin tekrar etmesiyle ortaya çıkan örgü çeşidine yörede “*topak örüm*” denilmektedir.

Şekil 4.4.1.14. *Topak Örüm* (E. Demirbaş ve Kılıçaslan, 2021: 65)

Saçak örgüsü olarak yapılan diğer örgü çeşidi ise saç örgüsü (belik) dır. Bu örgü, en az üç gruba ayrılan çözgü iplerinin birbiri üstünden geçirilmesi suretiyle yapılmaktadır (Şekil 4.4.1.15).

Şekil 4.4.1.15. *Saç Örgüsü (Belik)* (E. Demirbaş, 2021)

Kolan dokumanın her iki ucuna da yapılan saçak örgüsünün uç kısımlarında 5-10 cm püskül bırakılmaktadır. Kolanın tüm aşamaları tamamlandıktan sonra, istenirse kolana ponponlarla süsleme yapılabilmektedir (Şekil 4.4.1.16).

Şekil 4.4.1.16. *Kolan Dokuma* (E. Demirbaş ve Kılıçaslan, 2021: 66)

4.5. BAŞIŞ KÖYLERİ KOLAN DOKUMALARININ RENK, MOTİF VE DESEN ÖZELLİKLERİ

Anamur ilçesi Başış köylerinde (Karalarbaşış, Gercebaşış ve Güneybaşış köyü) tespit edilen kolan dokumaların renkleri genellikle kırmızı, sarı, kınalı sarı, yeşil (mavili), mor, siyah ve beyazdır.

Eski zamanlarda genellikle dokuma çuvalara kulp olarak yapılan, kıl iple dokunmuş olan kolanlar siyah ve beyaz renkte boyanmamış (doğal) olup, günümüzde ise yörede bu tip kolan dokuma yapılmamaktadır (Şekil 4.5.1).

Şekil 4.5.1. Kıl İpten Kolan (E. Demirbaş, 2021)

Yörede kolan dokumalarda çeşitli motifler kullanılmaktadır. Bunlar; “yaybaşı”, “baklava dilimi”, “yılanbaşı”, “koç boynuzu”, “boncuk”, “üç gücü”, “su”, “bıçkı”, “güzünü”, “aynalı”, “kurbağacık”, “kuş”, “küpe” ve “keme dişi” motifi olarak isimlendirilmektedir.

Kolan dokumada kullanılan bazı motiflerin anlamlarını yörede çok az kişi bilmektedir. Dokumacı kadınların vefat etmiş olması sebebiyle ya da yaşı ilerlemiş olanların sağlık sorunları nedeniyle motifin anlamları her geçen gün unutulma tehlikesindedir.

Yörede edinilen bilgiye göre kolan dokumada kullanılan bazı motiflerin anlamları şöyledir: Yaybaşı motifi beceri (hüner), baklava dilimi motifi evlilik isteği, yılanbaşı ve koç boynuzu motifi güç, su motifi bereket, kurbağacık ve kuş motifi ölüm ve ruhun bedenden çıkması anlamlarına gelmektedir.

Yörede kayıt altına alınan kolan dokuma örneklerinde; iki yüzü aynı olan ya da iki yüzü de farklı olan desen ve motifler bulunmaktadır. İki yüzü farklı olan kolanların arka yüzünde genelde keme dişi motifi kullanılmaktadır.

Geçmişte kolan dokuma yapan dokumacı kadınlar, desen ve motifleri yaparken bir başka dokumayı model almakta ya da ezbere bildiği desenleri yapmaktadır.

4.6. BAŞIŞ KÖYLERİ KOLAN DOKUMALARININ KULLANIM ALANLARI

Konar-göçer yaşam biçimine sahip olan Başış köyünün geçim kaynağı hayvancılık

ve tarıma dayanmaktadır. Beslenen hayvanların içinde koyun, keçi, inek ve sığır başta olmak üzere at, eşek ve tavuk gibi hayvanlar da bulunmaktadır. Bu hayvanların sütünden, etinden, derisinden, kılından ve yününden yararlanan yöre halkı, günlük hayatında sığır, inek, at ve eşek gibi hayvanların gücünden faydalanmaktadır. Hayvancılığa bağlı olarak dokumacılık yapan yöre; taban yaygısı, çuval, heybe, torba, seccade (namazlık), tülüce ve kolan gibi birçok dokuma ürünü yapmaktadır. Bu ürünlerden biri olan kolan dokuma, yöre hayatında oldukça önemlidir. Bazen ıstarda yapılan herhangi bir dokumadan arta kalan ya da elde kalmış artık iplerin değerlendirilmesi amacıyla yapılmaktadır. Kolan dokumalar, kullanım amacına göre farklı isimler almakta olup bunların en ve boy ölçüsü değişmektedir. Yörede, kullanılan dokumalar, genelde eski zamanda yapılmış olup, günümüzde dokuma yapan yok denecek kadar azdır. Az sayıda dokunan kolanlar da hızla ortaya çıkan ihtiyaçlardan ötürü dokunmakta ve basit (özensiz) olarak yapılmaktadır. Dokuma bilenlerin vefat etmiş olması veya yaşlanması ile artan sağlık sorunları dokuma yapanların sayısını azaltmıştır. Ayrıca, yöredeki dokumacı kadınların, tarım işleriyle uğraşması, yeni neslin dokumaya ilgi duymaması ve dokuma işinin aile ekonomisine katkısının az olması gibi sebepler dokuma uğraşını unutulma tehlikesiyle karşı karşıya getirmektedir.

Kolanların yaygın olarak kullanıldığı alanlar genellikle; taşıma ve taşınma işinde, bebek ve çocukları bağlamada, hayvanlarda, giyim ve aksesuar alanında, yük taşımada, cenaze ve defin işlerinde başta olmak üzere diğer kullanım alanları ile günümüzde varlığı az da olsa devam etmektedir.

4.6.1. Taşıma ve Taşınma İşinde Kullanılan Kolan Dokumalar

Taşıma ya da taşınma işinde kullanılan çuval ve torba dokumalar; yörede yaşayanların yörük olması, konar-göçer yaşaması ve buna bağlı olarak hayvancılıkla uğraşması sebebiyle farklı alanlarda kullanılmaktadır. Çuval ve torba gibi taşımada kullanılan dokumalara sap, kulp ve süs unsuru olarak kolan dokuma dikilmektedir (E. Demirbaş ve Kılıçarslan, 2021: 67-68), (Şekil 4.6.1.1. ve Şekil 4.6.1.2).

Şekil 4.6.1.1. Çuval Dokuma (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.6.1.2. Torba Dokuma (E. Demirbaş, 2021)

4.6.2. Bebek ve Çocuklar İçin Kullanılan Kolanlar

Yörede yeni doğum yapan kadınlar, bebeğini ağaçtan yapılan beşikte yatırmaktadır. Bebeğin kol ve ayaklarını düz tutarak bir çarşafa sarmakta ve kolan dokuma ile beşiğe bağlamaktadır. Bu şekilde bebeğinin daha sağlıklı olacağına inanan kadın, bebeğini beşikte uyutup işlerini yapmaktadır. Aynı zamanda kolan, çocuğun hareket edip düşmesini de engellemektedir. Yörede, bebeği beşiğe bağlamak amacıyla kullanılan kolana “*kundak bağı*” veya “*bağırtlak*” denilmektedir (E. Demirbaş ve Kılıçarslan, 2021:67), (Şekil 4.6.2.1).

Şekil 4.6.2.1. Kundak Bağı (Bağırtlak) (E. Demirbaş, 2021)

Yörede sürekli hareket halinde olan kadın, neredeyse hiç dinlenmeden iş yapmaktadır. Dokuma yaparken, tarlada çalışırken, hayvanlarını otlatırken, yemek yaparken ya da herhangi bir işi yaparken çocuğunu sırtında taşımaktadır. Beşiğe bağlanamayacak kadar büyük ve

hareketli olan çocuk, annenin sırtında uyumakta ve onunla her yere gitmektedir. Çocuk, anne sırtına “*bağcak*” adı verilen kolanla bağlanmaktadır (Şekil 4.6.2.2). Buna yörede “hobuç etmek” denilmektedir.

Şekil 4.6.2.2. Bağcak (E. Demirbaş, 2021)

Bağcak ve bağirtlak (kundak bağı) adı verilen kolanlarda teknik olarak ya da desen bakımından bir fark yoktur. Her iki kolan dokuma da birbirinin yerine kullanılmakta ve kullanım amacına göre isimlendirilmektedir (E. Demirbaş ve Kılıçarslan, 2021: 67). Bazen, bebeklerin beşiğe ya da çocukların sırta bağlanmasında kullanılan kolanlara genel olarak “*çocuk kolanı*” denilmektedir.

4.6.3. Hayvanlar İçin Kullanılan Kolanlar

Yörük kimliğine sahip olan yöre, büyük ve küçükbaş hayvancılıkla uğraşmaktadır. Geçmiş zamanlarda binek hayvanlarının (deve, at, eşek) koşum takımlarında kolan dokuma kullanılmaktadır. Günümüzde yörede deve bulunmamaktadır. Ancak az sayıda da olsa at ve eşek sahibi olan haneler vardır. Atın sırtına konulan semerin bağlanmasında kolan dokuma kullanılmaktadır. Buna “*semer kolanı*” denilmektedir. Semer kolanı, eski zamanlarda kıl ipten yapılmakta iken daha sonraki zamanlarda yün ipten yapılmıştır. Günümüzde ise, semer bağlamada “*hazır kolan*” denilen ve elde dokunmayan fabrika ürünleri kullanılmaktadır.

Semer, yörede yük bağlamak için atın sırtına yerleştirilen ve iskeleti ağaçtan yapılan yumuşak bir minderdir. Minderin yapılmasında koyunun yünü, saman veya ot kurusu kullanılmaktadır. Bazen eskimiş giysilerden (partal) de semer yapılmıştır (E. Demirbaş ve Kılıçarslan, 2021: 69), (Şekil 4.6.3.1.).

Şekil 4.6.3.1. Semer (E. Demirbaş, 2021)

Yörede genellikle iki katlı olan evlerin alt katı ahırdır. Ahıra “alt ev” denilmektedir. Alt evde bulunan inek, öküz, eşek gibi büyük baş hayvanların bağlanmasında yular olarak kolan dokuma kullanılmaktadır (Şekil4.6.3.2).

Şekil 4.6.3.2. Yular (E. Demirbaş, 2021)

Büyük ve küçükbaş hayvanların süslenmesinde kolan dokuma kullanılmaktadır. Eski zamanlarda develer, göç esnasında süslenmektedir. Deveye takılan; çan ve boncuk gibi süs unsurları kolana bağlanmaktadır. Burada kullanılan kolan dokumanın canlı renklerde olduğunu söyleyen yörenin yaşlı bireyleri bunu çocukluk dönemlerinde anne ve babalarının anlattığını söylemektedir. Günümüzde yörede deve olmadığı için zaman zaman atların da süslendiğini söyleyen yöredeki yaşlı bireyler, artık bu adetin de uygulanmadığını ifade etmişlerdir. Özellikle düğünlerde gelin alma merasiminde kullanılan atlarda bulunan kolanlar, kırmızı renkte olup boncuk ya da kumaş parçaları ile süslenmektedir.

Günümüzde inek, keçi, koyun, gibi hayvanların boynuna çan takılmaktadır. Sürekli hareket halinde olan hayvan sürüsünü, çoban çan sesi ile takip etmektedir. Çan, kolan dokumaya takılıp hayvanın boynuna bağlanmaktadır (Şekil 4.6.3.3).

Şekil 4.6.3.3. Koyunun Boynunda Bulunan Kolan (E. Demirbaş, 2021)

4.6.4. Giyim ve Aksesuar Alanında Kullanılan Kolanlar

Kolan dokuma, yörede kullanılan bazı giysi ve aksesuarlarda süs ve süslenme objesi olarak kullanılmaktadır. Kadınların giydiği boydan elbiselerde “kuşak”, erkeklerin giydiği şalvarlarda “uçkurluk” (Şekil 4.6.4.1) olarak tabir edilen kolan, giysilerin belini büzmede kullanılmaktadır. Aynı zamanda giysilerde kemer görevi yapan kolan giysilerin estetik görünmesini de sağlamaktadır.

Şekil 4.6.4.1 Uçkurluk (E. Demirbaş, 2021)

4.6.5. Yük Taşınmasında Kullanılan Kolanlar

Yöre insanı; odun, çuval, saman, gazel (kurumuş ağaç ve bitki yaprakları) ve benzeri yükleri taşımak için kolan kullanmaktadır (Şekil 4.6.5.1). Ayrıca yaz aylarında yaylaya göç eden yöre halkı, yaylaya götüreceği eşyaları yer yaygısına ya da battaniyeye sarıp kolanla bağlamaktadır. Böylece, binek hayvanına ya da motorlu araca yükün taşınması daha kolay olmaktadır.

Şekil 4.6.5.1. Yük Taşınmasında Kullanılan Kolan (E. Demirbaş, 2021)

4.6.6. Cenazede Kullanılan Kolanlar

Yörede geçmişten günümüze kadar yapılan ve kullanılan dokuma ürünler bulunmaktadır. Bunların başında yer yaygısı olarak kullanılan kilim gelmektedir. Kilim evin içine serilmek dışında yüklük örtüsü, çeyiz eşyası, hediyeelik eşya ve cenaze sarılmasında kullanılmaktadır. Cenaze sarılan kilime “ölü battaniyesi” denilmektedir. Ölü battaniyesine sarılan cenaze, kolan ile bağlanmaktadır. Burada kullanılan kolana “cenaze kolanı” denilmektedir (Şekil 4.6.6.1). Cenaze kolanı, cenaze defin işlemlerinden sonra kolan sahibi tarafından camiye bağışlanmaktadır.

Şekil 4.6.6.1. Cenaze Kolanı (E. Demirbaş, 2021)

Gelenek ve göreneklerine bağlı olan yöre halkı, evlerinde cenaze defin işlemlerinde gerekli olan eşyaları hazır bulundurmaktadır. Bu eşyalar; çarşaf, havlu, sabun, seccade (namazlık), tespih, kibrit, iğne, iplik, lif (ezin bezi) ve kolandır. Bunlar, “kefen bohçası” (Şekil 4.6.6.2) denilen bir çarşafın içinde saklanılmaktadır (E. Demirbaş ve Kılıçarslan, 2021: 70). Yörede, kefen bohçası hazırlamak eski bir gelenektir ve günümüzde yaşlı bireyler tarafından devam ettirilmektedir.

Şekil 4.6.6.2. *Kefen Bohçası (E. Demirbaş,2021)*

4.6.7. Ev Eşyalarında Kullanılan Kolanlar

Yöre kadınları komşu ve akrabaları ile yardımlaşarak yufka ekmek yapmaktadır. Sabah ezanından sonra ekmek yapmaya başlayan kadınlar, akşam olmadan bir çuval unu yufka ekmek yapmaktadır. Yapılan ekmekler, “sofra bezi” ya da “ekmek bohçası” denilen örtüye sarılmaktadır. Sofra bezi, aynı zamanda yer sofrasının altına serilmektedir. Yöre halkı, yemeğini masada değil yer sofrasında yemektir. Yer sofrasını hazırlayan kadın, yufka ekmeği sofa bezinde ıslatmaktadır. Buna yörede “ekmek tavlama” denilmektedir. Tüm bu işlerin yapılmasında kullanılan sofa bezinin, muhtelif örtülerin, yastıkların, süpürgelerin ya da çeyizlik eşyaların süslenmesinde kolan dokumalar kullanılmaktadır (Şekil 4.6.7.1 ve Şekil 4.6.7.2).

Şekil 4.6.7.1. *Sofra Bezinde Kolan Dokuma (E. Demirbaş, 2021)*

Şekil 4.6.7.2. Süpürge Süslemesinde Kolan (E. Demirbaş, 2021)

4.6.8. Diğer Alanlarda Kullanılan Kolanlar

Geçmiş zamanlarda çadırdaki yaşayan yöre insanı, ev hayatını devam ettirdiği çadırı zorlu hava şartlarına karşı dayanıklı hale getirmek için kolan dokuma ile sarmaktadır. (E. Demirbaş ve Kılıçarslan, 2021: 70). Ayrıca, tek oda olarak kullanılan çadırın içini, iki oda yapmak için araya gerilen perde ya da dokuma ürünlerin kenarlarına kolan dokuma dikilmektedir (Filiz, M., 2021, Sözlü görüşme)

4.7. BAHŞİŞ KÖYLERİ KOLAN DOKUMALARI

Yörede 31 adet kolan dokuma ve 1 adet çarpana dokuma tespit edilmiştir. Bunlardan 10 adet kolan dokuma örneği, renk desen ve motif özellikleri bakımından diğerleri ile aynı özellikte olup bu örnekler burada yer verilmemiştir. Yörede yapılan karşılıklı sözlü görüşmeler neticesinde, 21 adet kolan dokuma ve bir adet çarpana dokumanın genel görünümü, ön ve arka yüzü ve saçak örgüleri fotoğraflarıyla birlikte kayıt formları şeklinde verilmiştir. Bu örneklerin iki yüzünde de bulunan desen ve motiflerin yüzey şeması “Autocad” programında çizilmiştir. Ayrıca çalışma kapsamına alınan 21 adet kolan dokumanın örgü raporu “microsoft paint” grafik programında çizilip “adobe illustrator” tasarım programında düzenlenmiştir.

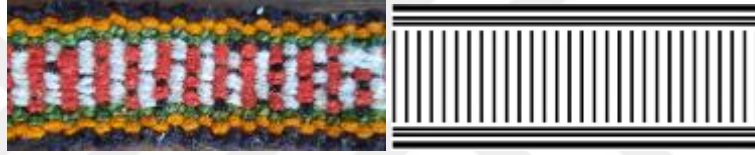
Örnek 1

Şekil 4.7.1. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021)

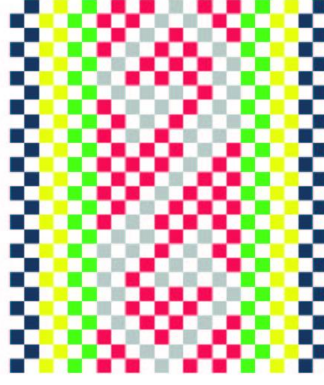
Şekil 4.7.2. Kolan Dokuma-Yılanbaşı Motifi Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.3. Kolan Dokuma Keme Dişi Motifi Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.4. Kolan Dokuma Saç Örgüsü (Belik) (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.5. Yılanbaşı Motifli Kolan Dokumanın Örgü Raporu (E. Demirbaş, 2022)

Ürünün Cinsi: Kolan dokuma

İncelenme Tarihi: 01. 06. 2021

Bulunduğu Yer: Gercebahşiş köyü

Dokuma Yılı: 1975

Bugünkü Durumu: Kullanılabilir

Ürünün Boyutları (En x Boy): 4 cm x 4,27 m

Saçak Durumu ve Boyu: İyi, 61 cm

Kullanılan Araçlar: Tezgâh, kılıç, seren, gücü çubuğu, makas

Kullanılan Gereçler: Atkı ve çözgüde yün ip

Kullanılan İplik Sayısı: 4 yeşil, 4 siyah, 4 sarı, 7 beyaz, 7 kınalı sarı

Dokuma Tekniği: İki yüzü farklı görünümlü kolan dokuma

Kullanılan Renkler: Siyah, sarı, yeşil, kınalı sarı, beyaz

Kullanım Alanı: Kefen bohçası eşyası, yük taşıma ve diğer kullanım

Motif ve Kompozisyon Özellikleri: Kolanın ön yüzünde kınalı sarı zemin üstünde, beyaz renkte “yılanbaşı” motifi (Şekil 4.7.2) kullanılmıştır. Motifin sağ ve sol tarafında (içerden dışarı doğru) yeşil, sarı ve siyahtan düz çizgilerle oluşturulmuş kenar suları yer almaktadır. Kolanın arka yüzeyinde, ön yüzeyinde bulunan düz çizgili kenar suları görülmektedir. Kenar sularının orta bölümünde ise bir sıra beyaz bir sıra kınalı sarıdan oluşan “keme dişi”(Şekil 4.7.3) motifi bulunmaktadır. Kolanın saçağında; 2 beyaz, 2 kınalı sarı, 1 yeşil, 1 siyah ve 1 sarıdan oluşan 7 adet ip gurubu ile yapılmış olan “saç örgüsü (belik)” (Şekil 4.7.4) görülmektedir.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Fatma Kerbali

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleği: Ev hanımı, dokumacı

Adresi: Gercebahşiş Köyü

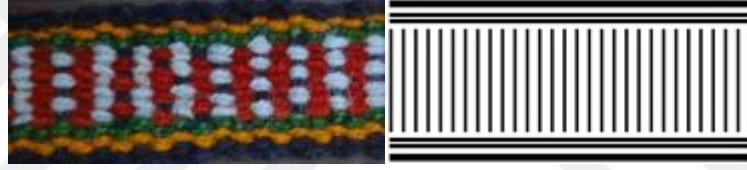
Örnek 2

Şekil 4.7.6. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021)

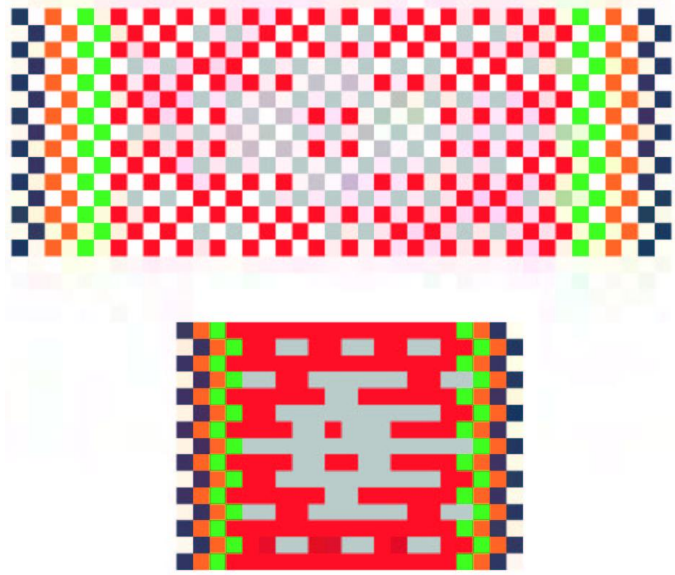
Şekil 4.7.7. Kolan Dokuma-Baklava Dilimi Motifi Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.8. Kolan Dokuma Keme Dişi Motifi Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.9. Kolan Dokuma Saç Örgüsü (Belik) (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.10. Baklava Dilimi Motifli Kolan Dokumanın Örgü Raporu (E. Demirbaş, 2022)

Ürünün Cinsi: Kolan dokuma

İncelenme Tarihi: 01. 06. 2021

Bulunduğu Yer: Gercebahşiş köyü

Dokuma Yılı: 1980

Bugünkü Durumu: Kullanılabilir

Ürünün Boyutları (En x Boy): 4 cm x 4,32 m

Saçak Durumu ve Boyu: İyi, 67 cm

Kullanılan Araçlar: Tezgâh, kılıç, seren, gücü çubuğu, makas

Kullanılan Gereçler: Atkı ve çözgüde yün ip

Kullanılan İplik Sayısı: 4 siyah, 4 sarı, 4 yeşil, 7 kınalı sarı, 7 beyaz

Dokuma Tekniği: İki yüzü farklı görünümlü kolan dokuma

Kullanılan Renkler: Kınalı sarı, beyaz, siyah, sarı, yeşil

Kullanım Alanı: Yük taşıma, çeyiz ve diğer kullanım

Motif ve Kompozisyon Özellikleri: İki yüzü de farklı görünümde olan kolanın ön yüzünde kınalı sarı zemin üzerinde beyaz “baklava dilimi” (Şekil 4.7.6) motifli bulunmaktadır. Motifin iki yanında; yeşil, sarı ve siyah çizgilerden oluşan kenar suyu görülmektedir. Aynı renklerden oluşan kenar suyu, dokumanın arka yüzünde de bulunmaktadır. Kenar suyunun

ortasında, beyaz ve kınalı sarıdan oluşan “*keme dişi*” (Şekil 4.7.8) motifi yer almaktadır. Kolanın saçak örgüsü; 2 kınalı sarı, 2 beyaz, 1 yeşil, 1 sarı ve 1 siyahdan oluşan 7 adet ip gurubundan oluşmakta olup saçak örgüsü olarak, “*saç örgüsü (belik)*” (Şekil 4.7.9) yapılmıştır.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Fatma Kerbali

Öğrenim Durumu: Okur-yazar

Mesleği: Ev hanımı ve dokumacı

Adresi: Gercebahşiş köyü

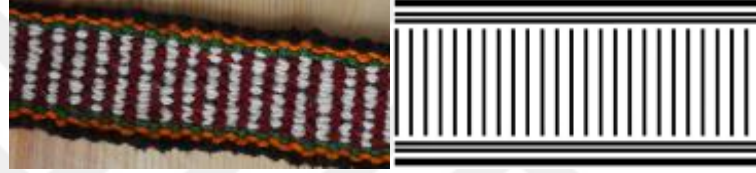
Örnek 3

Şekil 4.7.11. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.12. Kolan Dokuma-Üç Gücü Motifi Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.13. Kolan Dokuma Keme Dişi Motifi Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.14. Kolan Dokuma Saç Örgüsü (Belik) (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.15. Üç Gücü Motifli Kolan Dokumanın Örgü Raporu (E. Demirbaş, 2022)

Ürünün Cinsi: Kolan dokuma

İncelenme Tarihi: 01. 06. 2021

Bulunduğu Yer: Gercebahşiş köyü

Dokuma Yılı: 1980

Bugünkü Durumu: Kullanılabilir

Ürünün Boyutları (En x Boy): 3 cm x 5,15 m

Saçak Durumu ve Boyu: İyi, 68 cm

Kullanılan Araçlar: Tezgâh, kılıç, seren, gücü çubuğu, makas

Kullanılan Gereçler: Atkı ve çözgüde yün ip

Kullanılan İplik Sayısı: 4 siyah, 4 sarı, 4 yeşil, 6 kırmızı, 7 beyaz

Dokuma Tekniği: İki yüzü farklı görünümlü kolan dokuma

Kullanılan Renkler: Siyah, sarı, yeşil, kırmızı, beyaz

Kullanım Alanı: Çeyiz eşyası, hediyelik eşya, çocuk kolanı ve diğer kullanım

Motif ve Kompozisyon Özellikleri: Kolan dokumanın ön yüzünde dıştan içe doğru;

siyah, sarı ve yeşil çizgilerden oluşan kenar suyu bulunmaktadır. Kenar suyunun ortasında, beyaz ve kırmızıdan oluşan “*üç gücü*” (Şekil 4.7.10) motifi kullanılmıştır. Kolanın arka yüzü, ön yüzünde kullanılan kenar suyu ile çevrili olup kenar suyunun içinde kırmızı ve beyazdan “*keme dişi*” (4.7.11) motifi kolan boyunca devam etmektedir. Saçak örgüsünde; 7 guruba ayrılan (2 beyaz, 2 kırmızı, 1 siyah, 1 yeşil ve 1 sarı) çözgü ipleri ile “*saç bağı (belik)*” (Şekil 4.7.12) örgüsü yapılmıştır.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Mümine Filiz

Öğrenim Durumu: Okur-yazar

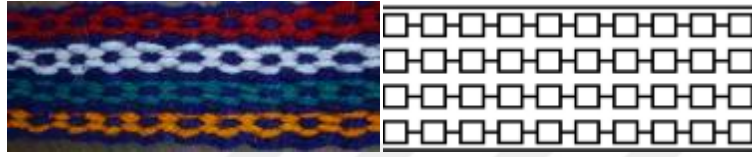
Mesleği: Ev hanımı, dokumacı

Adresi: Gercebahşiş köyü

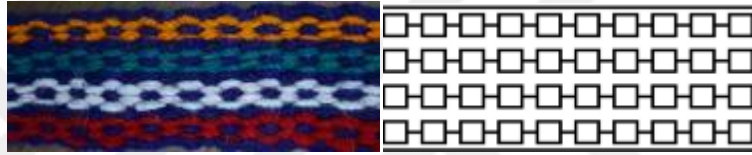
Örnek 4

Şekil 4.7.16. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021)

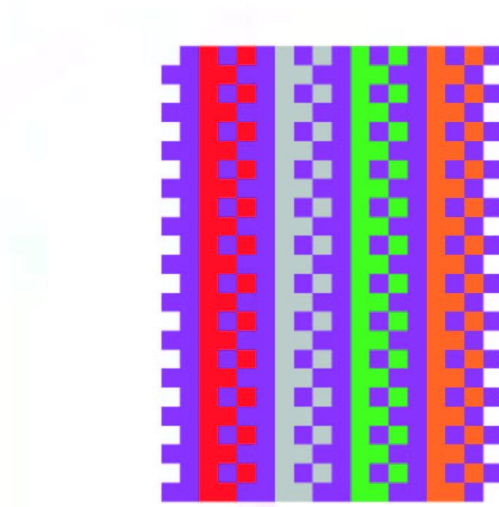
Şekil 4.7.17. Kolan Dokuma-Boncuk Motifi Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.18. Kolan Dokuma-Boncuk Motifi Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.19. Kolan Dokuma Saç Örgüsü (Belik) (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.20. Boncuk Motifli Kolan Dokumanın Örgü Raporu (E. Demirbaş, 2022)

Ürünün Cinsi: Kolan dokuma

İncelenme Tarihi: 01. 06. 2021

Bulunduğu Yer: Gercebahşiş köyü

Dokuma Yılı: 1985

Bugünkü Durumu: Kullanılabilir

Ürünün Boyutları (En x Boy): 5cm x 2,70 m

Saçak Durumu ve Boyu: İyi, 50 cm

Kullanılan Araçlar: Tezgâh, kılıç, seren, gücü çubuğu, makas

Kullanılan Gereçler: Atkı ve çözgüde yün ip

Kullanılan İplik Sayısı: 4 beyaz, 4 kırmızı, 4 yeşil, 4 sarı, 18 mor

Dokuma Tekniği: İki yüzü aynı görünümlü kolan dokuma

Kullanılan Renkler: Mor, kırmızı, beyaz, yeşil ve sarı

Kullanım Alanı: Giyim ve aksesuar, hediyelik, bebek ve çocuklarda, çeyiz eşyası, ve diğer kullanım

Motif ve Kompozisyon Özellikleri: Mor zemin üzerinde; kırmızı, beyaz, yeşil ve sarı ile “*boncuk motifi*” (Şekil 4.7.17) kolan boyunca devam etmektedir. Kolanın arka yüzü, ön yüzü ile aynıdır. Saçak örgüsünde; 3 farklı ip gurubuyla yapılan 10 adet “*saç örgüsü (belik)*” (Şekil 4.7.19) bulunmaktadır.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Mümine Filiz

Öğrenim Durumu: İlköğretim

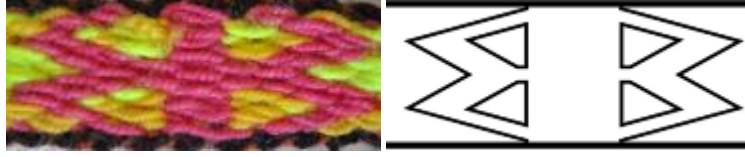
Mesleği: Ev hanımı, dokumacı

Adresi: Gercebahşiş köyü

Örnek 5

Şekil 4.7.21. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021)

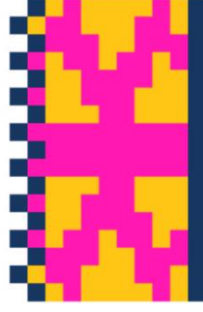
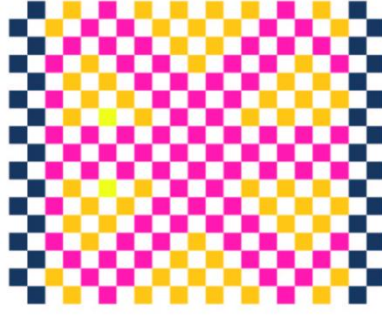
Şekil 4.7.22. Kolan Dokuma-Kurbağacık Motifi Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.23. Kolan Dokuma-Keme Dişi Motifi Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.24. Kolan Dokuma Saç Örgüsü (Belik) (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.25. Kurbağacık Motifli Kolan Dokumanın Örgü Raporu (E. Demirbaş, 2022)

Ürünün Cinsi: Kolan dokuma

İncelenme Tarihi: 03. 06. 2021

Bulunduğu Yer: Gercebahşiş köyü

Dokuma Yılı: 1985

Bugünkü Durumu: Kullanılabilir

Ürünün Boyutları (En x Boy): 4 cm x 4,30 m

Saçak Durumu ve Boyu: İyi, 50cm

Kullanılan Araçlar: Tezgâh, kılıç, seren, gücü çubuğu, makas

Kullanılan Gereçler: Atkı ve çözgüde sentetik ip

Kullanılan İplik Sayısı: 4 siyah, 6 sarı, 9 pembe

Dokuma Tekniği: İki yüzü farklı görünümlü kolan dokuma

Kullanılan Renkler: Siyah,sarı, pembe

Kullanım Alanı: Çocuklar için, yük taşıma ve diğer

Motif ve Kompozisyon Özellikleri: Kolanın ön yüzünde sarı zemin üstünde, pembe “kurbağacık” (Şekil 4.7.22) motifli kullanılıp siyah kenar suyu ile çevrelenmiştir. Kolanın arka

yüzünde de siyah kenar suyu bulunup, pembe ve sarı çizgilerden “*keme dişi*” (Şekil 4.7.23) motifi bulunmaktadır. Kolanın saçak örgüsünde, 5 grup çözgü ipi ile (2 pembe, 2 sarı ve 1 siyah) yapılan “*saç örgüsü (belik)*” (Şekil 4.7.24) yer almaktadır..

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Zemziye Bölükbaşı

Öğrenim Durumu: Okur-yazar

Mesleği: Ev hanımı, dokumacı

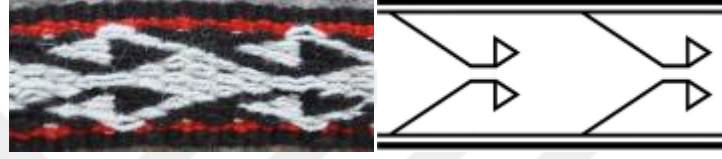
Adresi: Gercebahşış köyü

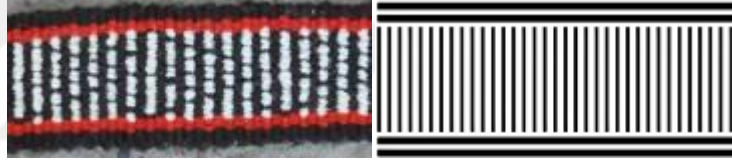
Örnek 6

Şekil 4.7.26. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.27. Kolan Dokuma-Koç Boynuzu Motifi Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.28. Kolan Dokuma-Keme Dişi Motifi Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.29. Kolan Dokuma -Saçak (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.30. Koç boynuzu Motifli Kolan Dokumanın Örgü Raporu (E. Demirbaş, 2022)

Ürünün Cinsi: Kolan dokuma

İncelenme Tarihi: 20. 06. 2021

Bulunduğu Yer: Gercebahşiş köyü

Dokuma Yılı: 1985

Bugünkü Durumu: Kullanılabilir

Ürünün Boyutları (En x Boy): 4 cm x 4,25 m

Saçak Durumu ve Boyu: İyi, 60 cm

Kullanılan Araçlar: Tezgâh, kılıç, seren, gücü çubuğu, makas

Kullanılan Gereçler: Atkı ve çözgüde yün ip

Kullanılan İplik Sayısı: 4 sarı, 14 beyaz, 16 siyah

Dokuma Tekniği: İki yüzü farklı görünümlü kolan dokuma

Kullanılan Renkler: Siyah, beyaz, kınalı sarı

Kullanım Alanı: Kefen bohçası, cenaze kolanı, yük taşıma ve diğer

Motif ve Kompozisyon Özellikleri: İki yüzü farklı görünümde olan kolan

dokumanın, her iki yüzünde de siyah ve kınalı sarıdan kenar suyu bulunmaktadır. Ön yüzünde bulunan kenar suyu içerisinde beyaz zemin üzerinde siyah “*koç boynuzu*” (Şekil 4.7.22) motifi görülmektedir. Kolanın arka yüzünde bulunan kenar suyu içerisinde siyah ve beyaz çizgiler “*keme dişi*” (Şekil 4.7.28) motifini oluşturmaktadır. Saçak payında her hangi bir örgü tekniği kullanılmayıp, 2 siyah, 2 beyaz ve 1 kınalı sarıdan oluşan ip grupları, kıvrım (Şekil 4.7.29) yapılmıştır.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Makbule Bölükbaşı

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleği: Ev hanımı, dokumacı

Adresi: Gercebahşiş köyü

Örnek 7

Şekil 4.7.31. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021)

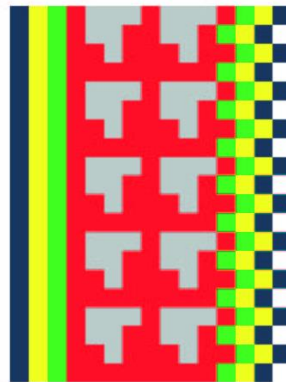
Şekil 4.7.32. Kolan Dokuma-Kuş Motifi Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.33. Kolan Dokuma-Kuş Motifi Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.34. Kolan Dokuma Saç Örgüsü (Belik) (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.35. Kuş Motifli Kolan Dokumanın Örgü Raporu (E. Demirbaş, 2022)

Ürünün Cinsi: Kolan dokuma

İncelenme Tarihi: 22. 06. 2021

Bulunduğu Yer: Güneybahşiş köyü

Dokuma Yılı: 1980

Bugünkü Durumu: Kullanılabilir

Ürünün Boyutları (En x Boy): 3 cm x 4,15 m

Saçak Durumu ve Boyu: İyi, 68 cm

Kullanılan Araçlar: Tezgâh, kılıç, seren, gücü çubuğu, makas

Kullanılan Gereçler: Atkı ve çözgüde yün ip

Kullanılan İplik Sayısı: 4 siyah, 4 sarı, 4 yeşil, 6 beyaz, 8 kırmızı

Dokuma Tekniği: İki yüzü aynı görünümlü kolan dokuma

Kullanılan Renkler: Kırmızı, beyaz, sarı, yeşil, siyah

Kullanım Alanı: Hediyelik eşya, çocuklar için, çeyizlik ve yük taşıma

Motif ve Kompozisyon Özellikleri: İki yüzü aynı olan kolan dokumanın ön ve arka yüzünde dıştan içe doğru siyah, sarı ve yeşil kenar suyu bulunmaktadır. Kenar suyu içerisinde kırmızı zemin üstünde beyaz “kuş” (Şekil 4.7.32) motifi yer almaktadır. Saçak örgüsünde; 2 beyaz 2 kırmızı, 1 yeşil, 1 sarı ve 1 siyahtan oluşan ip grubu ile “saç örgüsü (belik)” görülmektedir (Şekil 4.7.34). Daha sonra örgü ikiye ayrılıp beyaz, siyah ve yeşil ile ayrı kırmızı, sarı ve beyaz ile ayrı olmak üzere tekrar saç örgüsü yapılmıştır.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Ayşe Deniz

Öğrenim Durumu: İlköğretim

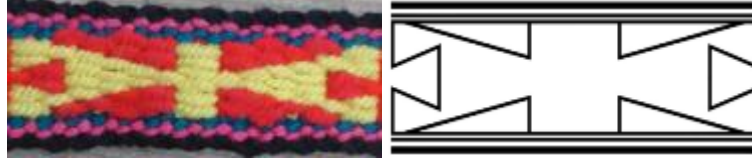
Mesleği: Ev hanımı, dokumacı

Adresi: Güneybahşiş köyü

Örnek 8

Şekil 4.7.36. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021)

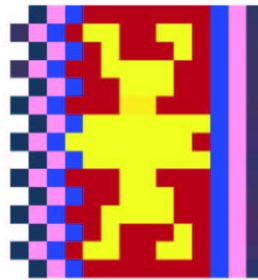
Şekil 4.7.37. Kolan Dokuma-Güznü Motifi Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.38. Kolan Dokuma-Keme Dişi Motifi Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.39. Kolan Dokuma Saç Örgüsü (Belik) (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.40. Güznü Motifli Kolanın Örgü Raporu (E. Demirbaş, 2022)

Ürünün Cinsi: Kolan dokuma

İncelenme Tarihi: 20. 06. 2021

Bulunduğu Yer: Güneybahşiş köyü

Dokuma Yılı: 1980

Bugünkü Durumu: Kullanılabilir

Ürünün Boyutları (En x Boy): 3 cm x 4,22 m

Saçak Durumu ve Boyu: İyi, 58 cm

Kullanılan Araçlar: Tezgâh, kılıç, seren, gücü çubuğu, makas

Kullanılan Gereçler: Atkı ve çözgüde orlon ip

Kullanılan İplik Sayısı: 4 siyah, 4 pembe, 4 mavi, 7 turuncu, 8 sarı

Dokuma Tekniği: İki yüzü farklı görünümlü kolan dokuma

Kullanılan Renkler: Siyah, pembe, mavi, turuncu ve sarı

Kullanım Alanı: Hediyelik eşya, çeyiz, yük taşıma ve diğer

Motif ve Kompozisyon Özellikleri: Kolanın iki yüzünde dıştan içe doğru siyah, pembe ve maviden kenar suyu yer almaktadır. Ön yüzünde kenar suyu içerisinde turuncu zemin üstünde sarı “güznü” (Şekil 4.7.37) motifi bulunmakta olup arka yüzünde kenar suyu içerisinde turuncu ve sarıdan “keme dışı” (Şekil 4.7.38) motifi görülmektedir. Kolanın saçak örgüsünde; 2 turuncu, 2 sarı, 1 mavi, 1 pembe ve 1 siyah ip grubu ile saç “örgüsü (belik)” (Şekil 4.7.39) yapılmıştır.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Cennet Aysabar

Öğrenim Durumu: İlköğretim

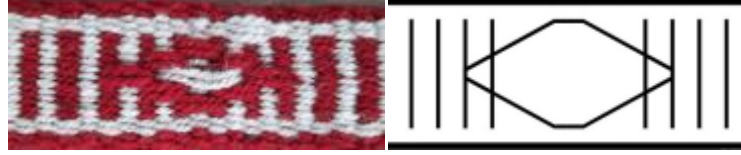
Mesleği: Ev hanımı, dokumacı

Adresi: Güneybahşiş köyü

Örnek 9

Şekil 4.7.41. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021)

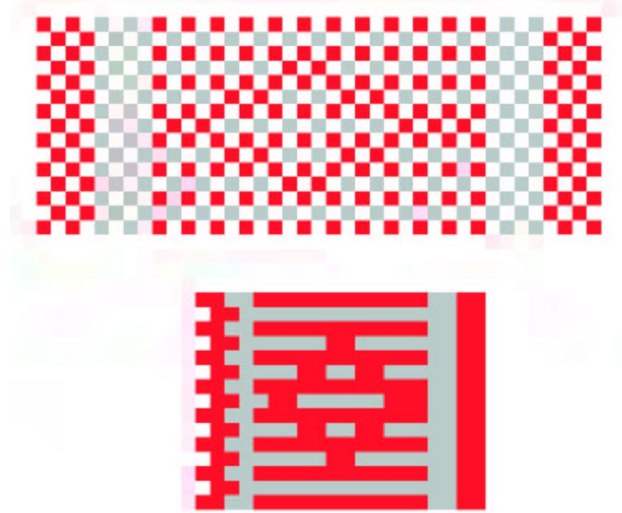
Şekil 4.7.42. Kolan Dokuma-Aynalı Motifi Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.43. Kolan Dokuma Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.44. Kolan Dokuma Topak Örümleri (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.45. Aynalı Motifli Kolan Dokuma Örgü Raporu (E. Demirbaş, 2022)

Ürünün Cinsi: Kolan Dokuma

İncelenme Tarihi: 24. 06. 2021

Bulunduğu Yer: Güneybahşi köyü

Dokuma Yılı: 1985

Bugünkü Durumu: Kullanılabilir

Ürünün Boyutları (En x Boy): 4 cm x 4,30 m

Saçak Durumu ve Boyu: İyi, 60 cm

Kullanılan Araçlar: Tezgâh, kılıç, seren, gücü çubuğu, makas

Kullanılan Gereçler: Atkı ve çözgüde yün ip

Kullanılan İplik Sayısı: 15 beyaz, 16 kırmızı

Dokuma Tekniği: İki yüzü farklı görünümlü kolan dokuma

Kullanılan Renkler: Kırmızı, beyaz

Kullanım Alanı: Hediyelik eşya, çeyiz, yük ve diğer

Motif ve Kompozisyon Özellikleri: Kolan her iki yüzünde kırmızı kenar suyu bulunmakta olup ön yüzünde beyaz zemin üzerinde kırmızı “*aynalı*” (Şekil 4.7.42) motifi bulunmaktadır. Kolanın arka yüzünde kırmızı kenar suyu içerisinde, beyaz zemin üzerinde kırmızı yatay çizgiler bulunmakta olup bu çizgilerin 3 tanesi birbirine bağlı şekilde görülmektedir (Şekil 4.7.43). Saçak örgüsü 2 gruba ayrılmış ve her grupta 2 beyaz ve 2 kırmızı ip grubu oluşturulmuştur. Bu ip grupları ile “*topak örüm*” (Şekil 4.7.44) yapılmıştır. Ayrıca saçak örgüsü ponponlarla süslenmiştir (Şekil 4.7.44).

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Havva Deniz

Öğrenim Durumu: İlköğretim

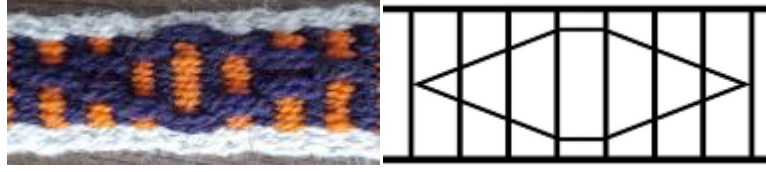
Mesleği: Ev hanımı, dokumacı

Adresi: Güneybahşiş köyü

Örnek 10

Şekil 4.7.46. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021)

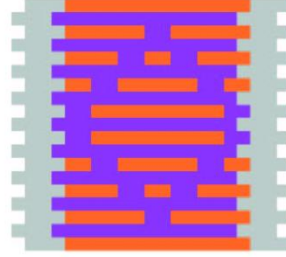
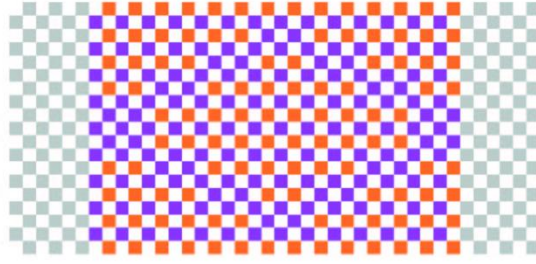
Şekil 4.7.47. Kolan Dokuma- Geometrik Bezeme Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.48. Kolan Dokuma- Keme Dişi Motifi Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.49. Kolan Dokuma Saç Örgüsü (Belik) (E. Demirbaş)

Şekil 4.7.50. Kolan Dokuma Örgü Raporu (E. Demirbaş, 2022)

Ürünün Cinsi: Kolan Dokuma

İncelenme Tarihi: 24. 06. 2021

Bulunduğu Yer: Güneybahşış köyü

Dokuma Yılı: 1985

Bugünkü Durumu: Kullanılabilir

Ürünün Boyutları (En x Boy): 3 cm x 4,05 m

Saçak Durumu ve Boyu: İyi, 60 cm

Kullanılan Araçlar: Tezgâh, kılıç, seren, gücü çubuğu, makas

Kullanılan Gereçler: Atkı ve çözgüde yün ip

Kullanılan İplik Sayısı: 6 beyaz, 14 sarı, 14 mor

Dokuma Tekniği: İki yüzü farklı görünümlü kolan dokuma

Kullanılan Renkler: Mor, beyaz ve sarı

Kullanım Alanı: Hediyelik eşya, çeyiz, ve diğer

Motif ve Kompozisyon Özellikleri: Kolan dokumanın ön ve arka yüzeyinde beyaz kenar suyu ile mor ve sarıdan “keme dişi” motifi bulunmaktadır. Kolanın ön yüzeyinde kenar suyu içerisinde bulunan keme dişi motifi dokumanın zeminini oluşturmakta ve zemin

üzerinde, mor geometrik bezeme bulunmaktadır (Şekil 4.7.47). Kolanın arka yüzeyinde, motif kolan boyunca devam etmektedir. Kolanın saçağı, 4 gruba ayrılmış olan iplerle saç “örgüsü (belik)” (Şekil 4.7.49) yapılmıştır.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Fatma Deniz

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleği: Ev hanımı, dokumacı

Adresi: Güneybahşış köyü

Örnek 11

Şekil 4.7.51. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021)

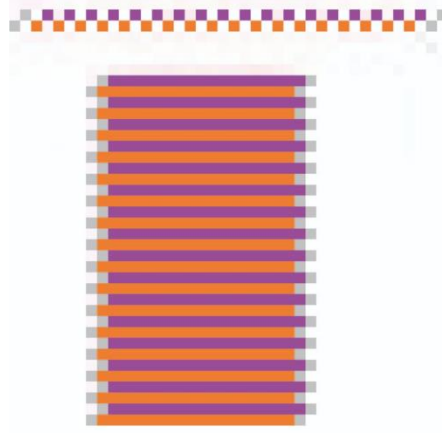
Şekil 4.7.52. Kolan Dokuma-Keme Dişi Motifi Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.53. Kolan Dokuma- Keme Dişi Motifi Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.54. Kolan Dokuma Topak Örümleri (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.55. Keme dişi motifli kolan kolan dokumanın örgü raporu

Ürünün Cinsi: Kolan dokuma

İncelenme Tarihi: 24. 06. 2021

Bulunduğu Yer: Güneybahşiş köyü

Dokuma Yılı: 1990

Bugünkü Durumu: Kullanılabilir

Ürünün Boyutları (En x Boy): 4 cm x 2,65 m

Saçak Durumu ve Boyu: İyi, 52 cm

Kullanılan Araçlar: Tezgâh, kılıç, seren, gücü çubuğu, makas

Kullanılan Gereçler: Atkı ve çözgüde yün ip

Kullanılan İplik Sayısı: 4 beyaz, 18 mor, 18 sarı

Dokuma Tekniği: İki yüzü aynı görünümlü kolan dokuma

Kullanılan Renkler: Beyaz, sarı ve mor

Kullanım Alanı: Hediyelik eşya, çocuk kolanı, çeyiz, yük taşıma ve diğer

Motif ve Kompozisyon Özellikleri: İki yüzü de aynı olan kolanın iki yüzünde de beyaz kenar suyu görülmektedir. Kenar suyu içerisinde, sarı ve mordan “*keme dişi*” (Şekil 4.7.52 ve Şekil 4.7.53) motifli bulunmaktadır. Kolanın saçak örgüsü kısmı iki gruba ayrılıp “*topak örüm*” (Şekil 4.7.54) yapılmıştır.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Esmehan Deniz

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleği: Ev hanımı, dokumacı

Adresi: Güneybahşış köyü

Örnek 12

Şekil 4.7.56. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021)

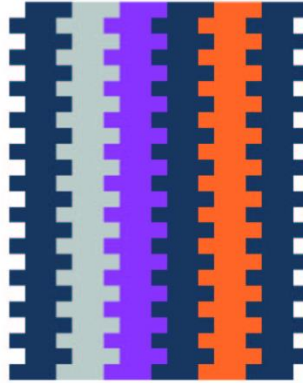
Şekil 4.7.57. Kolan Dokuma Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.58. Kolan Dokuma Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.59. Kolan Dokuma Saç Örgüsü (Belik) (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.60. 6 Adet Dikey Çizgiden Oluşan Kolan Dokumanın Örgü Raporu (E. Demirbaş, 2022)

Ürünün Cinsi: Kolan dokuma

İncelenme Tarihi: 02. 07. 2021

Bulunduğu Yer: Güneybahşiş köyü

Dokuma Yılı: 1990

Bugünkü Durumu: Kullanılabilir

Ürünün Boyutları (En x Boy): 4 cm x 5,30 m

Saçak Durumu ve Boyu: İyi, 65 cm

Kullanılan Araçlar: Tezgâh, kılıç, seren, gücü çubuğu, makas

Kullanılan Gereçler: Atkı ve çözgüde yün ip

Kullanılan İplik Sayısı: 3 beyaz, 3 mor, 3 sarı, 9 siyah

Dokuma Tekniği: İki yüzü aynı görünümlü kolan dokuma

Kullanılan Renkler: Siyah, beyaz, mor ve sarı

Kullanım Alanı: Hediyelik eşya, çeyiz, yük taşıma ve diğer

Motif ve Kompozisyon Özellikleri: İki yüzü de aynı olan kolan dokuma altı adet (dik) düz çizgiden oluşmaktadır (Şekil 4.7.56 ve Şekil 4.7.57). Çizgiler; siyah, beyaz, mor, siyah, sarı ve siyah şeklinde dizilimle tamamlanmıştır. Kolanın saçak örgüsünde “*saç bağı (belik)*” (Şekil 4.7.59) yapılmıştır.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Türkan Kerbali

Öğrenim Durumu: İlköğretim

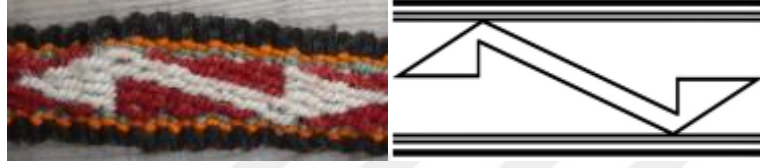
Mesleği: Ev hanımı, dokumacı

Adresi: Güneybahşiş köyü

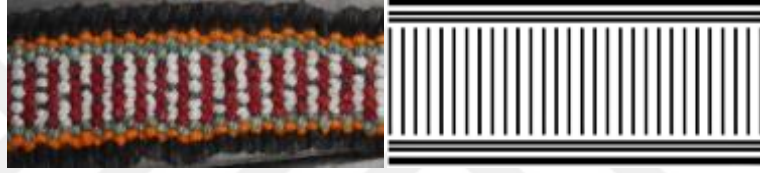
Örnek 13

Şekil 4.7.61. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021)

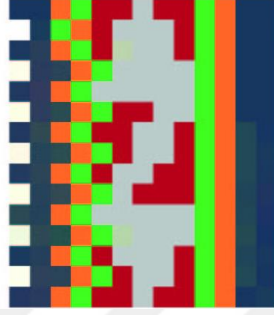
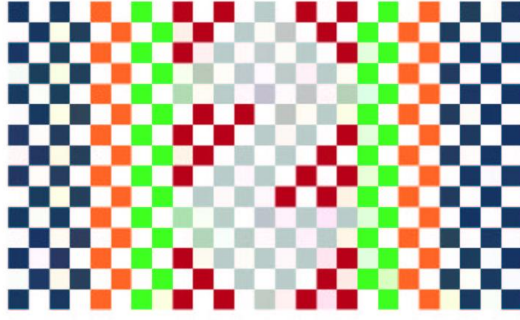
Şekil 4.7.62. Kolan Dokuma-Yaybaşı Motifi Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.63. Kolan Dokuma-Keme Dişi Motifi Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.64. Kolan Dokum Topak Örümleri (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.65. Yaybaşı Motifli Kolan Dokumanın Örgü Raporu (E. Demirbaş, 2022)

Ürünün Cinsi: Kolan dokuma

İncelenme Tarihi: 22. 07. 2021

Bulunduğu Yer: Karalarbahşiş köyü

Dokuma Yılı: 1975

Bugünkü Durumu: Kullanılabilir

Ürünün Boyutları (En x Boy): 4 cm x 4,32 m

Saçak Durumu ve Boyu: İyi, 53 cm

Kullanılan Araçlar: Tezgâh, kılıç, seren, gücü çubuğu, makas

Kullanılan Gereçler: Atkı ve çözgüde yün ip

Kullanılan İplik Sayısı: 2 sarı, 2 yeşil, 3 beyaz, 4 siyah, 6 kırmızı

Dokuma Tekniği: İki yüzü farklı görünümlü kolan dokuma

Kullanılan Renkler: Siyah, sarı, yeşil, kırmızı ve beyaz

Kullanım Alanı: Kefen bohçası eşyası, cenaze kolanı, yük taşıma ve diğer

Motif ve Kompozisyon Özellikleri:

Kaynak Kişi Künyesi: İki yüzü de farklı görünöme sahip olan kolanın her iki yüzünde de dıştan içe doğru siyah, sarı ve yeşil kenar suyu bulunmaktadır. Ön yüzün kenar suyu içerisinde, kırmızı zemin üzerinde beyaz “*yaybaşı*” (Şekil 4.7.62) motifi; arka yüzün kenar suyu içerisinde kırmızı ve beyazdan oluşan “*keme dışı*” (Şekil 4.7.63) motifi yer almaktadır. Kolan dokumanın saçak örgüsünde “*topak örüm*”(Şekil 4.7.64) yapılmıştır.

Adı Soyadı: Naciye Bölükbaşı

Öğrenim Durumu: Okur-yazar

Mesleği: Ev hanımı, dokumacı

Adresi: Karalarbahşış köyü

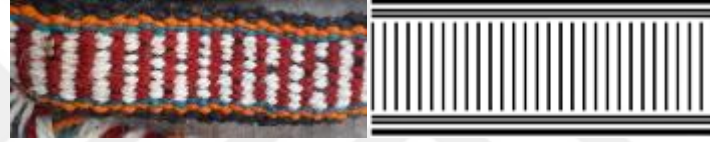
Örnek 14

Şekil 4.7.66. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.67. Kolan Dokuma-Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.68. Kolan Dokuma-Keme Dişi Motifi Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.69. Kolan Dokum Saç Örgüsü (belik) (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.70. Kolan Dokumanın Örgü Raporu (E.Demirbaş, 2022)

Ürünün Cinsi: Kolan Dokuma

İncelenme Tarihi: 22. 07. 2021

Bulunduğu Yer: Karalarbahşiş köyü

Dokuma Yılı: 1975

Bugünkü Durumu: Kullanılabilir

Ürünün Boyutları (En x Boy): 4 cm x 4,10 m

Saçak Durumu ve Boyu: İyi, 40 cm

Kullanılan Araçlar: Tezgâh, kılıç, seren, gücü çubuğu, makas

Kullanılan Gereçler: Atkı ve çözgüde yün ip

Kullanılan İplik Sayısı: 3 beyaz, 4 yeşil, 4 sarı, 4 siyah, 6 kırmızı

Dokuma Tekniği: İki yüzü farklı görünümlü kolan dokuma

Kullanılan Renkler: Siyah, sarı, yeşil, kırmızı, beyaz

Kullanım Alanı: Çeyizlik, hediyelik eşya ve diğer

Motif ve Kompozisyon Özellikleri: İki yüzü de farklı görünümde olan kolanın iki yüzünde siyah, sarı ve yeşil kenar suyu bulunmaktadır. Ön yüzün kenar suyu içerisinde

kırmızı zemin üzerinde beyaz bir motif (Şekil 4.7.67) bulunmakta olup yörede bu motifle ilgili bir bilgiye ulaşılamamıştır. Arka yüzünde ise kenar suyu içerisinde “*keme dişi*” (Şekil 4.7.68) motifi yer almaktadır. Saçak örgüsünde saç “*örgüsü (belik)*” (Şekil 4.7.69) yapılmıştır.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Sevim Bölükbaşı

Öğrenim Durumu: okur-yazar

Mesleği: Ev hanımı, dokumacı

Adresi: Karalarbahşiş köyü

Örnek 15

Şekil 4.7.71. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.72. Kolan Dokuma-Su Motifi Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.73. Kolan Dokuma-Su Motifi Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.74. Kolan Dokuma Topak Örümleri (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.75. Su Motifli Kolan Dokumanın Örgü Raporu (E. Demirbaş, 2022)

Ürünün Cinsi: Kolan dokuma

İncelenme Tarihi: 05. 07. 2021

Bulunduğu Yer: Karalarbahşiş köyü

Dokuma Yılı: 1980

Bugünkü Durumu: Kullanılabilir

Ürünün Boyutları (En x Boy): 4 cm x 3,35m

Saçak Durumu ve Boyu: İyi, 32 cm

Kullanılan Araçlar: Tezgâh, kılıç, seren, gücü çubuğu, makas

Kullanılan Gereçler: Atkı ve çözgüde yün ip

Kullanılan İplik Sayısı: 10 siyah, 12 beyaz

Dokuma Tekniği: İki yüzü aynı görünümlü kolan dokuma

Kullanılan Renkler: Beyaz (akça) ve siyah (iki renk de doğal)

Kullanım Alanı: Yük taşıma, çuval kulpu, hayvanlar için ve diğer kullanım

Motif ve Kompozisyon Özellikleri: İki yüzü de aynı olan kolan dokumada siyah (doğal) kenar suyu içerisinde beyaz (akça) zemin bulunmaktadır. Zemin ortasında siyah (doğal) renkten “su” (Şekil 4.7.72 ve 4.7.73) motifi vardır. Saçak örgüsünde “*topak örüm*” (4.7.74) uygulanmıştır.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Tütme Kerbali

Öğrenim Durumu: İlköğretim

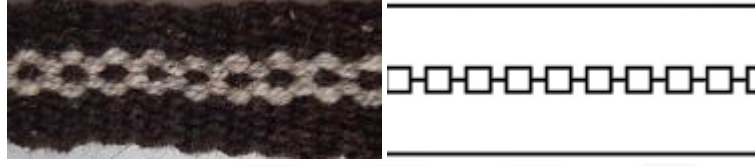
Mesleği: Ev hanımı, dokumacı

Adresi: Karalarbahşiş köyü

Örnek 16

Şekil 4.7.76. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021)

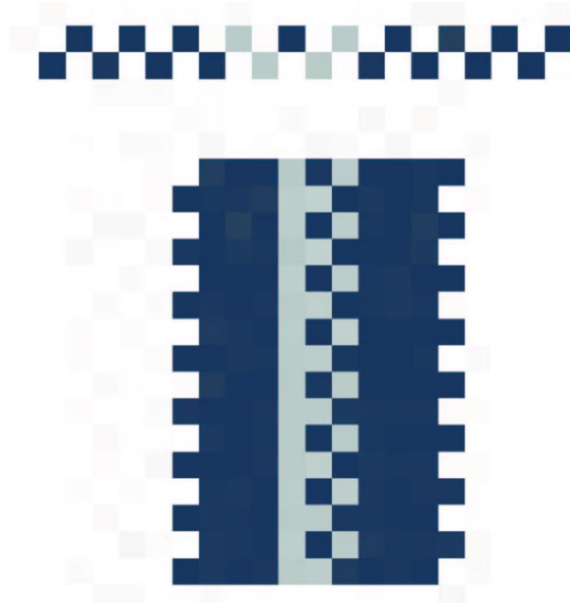
Şekil 4.7.77. Kolan Dokuma-Boncuk Motifi Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.78. Kolan Dokuma-Boncuk Motifi Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.79. Kolan Dokuma Saç Örgüsü (Belik) (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.80. Su Motifli Kolan Dokumanın Örgü Raporu (E. Demirbaş, 2022)

Ürünün Cinsi: Kolan dokuma

İncelenme Tarihi: 05. 07. 2021

Bulunduğu Yer: Karalarbahşiş köyü

Dokuma Yılı: 1980

Bugünkü Durumu: Kullanılabilir

Ürünün Boyutları (En x Boy): 3 cm x 3,50 m

Saçak Durumu ve Boyu: İyi, 28 cm

Kullanılan Araçlar: Tezgâh, kılıç, seren, gücü çubuğu, makas

Kullanılan Gereçler: Atkı ve çözgüde yün ip

Kullanılan İplik Sayısı: 4 beyaz, 16 siyah

Dokuma Tekniği: İki yüzü aynı görünümlü kolan dokuma

Kullanılan Renkler: Beyaz (akça) ve siyah (doğal)

Kullanım Alanı: Yük taşıma, çuval kulpu, hayvanlar için ve diğer kullanım

Motif ve Kompozisyon Özellikleri:İki yüzü de aynı olan kolan dokuma siyah zeminde dokunup, zemin ortasında beyaz (akça) “*boncuk*” (Şekil 4.7.77 ve Şekil 4.7.78) motifi bulunmaktadır. Saçak örgüsü ikiye ayrılmış ve “*saç örgüsü (belik)*” (Şekil 4.7.79) yapılmıştır.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Şerife Erdeliğ

Öğrenim Durumu: İlköğretim

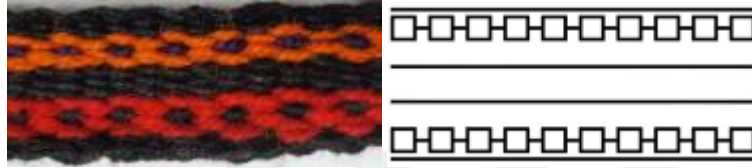
Mesleği: Ev hanımı, dokumacı

Adresi: Karalarbahşiş köyü

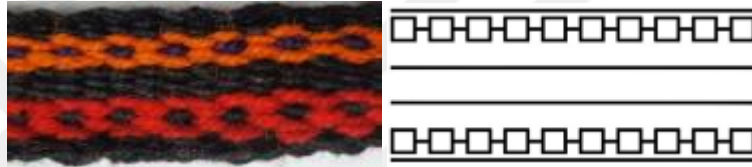
Örnek 17

Şekil 4.7.81. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021)

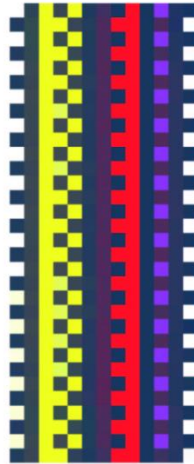
Şekil 4.7.82. Kolan Dokuma-Boncuk Motifi Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.83. Kolan Dokuma-Boncuk Motifi Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.84. Kolan Dokuma Topak Örümlü (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.85. Boncuk Motifli Kolan Dokumanın Örgü Raporu (E. Demirbaş, 2022)

Ürünün Cinsi: Kolan Dokuma

İncelenme Tarihi: 05. 07. 2021

Bulunduğu Yer: Karalarbahşiş köyü

Dokuma Yılı: 1985

Bugünkü Durumu: Kullanılabilir

Ürünün Boyutları (En x Boy): 4 cm x 4,22 m

Saçak Durumu ve Boyu: İyi, 47 cm

Kullanılan Araçlar: Tezgâh, kılıç, seren, gücü çubuğu, makas

Kullanılan Gereçler: Atkı ve çözgüde yün ip

Kullanılan İplik Sayısı: 1 mor, 3 kınalı sarı, 4 sarı, 15 siyah

Dokuma Tekniği: İki yüzü aynı görünümlü kolan dokuma

Kullanılan Renklerler: Siyah, sarı, kınalı sarı ve mor

Kullanım Alanı: Çeyiz eşyası, çocuk kolanı, giyim ve aksesuar, diğer kullanım

Motif ve Kompozisyon Özellikleri: İki yüzü de aynı olan kolanın zemini siyah olup, siyah zemin üzerine, kınalı sarı ve sarı renkte “*boncuk*” (Şekil 4.7.82 ve Şekil 4.7.83) motifi uygulanmıştır. Kınalı sarı olan motifin içi siyah, sarı motifin içi mor olup kolanın iki yüzeyinde de aynı desen-motif ilişkisi bulunmaktadır. Kolanın saçak örgüsünde ikiye ayrılan ip grubu ile “*topak örüm*” (Şekil 4.7.84) yapılmıştır.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Sevim Aysabar

Öğrenim Durumu: İlköğretim

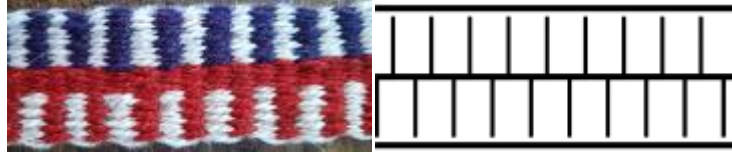
Mesleği: Ev hanımı, dokumacı

Adresi: Karalarbahşiş köyü

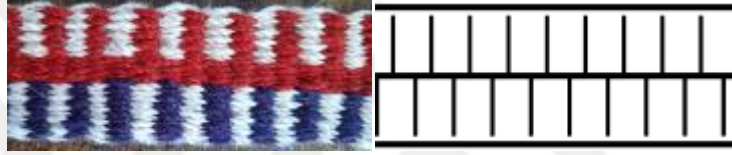
Örnek 18

Şekil 4.7.86. Kolan Dokumanının Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021)

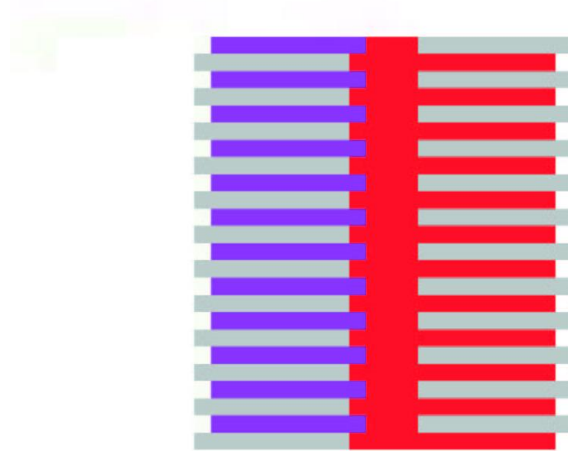
Şekil 4.7.87. Kolan Dokuma-Bıçkı Motifi Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.88. Kolan Dokuma-Bıçkı Motifi Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.89. Kolan Dokuma Saç Örgüsü (Belik) (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.90. Bıçkı Motifli Kolan Dokumanının Örgü Raporu (E. Demirbaş, 2022)

Ürünün Cinsi: Kolan Dokuma

İncelenme Tarihi: 02. 07. 2021

Bulunduğu Yer: Karalarbahşiş köyü

Dokuma Yılı: 1990

Bugünkü Durumu: Kullanılabilir

Ürünün Boyutları (En x Boy): 3,35 cm x 4,m

Saçak Durumu ve Boyu: İyi, 55 cm

Kullanılan Araçlar: Tezgâh, kılıç, seren, gücü çubuğu, makas

Kullanılan Gereçler: Atkı ve çözgüde yün ip

Kullanılan İplik Sayısı: 9 mor, 15 kırmızı, 18 beyaz

Dokuma Tekniği: İki yüzü aynı görünümlü kolan dokuma

Kullanılan Renkler: Mor, beyaz ve kırmızı

Kullanım Alanı: Hediyelik eşya, çocuk kolanı, çeyiz, yük taşıma ve diğer

Motif ve Kompozisyon Özellikleri: Kolanın iki yüzünde de beyaz zemin üzerinde kırmızı “*bıçkı motif*” (Şekil 4.7.87 ve Şekil 4.7.88) kullanılmıştır. Saçak örgüsünde 5 grup ip ile “*saç bağı (belik)*” (4.7.89) yapılmıştır.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Nazlı Tunç

Öğrenim Durumu: İlköğretim

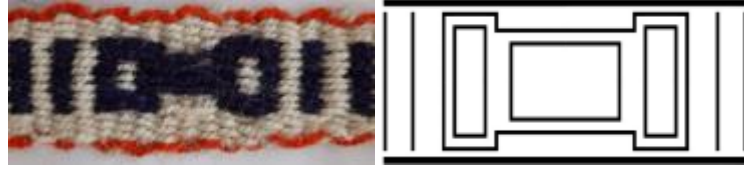
Mesleği: Ev hanımı, dokumacı

Adresi: Karalarbahşiş köyü

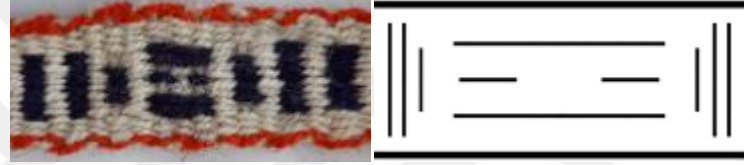
Örnek 19

Şekil 4.7.91. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021)

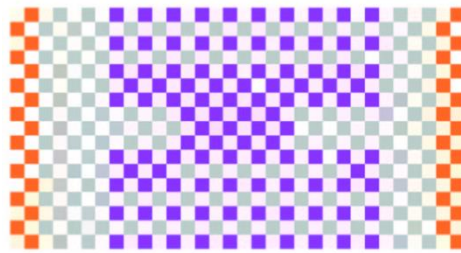
Şekil 4.7.92. Kolan Dokuma-Küpe Motifi Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.93. Kolan Dokuma-Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.94. Kolan Dokuma Saç Örgüsü(belik) (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.95. Küpe Motifli Kolan Dokumanın Örgü Raporu (E. Demirbaş, 2022)

Ürünün Cinsi: Kolan dokuma

İncelenme Tarihi: 10. 07. 2021

Bulunduğu Yer: Karalarbahşiş köyü

Dokuma Yılı: 1990

Bugünkü Durumu: Kullanılabilir

Ürünün Boyutları (En x Boy): 3 cm x 2,20 m

Saçak Durumu ve Boyu: İyi, 20 cm

Kullanılan Araçlar: Tezgâh, kılıç, seren, gücü çubuğu, makas

Kullanılan Gereçler: Atkı ve çözgüde yün ip

Kullanılan İplik Sayısı: 4 sarı, 10 mor, 18 beyaz

Dokuma Tekniği: İki yüzü farklı görünümlü kolan dokuma

Kullanılan Renkler: Sarı, beyaz ve mor

Kullanım Alanı: Çocuk kolanı, hediyelik ve diğer

Motif ve Kompozisyon Özellikleri: Kolanın iki yüzünde de sarı kenar suyu bulunmakta ve ön yüzünde beyaz zemin üzerinde mor “küpe” (Şekil 4.7.92) motifi yer almaktadır. Arka yüzünde ise ön yüzeyinde bulunan küpe motifinin tersinden kaynaklanan kesikli, düz, yassı veya dikine yönde paralel mor çizgiler (Şekil 4.7.93) bulunmaktadır. Saçak örgüsünde, üç ip grubuna ayrılan saç “örgüsü (belik)” (Şekil 4.7.94) uygulanmaktadır.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Zekiye Erdeliğ

Öğrenim Durumu: İlköğretim

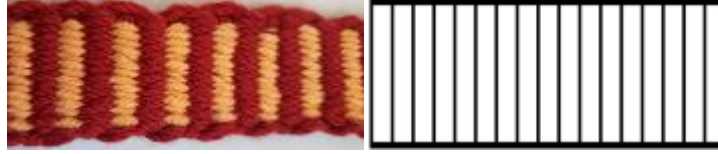
Mesleği: Ev hanımı, dokumacı

Adresi: Anamur Merkez

Örnek 20

Şekil 4.7.96. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.97. Kolan Dokuma-Keme Dişi Motifi Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.98. Kolan Dokuma- Keme Dişi Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.99. Kolan Dokuma Topak Örümleri (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.100. Keme Dişi Motifli Kolan Dokumanın Örgü Raporu (E. Demirbaş, 2022)

Ürünün Cinsi: Kolan dokuma

İncelenme Tarihi: 02. 07. 2021

Bulunduğu Yer: Karalarbahşiş köyü

Dokuma Yılı: 1995

Bugünkü Durumu: Kullanılabilir

Ürünün Boyutları (En x Boy): 3 cm x 3m

Saçak Durumu ve Boyu: İyi, 30cm

Kullanılan Araçlar: Tezgâh, kılıç, seren, gücü çubuğu, makas

Kullanılan Gereçler: Atkı ve çözgüde sentetik ip

Kullanılan İplik Sayısı: 13 sarı, 18 kırmızı

Dokuma Tekniği: İki yüzü aynı görünümlü kolan dokuma

Kullanılan Renkler: Sarı ve kırmızı

Kullanım Alanı: Çocuk kolanı, çeyiz eşyası, hediyelik eşya, diğer

Motif ve Kompozisyon Özellikleri: İki yüzü de aynı olan kolanda kırmızı kenar suyu içerisinde sarı ve kırmızı “*keme dişi*” (Şekil 4.7.97 ve Şekil 4.7.98) motifi bulunmaktadır. Saçak örgüsü ikiye ayrılmış ve iki grupta da “*topak örüm*” (Şekil 4.7.99) uygulanmıştır.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Esmâ Bilmez

Öğrenim Durumu: Okur-yazar

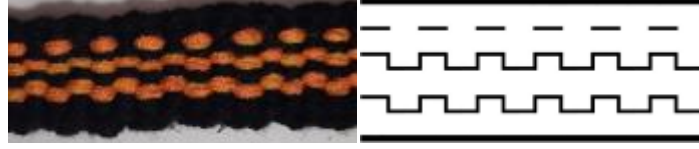
Mesleği: Ev hanımı, dokumacı

Adresi: Karalarbahşiş köyü

Örnek 21

Şekil 4.7.101. Kolan Dokumanın Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.102. Kolan Dokuma-Ön Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.103. Kolan Dokuma-Arka Yüzü ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.104. Kolan Dokuma Topak Örüm (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.105. Kolan Dokumanın Örgü Raporu (E. Demirbaş, 2022)

Ürünün Cinsi: Kolan dokuma

İncelenme Tarihi: 05. 07. 2021

Bulunduğu Yer: Karalarbahşiş köyü

Dokuma Yılı: 2005

Bugünkü Durumu: Kullanılabilir

Ürünün Boyutları (En x Boy): 3 cm x 2,80 m

Saçak Durumu ve Boyu: İyi, 23 cm

Kullanılan Araçlar: Tezgâh, kılıç, seren, gücü çubuğu, makas

Kullanılan Gereçler: Atkı ve çözgüde orlon ip

Kullanılan İplik Sayısı: 5 turuncu, 17 siyah

Dokuma Tekniği: İki yüzü aynı görünümlü kolan dokuma

Kullanılan Renkler: Siyah ve turuncu

Kullanım Alanı: Hediye eşyası, çocuk kolanı, aksesuar ve diğer kullanım

Motif ve Kompozisyon Özellikleri:İki yüzü de aynı olan kolan deseni, siyah zemin üzerinde turuncu kesikli ve devamlı çizgilerden (Şekil 4.7.102 ve Şekil 4.7.103) oluşmaktadır. İki yüzü de aynı olan kolanın saçağı, iki gruba ayrılmış (her grupta 2 siyah 2 turuncu ip) ve “*topak örüm*” (Şekil 4.7.104) yapılmıştır.

Kaynak Kişi Künyesi: Nafiye Tunç

Adı Soyadı: Nafiye Tunç

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleği: Ev hanımı, dokumacı

Adresi: Karalarbahşiş köyü

Örnek 22

Şekil 4.7.106. Çarpana Dokuma Genel Görünümü (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.107. Çarpana Dokuma Ön Yüzü Göz ve Kelebek Motifi ve Yüzey Şeması (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.108. Çarpana Dokuma Arka Yüzü (E. Demirbaş, 2021)

Şekil 4.7.109. Saçak Örgüsü Topak Örümleri (E. Demirbaş, 2021)

Ürünün Cinsi: Çarpana dokuma

İncelenme Tarihi: 22. 07. 2021

Bulunduğu Yer: Karalarbahşiş köyü

Dokuma Yılı: -

Bugünkü Durumu: Kullanılabilir

Ürünün Boyutları (En x Boy): 4 cm x 3,50 m

Saçak Durumu ve Boyu: İyi, 18 cm

Kullanılan Araçlar: -

Kullanılan Gereçler: Atkı ve çözgüde orlon ip

Dokuma Tekniği: İki yüzü farklı görünümlü çarpana dokuma

Kullanılan Renkler: Siyah, yeşil, turuncu, beyaz ve kırmızı

Kullanım Alanı: Hediyelik eşya ve aksesuar

Motif ve Kompozisyon Özellikleri: İki yüzü farklı görünümde olan çarpana dokumanın her iki yüzünde siyah, yeşil ve turuncu kenar suyu bulunmaktadır. Ön yüzün kenar suyu içerisinde beyaz zemin üzerinde “göz ve kelebek” (Şekil 4.7.107) motifi yer almaktadır. Arka yüzün kenar suyu içerisinde yörede isimlendirilmeyen motif görülmektedir. Çarpana dokumanın saçak örgüsünde 4 gruba ayrılmış olan iplerle “*topak örüm*” (Şekil 4.7.109) yapılmıştır.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Nafiye Tunç

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleği: Ev hanımı, dokumacı

Adresi: Karalarbahşiş köyü

BÖLÜM V

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Yörüklerin temel geçim kaynağı ve en önemli uğraşlarından biri olan büyük ve küçükbaş hayvancılığın doğal sonucu olarak dokuma sanatı ortaya çıkmıştır. Hayvanlardan elde ettikleri ürünler, onların ihtiyaçlarını karşılamakta ve günlük hayatlarında önemli kolaylık sağlamaktadır. Örneğin; zorlu hava koşullarından korunmak ve ev hayatlarını devam ettirmek için kullandıkları çadırlar, çadır içinde kullanılan her türlü ev eşyası, binek hayvanlarında taşımacılık yapmak için kullanılan ürünler ve daha birçok ürün çeşidi, (kilim, çuval, heybe, torba, kolan v.b) hayvanların yününden ve kılından elde edilen iplerle yapılmaktadır. Tüm bu uğraşlar, dokuma sanatının varlığını eski zamanlardan günümüze kadar devam ettirmektedir.

Yörük kültürüne sahip olan Anamur ilçesi, dokumacılık sanatı açısından önemli bir bölgedir. Yörede, dokumacılığın geçmişi çok eskilere dayanmakta olup günümüze kadar varlığı ve önemi devam etmektedir. Yörede özellikle yörük kültürün yaşandığı köylerde dokumacılık sanatı yapılmaktadır. Bu köylerden biri de Bahşiş köyüdür.

Araştırma, Bahşiş köyü olarak geçen ve üç farklı köy yerleşimine ayrılan Karalarbahşiş, Gercebahşiş ve Güneybahşiş köyünde yapılmıştır. Yörede, kolan dokuma az da olsa yapılmakta ve kullanılmakta olup burada 31 adet kolan dokuma ve bir adet çarpana dokuma tespit edilmiştir. Tespit edilen 32 adet dokumanın 10 tanesi diğerleri ile aynı renk, motif ve desen özelliğine sahiptir. Bu nedenle bu dokumalar çalışma kapsamına alınmamıştır. Araştırma kapsamına alınan 21 adet kolan dokuma ve bir adet çarpana dokumanın detaylı bir şekilde fotoğrafı çekilip kayıt altına alınmıştır. Ayrıca yörede dokumacı kadınlarla karşılıklı sözlü görüşme yapılmıştır. Bu görüşmede kolan dokumaların günümüzdeki durumu, kolan dokumada kullanılan araç gereçler, dokuma tekniği, kolanların renk, motif ve desen özellikleri ile kullanım alanlarına ilişkin bilgiler alınıp kolan dokumanın uygulama aşamalarını içeren fotoğraflar çekilip açıklamaları ile birlikte çalışmada yer verilmiştir.

Yörede kolan dokuma, basit yer tezgâhında yapılmaktadır. Bu tezgâh iki ağaç çubuktan oluşmakta olup bunları yöre insanı kendisi yapmaktadır. Dokumada kullanılan diğer araç-gereçleri (kılıç, seren, gücü çubuğu, mekik ve iplik) de yöre insanı kendisi temin etmektedir. Dokuma işini yörede kadınlar yapmaktadır. Araştırma kapsamına alınan kolan dokuma örneklerinin iki yüzü aynı ya da farklı görünümündedir. İki yüzü de farklı görünümde olan kolan dokuma örneklerinin ön yüzünde “*yılan başı*”, “*baklava dilimi*”, “*üç gücü*”, “*kurbağacık*”, “*koç boynuzu*”, “*güznü*”, “*aynalı*”, “*yay başı*” ve “*küpe*” motifleri

görülmektedir. Arka yüzlerinde ise genellikle “*keme dişi*” motifi bulunmaktadır. İki yüzü de aynı olan kolan örneklerinde ise; “*boncuk*”, “*kuş*”, “*su*”, “*bıçkı*” ve “*keme dişi*” motifleri görülmektedir. Dokuma örneklerinin her iki uç kısmında da saçak payı bulunmaktadır. Saçak payına yörede “*topak örüm*” ya da “*saç örgüsü (belik)*” adı verilen örgü çeşitleri uygulanmaktadır. Bu örgülerin ucunda 4-5 cm püskül görülmektedir.

Yörede tespit edilen ve çalışma kapsamına alınan dokuma örneklerinde genelde atkı ve çözgü ipi olarak yün iplik kullanılmıştır. Bazı dokumalarda ise orlon iplik uygulanmıştır. Bu dokuma örnekleri, günümüze yakın zamanlarda yapılmış olup aniden ortaya çıkan ihtiyaçlardan ötürü acele, özensiz ve basit dokumalardan oluşmaktadır. Daha eski dokumalarda kıl iplikte kullanılmış olup bu kolanlara daha çok çuval kulplarında rastlanılmıştır.

Araştırma kapsamına alınan 21 adet kolan dokuma örneğinin eni 3- 5 cm, boyu 2.70 m-5,30 m arasında değişmektedir. Yörede yapılan sözlü görüşmeler sonucunda elde edilen bilgilere göre, en eski tarihli dokuma örnekleri 47 yıl öncesine aittir. Bu örnekleri yapan dokumacı kadınların bazıları hayatta değildir. Dokumacı kadınlar, kolan dokumacılığı geçmişte yoğun olarak yapmış ancak günümüzde eskisi gibi yoğun yapmamaktadır. Bu durum, günümüzde özgün kolan dokuma örneklerinin sayısını azaltmaktadır. Bunun en önemli nedeni, birçok dokumacı kadının vefat etmiş olması ya da hayatta olanların bazı sorunlar sebebiyle dokuma yapamamasıdır. Ayrıca, yakın zamanlarda bazı genç nüfuslu evlerde var olan kolan dokumaların azaldığı tespit edilmiştir. Bunun başlıca sebebi ise, genç nüfusun bu dokumaya ilgi duymaması ve eskiden dokunmuş olan örnekleri de saklamaya değer görmemesidir. Yeni nesil, bazı kolanları kullanıp eskimeden atmış ya da kaybetmiştir. Ayrıca cenaze defin işlemlerinde de kullanılan kolan, camiye bağışlanmış fakat zamanla bu mekânlarda kaybolmuştur. Tüm bu sebeplerin yanında yeni nesil, gelişen ve sürekli gelişmekte olan teknoloji çağı ve sanayileşmenin etkisiyle bu sanata ilgi duymayıp farklı alanlara ilgi duymaktadır.

Kolan dokumada kullanılan iplerin boyanması, yöre halkının yaz mevsiminde göç ettiği Barcın yaylasında yapılmaktadır. Boyama işi, ip boyacılığını meslek haline getiren ve boyacı olarak ifade edilen yöreye yakın il ve ilçelerden gelen kişiler tarafından yapılmaktadır. Yörede iplik boyama, kimyasal toz boyalar kullanılarak yapılmaktadır. İplikler, kırmende eğrilip yumak haline getirilmektedir. Yumaklar iki başparmak arasında “*gelep*” yapılmaktadır. Gelepler; kırmızı, sarı, kınalı sarı, yeşil (mavili) ve siyah renklere boyanmaktadır. Yörede kolan dokumalarda bu renkler çok kullanılmış olup ayrıca doğal

(boyanmamış) renkte ipler de (beyaz ve siyah) uygulanmıştır.

El sanatlarının önemli kollarından biri olan dokumacılık ve dokumacılık sanatının bir çeşidi olan kolan dokumacılık, yeni neslin bu sanata ilgi duymaması ve sürekli gelişen teknoloji çağı nedeniyle unutulmaya yüz tutmaktadır. Kolan dokumacılığı bilen dokumacılar yaşlanmış ve çeşitli sağlık sorunları oluşmuştur. Bu sebeple dokumacılık sanatını icra eden bireyler azalmıştır. Tüm bu olumsuzlukları gidermek ve kolan dokuma sanatını unutturmamak, yeni neslin ilgisini bu alana çekmek için bu alanda kurslar açılmalı ve uzman kişilerce eğitim verilmelidir. Ayrıca çeşitli iş alanları yaratılıp bu sanatın bir iş kolu olması sağlanmalıdır.

Bazı yörelerde bulunan özgün kolan dokuma örnekleri tespit edilip literatüre kazandırılmalıdır. Böylece unutulmuş motif ve desenler kayıt altında olup bu alanda çalışma yapmak isteyenlere kaynak oluşturmaktadır. Alanda yapılacak olan çalışmaların ilgili kurumlarca desteklenmesi milli değerlerimizin korunması açısından önemlidir. Bunun, yörenin kültürel değerlerinin devamlılığına da bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akan, M. (2008). *Yörüklerde Taşımada Kullanılan Dokumalar*.38. Icanas Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi. 10-15.09.2007. Ankara. Cilt.1, 21-43.
- Akan, M. (2016). Anadolu Yörük Yaşamında Dokuma. *Kalemişi Dergisi*. 4 (7), 39-58.
- Akpınar, T. Ş. (2012). *Trabzon İli Düzköy İlçesinde Kolan Dokumacılık*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Aksoy, E. (2008). Konar-Göçer Yörük-Alt Kültüründe Kadın Kimliği. H, Beşirli ve İ, Erdal (Ed.), *Osmanlıdan Cumhuriyete Yörükler ve Türkmenler* (15-26). Ankara: Phoenix.
- Altuntaş, M. E. (2014). *Çarpanalı Kolan ve Yer Tezgâhında Kolan Dokumaların Teknik ve Geleneksel Özellikleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Anonim, (1985). *Mut ve Çevresinde Milli El Sanatlarımız (Istar Dokuma) Dokuma Tekniği-Çeşitleri-Motifler*. Ankara: Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü.
- Anonim, (1977). *Türk Dil Kurumu Resimli Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları: 435. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Anonim, (1988). *Türkçe Sözlük I. A-J*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları: 549. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi. Yeni Baskı.
- Anonim, (1991). *Anamur 91*. Ankara: Gökçe Ofset.
- Anonim, (2017). *Mersin Yeryüzü Cenneti*. Mersin: Mersin Büyükşehir Belediyesi.
- Armağan, A. (2008). XV. Ve XVI. Yüzyıllarda Teke Sancağı'nda Konar- Göçerler: Sosyo-Ekonomik ve Demografik Durumları. H, Beşirli ve İ, Erdal (Ed.), *Osmanlıdan Cumhuriyete Yörükler ve Türkmenler* (71-134). Ankara: Phoenix.
- Arseven, C. E. (1950). *Sanat Ansiklopedisi*, (Cilt. 3, s. 1108). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Arseven, C. E. (1957). *Sanat Ansiklopedisi*, (2. Baskı. Cilt.2, s. 628). İstanbul: Maarif Basımevi.
- Arseven, C.E. (1952). *Sanat Ansiklopedisi*, (Cilt. 4, s. 1752-1753). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Arslan, A. (2011). *Yörükler- Köylüler Anılar*. Ankara: Zemge Yayınları Araştırma Kitapları Dizisi: 5.
- Artun, E. (1996). *Çukurova Yörüklerinin Gelenek ve Görenekleri*. I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo-Kültürel Yapısı (Yörükler) Sempozyumu Bildirileri. Ankara, 25-62.
- Atlıhan, Ş. (2017). *Anadolu ve Topkapı Sarayından Çarpına Dokumalar*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları: 845
- Aytaç, A. (2008). *Türk Medeniyetinde Dokuma Kültürü ve Yabancı Resim Sanatı Üzerindeki Tarihsel Yeri*. 38. Icanas Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi. 10-15.09.2007. Ankara. Cilt.1, 203-220.
- Barışta, H. Ö. (1988). *Türk El Sanatları*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Birol, İ. A. (2017). *Klasik Devir Türk Tezyîni Sanatlarında Desen Tasarımı Çizim Tekniği ve Çeşitleri*, (9. Baskı), İstanbul: Kubbealtı.
- Çetintürk, S. (1943). *Osmanlı İmparatorluğunda Yörük Sınıfı ve Hukuki Statüleri*. Ankara

- Deniz, B. (1998). *Ayvacic (Çanakkale) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Deniz, B. (2000). *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Erdeliğ Demirbaş, S. ve Kılıçarslan, H. (2021). Anamur İlçesi Bahşiş Köyünde Kolanların Kullanım Alanları. *Arış Halı Dokuma ve İşleme Sanatları Dergisi*, (18), 54-73.
- Erdal, İ. (2008). Cumhuriyet Döneminde Yörüklerin İskanı Konusu, H, Beşirli ve İ, Erdal(Ed.), *Osmanlıdan Cumhuriyete Yörükler ve Türkmenler (1-14)*. Ankara: Phoenix.
- Erim, M. (2014). *Osmanlı Belgelerinde İçel Sancağı Anamur Kazası*. Mersin: Hemen.
- ERÖZ, M. (1991). *Yörükler*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Erinç, S. M. (1995). *Kültür ve Sanat*. İstanbul: Çınar Yayınları.
- Ertürk, D. (2018). Değişim Sürecinde Yörük Kültürü. D, Ertürk ve S, Şanlı (Ed.), *Yörük Kültürü ve Zanaatları (13-30)*. Ankara: Çizgi.
- Gökbilgin, T. (1957). *Rumeli’de Yörükler, Tatarlar ve Evlad-ı Fatihan*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Gökçe, T. (1998). 1572 Yılında İç-il Sancağından Sürülüp Kıbrıs’ta İskân Edilen Aileler. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi. 2 (2)*, 1-78
- Hünerel, Z.S. ve Er, B. (2012). Halk Kültürünün Tanıtılmasında El Sanatlarının Yeri ve Önemi. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1 (1). 179-190.
- Işık, C. (2016). *Devecilik Kültüründeki Farklılaşmalar Üzerine Sosyal Antropolojik Bir Analiz*. I. Uluslararası Devecilik Kültürü ve Deve Güreşleri Sempozyumu. I. Uluslararası Selçuk Efes Devecilik Kültürü ve Deve Güreşleri Sempozyumu 17-18-19 Kasım 2016, I.Cilt Sosyal Bilimler, (Ed.) Devrim Ertürk ve Özgür Gökdemir, İzmir: Selçuk Belediyesi Kent Belleği Yayınları, 184-200.
- Kahvecioğlu, H. (2007). Türkiye’de Kolan Dokumacılığı: Güzelpınar Köyü (Denizli) Örneği. 38. İcanas Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi. 10-15.09.2007. Ankara. Cilt.1, 729-748.
- Kaya, R. (1981). Dival Nakış İşleri. *Türkiyemiz Sanat Dergisi*, (33), 17-23.
- Kosswig, L. (1969). Çarpanacılık ve İstanbul Topkapı Sarayı Müzesinde Bulunan Çarpana Dokumaları. *Türk Etnografya Dergisi*. Sayı: XII. Ankara 1970: Türk Tarih Kurumu. 83-109.
- Kuzu, F. P. (2010). *Anamur Folkloru*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Nas, G.E. (2015). *Yörük Kültüründe Düğün-Ölüm Adetleri ve Adlandırmaları*. Littera Turca journal of Turkish Language and Literature, 1 (2), 25-32.
- Okca, A,K. ve Genç, M. (2018). Yörük Yaşamında Göç Geleneği ve Göç Geleneğinde Kullanılan Dokumalar. D, Ertürk ve S. Şanlı (Ed.), *Yörük Kültürü ve Zanaatları (31-60)*. Konya: Çizgi.
- Ölmez, F.N. ve Aydoğan, E. (2008). *Yurtpınar (Antalya) Yöresi Dokumaları*. 38. İcanas kongresi 10-15 Eylül 2007. Bildiriler Maddi Kültür Cilt 2. Ankara: T.C. Başbakanlık Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanlığı. 903-925.

- Özbel, K. (1948). *El Sanatları X, Kuşaklar ve Kolanlar*. Klavuz Kitapları XX, Ankara: C.H.P. Halkevleri Bürosu.
- Onuk, T. Akpınarlı, F. Ortaç, H. S ve Alp, K.Ö. (1998). *İçel El Sanatları*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Onuk, T. ve Akpınarlı, H.F. (2003). *Şanlıurfa Karakeçili Kilimleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Özkeçeci, İ. (2017). *Türk Sanatında Desen ve Kurgu*. İstanbul: Yazıgen Yayıncılık.
- Öztürk, İ. (2010). Türk El Sanatlarının Günümüzdeki Durumu (Tarihçe, Sorunlar, Öneriler). *Sanat Dergisi*, 0 (7), 67-75.
- Seyirci, M. (2000). *Batı Akdeniz Bölgesi Yörükleri*. İstanbul: Der.
- Sarıoğlu, H.,Ergenekon, B.C., Ülger, N. Ve Başaran, F.N. (1981). *Dokuma I Çarpana Dokumalar*. İstanbul: Ya-Pa.
- Sönmez, T. D. (1995). *El dokumacılığı ve Çarpana Dokuma*. Ankara: T.H.K.
- Tapur, T. (2008). Barcın Yaylası (Karaman/Sarıveliler. *Türk Coğrafya Dergisi* (51) 33-52.
- Turani, A. (1980). *Sanat Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Toplum Yayınevi.
- Uğur, G. (1985). Köy Halıları. *Türkiyemiz Sanat Dergisi*. Yıl.15, (45), 18-25.
- Uğurlu, A. (2020). Türkiye’de Geleneksel El Dokumacılığı Eğitimi. *Arış Halı Dokuma ve İşleme Sanatları Dergisi* (7), 22-43.
- Yalman, A.R. (1977). *Cenupta Türkmen Oymakları I*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları
- <http://www.anamur.gov.tr/anamurun-tarihi> (09 02. 2022)

KAYNAK KİŞİLER

Ali Erdeliğ, 81 yaşında, Hayvancılık, Karşılıklı Sözlü Görüşme, 2021
Ali Gündüz, 65 yaşında, Hayvancılık, Karşılıklı Sözlü Görüşme, 2021.
Ayşe Deniz, 72 yaşında, Ev hanımı ve dokumacı, Karşılıklı Sözlü Görüşme, 2021.
Cennet Aysabar, 85 yaşında, Ev hanımı ve dokumacı, Karşılıklı Sözlü Görüşme, 2021.
Esma Bilmez, 72 yaşında, Ev hanımı ve dokumacı, Karşılıklı Sözlü Görüşme, 2021
Esmehan Deniz, 68 yaşında, Ev hanımı ve dokumacı, Karşılıklı Sözlü Görüşme, 2021
Fatma Deniz, 62 yaşında, Ev hanımı ve dokumacı, Karşılıklı Sözlü Görüşme, 2021
Fatma Kerbali, 77 yaşında, Ev hanımı ve dokumacı, Karşılıklı Sözlü Görüşme, 2021.
Havva Deniz, 67 yaşında, Ev hanımı ve dokumacı, Karşılıklı Sözlü Görüşme, 2021
Makbule Bölükbaşı, 81 yaşında, Ev hanımı ve dokumacı, Karşılıklı Sözlü Görüşme, 2021.
Mümine Filiz, 72 Yaşında, Ev hanımı ve dokumacı, Karşılıklı Sözlü Görüşme, 2021.
Naciye Bölükbaşı, 62 yaşında, Ev hanımı ve dokumacı, Karşılıklı Sözlü Görüşme, 2021.
Nafiye Tunç, 54 yaşında, Ev hanımı ve dokumacı, Karşılıklı Sözlü Görüşme, 2021.
Nazlı Tunç, 68 yaşında, Ev hanımı ve dokumacı, Karşılıklı Sözlü Görüşme, 2021.
Sevim Aysabar, 60 yaşında, Ev hanımı ve dokumacı, Karşılıklı Sözlü Görüşme, 2021.
Sevim Bölükbaşı, 65 yaşında, Ev hanımı ve dokumacı, Karşılıklı Sözlü Görüşme, 2021.
Şerife Erdeliğ, 81 yaşında, Ev hanımı ve dokumacı, Karşılıklı Sözlü Görüşme, 2021.
Türkan Kerbali, 57 yaşında, Ev hanımı ve dokumacı, Karşılıklı Sözlü Görüşme, 2021
Tütme Kerbali, 62 yaşında, Ev hanımı ve dokumacı, Karşılıklı Sözlü Görüşme, 2021.
Zekiye Erdeliğ, 66 yaşında, Terzi ve Dokumacı, Karşılıklı Sözlü Görüşme, 2021.
Zemziye Bölükbaşı, 66 yaşında, Ev hanımı ve dokumacı, Karşılıklı Sözlü Görüşme, 2021

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı: Serpil Erdeliğ Demirbaş

Doğum Yeri ve Yılı :

Yabancı Dili : İngilizce

E-posta :

Eğitim Durumu

Ön Lisans: Gazi Üniversitesi, Kırşehir Meslek Yüksekokulu, İşletme

Lisans : Anadolu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme/İşletmecilik

Yüksek Lisans: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Geleneksel El Sanatları Anasanat Dalı

Yayınlar:

Erdeliğ Demirbaş S., Kılıçarslan H. (2021). Anamur İlçesi Bahşiş Köyünde Kolanların Kullanım Alanları. *ARIŞ Halı, Dokuma ve İşleme Sanatları Dergisi*, T.C. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, Haziran 2021, s:54-73, Ankara.

EK

KOLAN DOKUMA KAYIT FORMU

Ürünün Cinsi:

İncelenme Tarihi:

Bulunduğu Yer:

Dokuma Yılı:

Bugünkü Durumu:

Ürünün Boyutları (En x Boy):

Saçak Durumu ve Boyu:

Kullanılan Araçlar:

Kullanılan Gereçler:

Kullanılan İplik Sayısı:

Dokuma Tekniği:

Kullanılan Renkler:

Kullanım Alanı:

Motif ve Kompozisyon Özellikleri:

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı:

Öğrenim Durumu:

Mesleği:

Adresi: